

Андрій Легут

ВИБРАНІ ПОЕЗІЇ

Автор

АНДРІЙ ЛЕГІТ

ВИБРАНІ ПОЕЗІЇ

Українська Видавнича Спілка
Лондон, 1990

SELECTED POEMS

З друкарні Української Видавничої Спілки в Лондоні
Printed in the United Kingdom by Ukrainian Publishers Ltd
200 Liverpool Road, London, N1 1LF

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Андрій Легіт, поет, письменник, літературознавець, а рівночасно вчитель-педагог, громадський і політичний діяч — це особа широко відома в Лондоні й у Великій Британії, а почерез свою плодовиту літературну і публіцистичну творчість — в українській діаспорі, і в рідній та дорогій для нього Україні. Він — це глибокий український патріот-соборник, що віддзеркалене найбільш промовисто у тій збірці «*Вибраних Поезій*», яку наша УВС на спілку з Автором віddaють цим шляхом любителям української поезії. Його національно-політичне кредо віддзеркалене також в необчи-слених ділах на широкому суспільному полі, а головно в педагогічній праці серед української молоді Лондону, що народилася і виростає на чужій землі та й серед чужого оточення.

Ми вдячні Достойному Авторові «*Вибраних Поезій*» за те, що якраз нашій Спілці він звірив її появу, взявши на свої плечі половину коштів друку і всі редакторські справи. Бо з-поміж названих у слові про себе та свою творчість періодиків журнал-місячник «*Визвольний Шлях*», видаваний Українською Видавничиною Спілкою, був тим періодиком, який ще в 50-их роках звернув увагу на поетичну творчість Андрія Легота, відпускаючи його високо-патріотичній і мистецькій поетичній творчості свої сторінки, як це було щодо поетичної творчости Богдана Бори і Миколи Вереса тієї трійці, що так значущо збагатили українську поезію своєю творчістю на британській землі.

Будучи багатим у пориви серця, душі і розуму, Андрій Легіт є радше скромний у словах про себе, що відповідає його природі. Значно ширше висловився про поета і суспільного діяча *Микола Вірний*, автор вступної статті про поета і його творчість, що в тій збірці. Бо й дійсно, Андрій Легіт — це чи не найчуттєвіший і найбільш безкомпромісний воїн тієї жорстокої дійсності, в якій наш нескоримий народ зазнав чи не найбільшого лиха у своїй до-теперішній історії. А якщо це так, тоді ані одна стрічка з його поетичної творчости, ані одне слово, ані один віddих його наболілих долею і сповнених вірою грудей не можуть пройти мимо нашої, зглядно — читацької уваги.

Особистостей Авторового характеру в українському народі багато. Були і є вони в кожній ділянці національного життя в Україні і в українській діаспорі. Це завдяки ім і їхнім многим ділам нашему народові надано знам'я народу нескоримого, що підтверджує й історія, а особливо історія України в ХХ столітті.

Хай поява на книжковому ринку «*Вибраних Поезій*» Андрія Легота буде не тільки для поета, але й для всіх українських патріотів «зброєю в боротьбі за наш народ, нашу батьківщину, щоб мужньо ми боролись до загину» (парафраза з одного вірша!).

ВИДАВНИЦТВО УВС

ДЕЩО ПРО СЕБЕ Й СВОЮ ТВОРЧІСТЬ

Я народився 25 грудня 1916 р. на Київщині (тепер Черкаська область). Вірші почав писати дванадцятирічним школярем. Перші друковані мої поезії з'явилися у районній газеті в 1935 році.

Навчаючись на філологічному факультеті Київського педагогічного інституту, як поет-початківець, я відвідував кабінет молодого автора та надсилив свої поезії Павлові Тичині й Володимирові Сосюрі, від яких одержував фахові вказівки й поради. Одночасно був редактором студентської газети.

Після закінчення інституту я два роки викладав українську мову й літературу в середній школі.

У 1939 р. був мобілізований до армії. Навчався у военному училищі. Під час Другої світової війни опинився у німецькому полоні, звідки втік до рідного міста, де працював спочатку учителем, а потім коректором повітової газети.

Після евакуації з Наддніпрянщини майже рік проживав у Галичині. Восени 1944 р. переїхав до Словаччини, де вступив до Української Національної Армії.

Після капітуляції Німеччини перебував у англійському полоні в Ріміні (Італія), де працював літературним співробітником таборової газети «Батьківщина», в якій поміщав свої статті й поезії.

Після звільнення з полону в Англії аж до пенсійного віку працював спочатку робітником у сільському господарстві, пізніше — у різних фабриках і установах, займаючись одночасно літературною, громадсько-політичною та педагогічною роботою.

Мої поезії та статті друкувалися в газетах: «Українських Вістях» (Новий Ульм, Німеччина), «Українській Думці» (Лондон, Англія) та журналах: «Молодій Україні» (Торонто, Канада), «Північному Сяйві» (Едмонтон, Канада), «Визвольному Шляху» (Лондон, Англія) й інших. За роки моєї літературної діяльності з'явилися друком три мої збірки поезій: «Лірика», «За дротами» та «Чим серце билось». На еміграції я написав понад тисячу віршів, переважно ліричних. Маю також епічні поеми й гумористичні поезії.

Я є автором перекладів англійських, німецьких і слов'янських поетів. Маю готові до друку власні спогади.

Також написав понад десяток наукових розвідок із українського літературознавства — про життя й творчість С. Руданського, Я. Щоголіва, Б. Грінченка, І. Карпенка-Карого, М. Хвильового й інших письменників.

Шоста асамблея Української Могилянсько-Мазепинської Академії наук присвоїла мені звання поета-лавреата на 1983 рік.

Ця збірка «Вибрані поезії» містить вибрані поезії із моїх п'ятьох збірок поезій, написаних від 1948 р. до 1968 року.

Андрій Легіт

Микола ВІРНИЙ

ОСПІВУВАЧ ПОРИВІВ МОЛОДИХ

Підійшов одного дня до мене мій добрій знайомий і колега по праці, поет Володимир Б. Дав мені вірша. Я не здивувався. Він інколи так робить. Підіде й дастъ прочитати вірш. Він — поет. Справжній поет. Але страйвайте, заголовок вірша, який він мені щойно дав, присвячений Андрієві Леготові. Володимир усміхається.

— Нашому спільному знайомому стукнула сімдесятка! Ви, напевно, його не забули?

— Ні, не забув. Хто ж забуде таку винятково загострене-скромну людину?

З Володимиром ми не раз говорили про Андрія Легота. Автор цих рядків познайомився з ним ще в 1945 році, майже зразу після закінчення Другої світової війни. Пригадалися й поезії поета Андрія Легота знову. Тоді він був молодим, як більшість з нас. Та не відриваймо увагу від поезії, яка в моїх руках присвячена йому:

«З якого краю і з яких сторін
Причувся не прибій морської хвилі?
Немов не він шурує втерту рінь,
А шерехтять лани уже доспілі.

Чи це чиясь, а не моя стопа
Заклякла на гарячому камінні,
Куди прибій уперто піdstупа
У ритмі колихання і в кипінні?

Сахнеться хвиля й хутко відпліве
З гарячого окрайця суходолу
Й клубками піни прядиво живе
Покотить вітер берегом спроквола. . .

А я стою, у даль втопивши зір,
Де конусне гойдається вітрило —
Воно очам і серцеві, повір,
У мить раптово інший світ відкрило.

Я так той світ із малечку любив —
Ту повінь половіючих хлібів,
Що ген переливалася за овид. . .

У спалаху невгласної любові
Я пізнаю у конусі вітрила
Тополю батьківщини сумнокрилу. . .

І вже не хвілі, інший, друже, шум
На самоті мої ласкавить вуха,
А із сум'яття спогадів і дум
Охляле серце наповняє скруха —

Нам стала вірним берегом земля
Чужа, хоча привітна і ласкова,
А рідна все ввижається здаля,
Як згадка й сон, як мрія і уява».

Цей вірш Володимира Біляїва присвячений нашому знайомому поетові Андрію Леготові, якого ми пізнали з душею й мріями у світ задивленого й з глибоким смутком у очах. Причина? Він так, до болю, завжди любив і любить знедолений свій край.

Тоді, у 1945 р., поет змінив «гарячу зброю» на примхливу. З нею він і по сьогодні мужньо продовжує боротьбу за кращу долю батьківщини.

Він — один із тих, які виростали з відчуттям безмежності рідного степу, голубого неба, з відчуттям могутності течії Славутича-Дніпра і таємничості хвиль Чорного моря.

Він — один із тих, який юнаком збагнув наругу над його народом, його Батьківчиною:

«...
Знаю, напевно, що груди твої
Вкрили рани, глибокі, криваві... .

Попіл, глина, каміння і пил,
Стогін, слози, ридання народу... .
Ганчірками червоних вітрил
Забавляється вітер із сходу.

Вовком вие над стріхами хат,
З ревом б'ється об вежі столиці,
Де сивіє за гратахі брат,
Де голосить сестра — жалібниця.
. . .»

Він — один із тих, який не тільки знає добре минулу історію свого народу, але й кожночасно, по-своєму, нагадує про неї усім нам:

«Люблю тебе, я, Кия сивий град,
Де дух століть із сірих мурів віє.
У мирній праці й реві канонад,
В гудінні дзвонів Лаври і Софії.

Хоча давно татарський хан Батий
Розбив твої тараном древні стіни,
Та ти воскрес, величний і святий,
І знов зацвів красою із руїни.

О любе місто сонця, квітів, трав,
Мого народу символ волі й слави!
Не раз палало в сяйві ти заграв
В борні за честь народу і держави. . .

Хоча в тернах дорога до мети,
Хоч всюди кров, пожежі і руїни,
Я вірю, що безсмертний, Київ, ти,
Любимий град — столиця України».

Він — уміє і «крізь сльози сміятысь» і «без надії таки сподіватись» у «щасливу годину» своєї рідної землі.

Він — свідомий, що час не стоїть на місці, що « волосся сивіє», що «пролетіли, мов казка, мов міт, у неволі юнацькі літа». І згадує поет не раз про «загублену юність над Россю».

Він — жива людина з жалями, болями, радостями, слабостями, смутками, надіями:

«Наливайте міцного вина,
Бо мені захотілось пить
Випивати до dna —
То розрада одна:
Я бажаю в нім тугу втопить.

А тоді Україну згадать,
За родиною тяжко зітхнуть.
Й привіт передать,
Мов дитя, заридать,
І з облегшеним серцем заснуть».

І часто поет, ніби на сповіді, згадує і про тупу біль свою, про тугу, про батька, якому й «ждати вже не сила», «щоб синова рука навік його закрила мертві очі».

Але, що ж синові робити:

«О тату мій знедолений, прости!
Вернувся б я — та доля невмолима:
Бо тут неволя, варта і дроти,
А там Сибір чекає несходимий.

Не плач ночами, любий, не журись,
Сушти очей на світі цім не треба,
Молися Богу, стрінемось колись. . .
Якщо не тут, то в Господа на небі».

Він — вірить у вічно живого Бога, який «покривджених любить без краю» і на нього покладає всі свої надії.

Він — вірить, що «правда переможе!»

Андрій Легіт — оспівувач молодості, поривів молодих.

Тоді, коли ми вперше стрінулись, він був молодим і навколо нього було повно, переважно молодих людей, його побратимів по

зброї! Ім поет присвятив чимало своїх віршів, зокрема збірок «За дротами» та «Чим серце билося».

Першу збірку своїх поезій Андрій Легіт видав на свої кошти у Лондоні в 1958 році з нагоди десятиріччя звільнення з полону колишніх вояків першої української дивізії Української Національної Армії, так званих «рімінців». Ім і присвятив він свою першу збірку поезій «За дротами».

У передмові до цієї збірки поезій Андрій Легіт назначає, що поезії написані ним у 1945-1946-1947-1948 роках за колючими дротами тaborів воєннополонених українців у Австрії, Італії і Англії. І далі поет подає такі деталі про свою першу збірку поезій:

«... Деякі з них друкувалися на сторінках українських тaborових і емігрантських газет, але більшість тут появляється уперше.

Випускаючи у світ цю збірку, я свідомий того, що багато її віршів не є на відповідному художньому рівні, що пояснюється моєю довгою ізоляцією не лише від літературного, а й навколошнього життя військовими казармами, окопами війни та дротами тaborів воєннополонених. Також багатьох шановних читачів, мабуть, буде неприємно вражати глибокий пессимізм деяких поезій, причиною чого є моя сумна вдача і тодішнє невідрядне положення.

... Збірку надруковано навмисне без будь-яких змін та виправлень, щоб вона служила певного роду документом часу і дзеркалом моєї душі під час перебування в полоні...».

Збулись і сподівання поета з видання збірки поезій «За дротами». Вона таки ознайомила «українське громадянство з думками, настроями і переживаннями полоненого українського вояка за дротами, на чужині».

А друзі, колишні «задротянці» вдячні за те, що вона пригадала їм часи іхньої неволі, коли, за словами поета, «девізом життя кожного із нас були слова великого Шевченка: 'Караюсь, мучусь, але не каюсь'».

Вірші Андрій Легіт пише, не приховуючи почувань. Якщо щось не по йому, якщо чогось не любить, читаючи його вірша, читач, напевно, відчує ненависть, розчарування тощо. Такою ж ясною, як слюза, і його любов, особливо до того, заради чого він, напевно, знову пішов би на муки:

«Батьківщино ти моя безкрайя, —
Степ безмежний, небо голубе,
Я такого серця ще не знаю,
Щоб любить не вміло ще тебе.

Чорне море і Дніпро широкий,
Луг зелений, гори і ліси,
Не одно у світі заздре око
До такої божої краси.

Над тобою спів пташиний лине,
І блакить на сонці розцвіта.
А кругом, як море, без упину
Золоті хвилюються жита.

Молоком і медом ти текуча,
Скільки скарбів в тебе в глибині!
І за це ішли бої grimuchі,
І не раз палала ти в огні.

Насувались диких орд навали,
Підіймавсь народ твій до мети.,
На твоїх просторах виростали
Все нові могили та хрести.

І тепер від Сяну до Кубані,
Від Карпат аж до Кавказьких гір,
Скрізь сліди великого змагання —
Кров, руїни, виє дикий звір.

Та в борні за волю в лави грізно
Станем ми, як кам'яна стіна,
І воскреснеш ти, моя вітчизно,
Вільна, непоборна, чарівна!»

Такою ніжністю проймається поет, коли говорить про неї.

З фінансових причин Андрій Легіт зміг надрукувати тільки дві згадані збірки поезій. Але в рукописах у нього є ще вісім, якщо не більше, великих зошитів поезій і один зошит перекладів.

Багато віршів Андрія Легота друкувалися спочатку в газеті українських воєннополонених в Італії, яка почала виходити в Белларії 1945 року під назвою «Батьківщина». А пізніше його вірші з'являлися і з'являються в багатьох інших періодичних виданнях, газетах і журналах: «Українські вісті», «Молода Україна», «Північне Сяйво». Останнім часом його твори найбільше друкуються в тижневикові «Українська Думка», журналі «Визвольний Шлях», що видаються в Англії.

В грудні 1982 року поет пішов на пенсію, але не відійшов від життя. Навпаки. Велику увагу присвячує дітям. Щосуботи навчає в школі українознавства СУБ. Працює з дітьми й приватно. Постійно й пише, відвідує читальню Британського музею.

Колись поет звернувся був до Музи:

«Ти для мене — мов сурма в бою,
На дозвіллі — єдина розрада,
Бо окрилюєш душу мою
Й у нерадісні дні листопада.

Ти приходиш до мене в шатро,
Не боїшся ні дроту, ні стежі,
Я беруся тоді за перо
І слова на папері мережу.

Ти пригадуєш, музо, мені
Про недавнью — минущу годину,
Як гуляв я на сивім коні
У розбурхану ніч горобину.

Будь за зброю мені в боротьбі
За народ мій, мою батьківщину,
Щоб не впав я в зневірі й журбі,
Щоби мужньо боровсь до загину».

Муза не зрадила поета Андрія Легота.
Побажаймо йому, щоб незабаром вийшла велика книга його
творчого життя. Ваші друзі цього Вам від душі бажають!

Iз III Збірки
«ЧИМ СЕРЦЕ БИЛОСЬ»
1948-1953

НЕХАЙ РЕВЕ, ХАЙ НЕ ВГАВАЕ ХУГА

Нехай реве, хай не вгавае хуга,
Я буду йти розхристаний крізь стужу,
Крізь морок, битви, тюрми і наруги
Вести тебе за руку, рідна музо.

Бо ти для мене одинока мрія,
Подруга вірна в долі і недолі,
Світи ж мені, хай серце паленіє,
Хай слова лет торує шлях до волі! . .

НІ, НЕ ЗАМОВКНУТИ!

Невже замовкнути? . . А думи юних літ,
Що шлях терпінь міражем прикрасили? . .
Навік розвіються, немов посохлий цвіт. . .
На мій протест не стане в серці сили. . .

Ні, не замовкнути! Ніколи! Я не з тих. . .
Хоча й пече журба за рідним краєм. . .
Нудьга самотності. . . І голос мій притих. . .
Я вірю, що звитяжно заспіваю.

ПІСНЯ ПРО НЕЗНАНОГО ВОЯКА

У небі ридали зорі,
Десь вітер плакав,
В повітрі озвавсь суворо
Наказ: «В атаку!»

І рвались залізні лави
В огненну зливу,
Де ворог топтав кривавий
Вкраїнські ниви.

І рвався вперед безстрашно
Вояк незнаний,
Щоб знову сміявся щасно
Нам обрій ранній.

І сонце сіяло ясне
У будні й свята,
Щоб в хаті вітала власній
Нас скорбна мати.

.....

У нім гаряча
Кипіла кров,
Де лиш побачив,
Стріляв-колов
Ворожу силу
Герой УПА,
Та щось вжалило,
І він упав.

О, скільки їх, незнаних, полягло,
Щоб кров'ю змить скривавлювано тло,
Змести тягар, що гнітить триста літ!
За синьо-жовтий України цвіт
Нехай гrimить, хай не вгаває грім!

Поставте ж, друзі-міліони, ім,
Розбивши мур роз'єднаности вщент,
В своїх серцях величний монумент!

ДЕСПОТІЙ

В душі впоюєш Маркса отруту,
Не отруює — тіло за грati!
Нащу душу не в силі закути:
Не даєш у слова перелляти —
Переллеться у ляву багряну
І на тебе Везувіем гряне.
О, деспотіє, Богом проклята!

— — —

О як тебе, мій краю, не любити! . .
Хоч горем битий,
Нечувсь я в тебе ґвинтиком машини,
Думками линув,
де лиши уява в стані осягнути.
Стійким, невгнутим
Здійму з душі чужини я рутину
Й ще оком кину
На степ дзвінкий під синьою вуаллю,
На срібні далі,
де кожне серце ласкою сповите,
О як тебе, мій краю, не любити.

СОН

В тяжкім труді, в їдкому тумані
Топлю я дні на гордім Альбіоні
І жду вогнів, а прийде ніч — у сні:
— На коні! —

В борні за сонце рідної землі
Мчусь на коні, направо й ліво хлопці,
На ворогів! Горять вогнем шаблі
На сонці.

А ворог наш безладно утіка,
В руці метка рубає шабля зміїв. . .
Встає в віках в хвалі Дніпро-ріка
Й наш Київ.

УПЕРЕД

Ненавиджу байдужість — вколисує душу людську, —
Грайте, струни, псалом хвилюванню!
Той не жив, хто не міряв бездонних бескеть на віку
В праці, в пісні, в боях і в коханню.

Той лиш жив, хто на ниві життя, сміючись паленів,
В кого слава чуття не приспала,
Хто поставив над сірими буднями ночей і днів,
Наче сонце, святі ідеали.

Хто братався в житті із косою, пером і мечем,
Ронив слози над другом упавшим,
Батьківщину любив і викрещував іскри з очей,
Твердо в лави на ворога ставши.

У надії й шуканні є тільки привабне життя,
Гетьте, розпачу сиві тумани!
Уперед до мети по тернистих дорогах звитяг
Через сумніви й фата моргани!

НАДРОССЯ

Я зоставив там радість, в чуже і незнане ідучи,
І надхнення, й любов, і усе те, чим серце цвіло,
Де між скелями Рось, бистроводна красуня співуча,
Котить хвилі сріблисті в Славуту-Дніпро.

Де Расава, де Потіч, де тихо тече Раставиця,
Де Рокитне, де Канів, Миронівка, Корсунь, Стеблів,
Де бажала душа цілувати ввесь світ і молиться
Серед луків зелених, блакитних полів.

То священа земля, чарівний України куточок,
Там родився, зростав і думками до зір я летів,
То ж сплету їй із сліз цих не хитрих, та щирих, віночок,
З крові серця й синівських святих почуттів.

Переливами барв мерехтить у уяві Надросся —
І засмучені села, й гаї, і розлогі лани,
Ой, про що там шепоче із вітром колосся,
Й скиглиць чайка небога віддавна над ним?!

Чи про те, як над краєм свистіли татарські аркани
Й до розтерзаних хмар піднімались вогнів язики,
Чи про те, як окрилені волею й чином Богдана,
Польську силу змели запорозькі полки?

Чи про те, як ізнову розгнудана шляхта шаліла,
Як пробуджений гнівом, прокинувся кожен байрак,
Чи про те, як ножа посвятивши на праведне діло,
Кров'ю Рось напоїв там Максим Залізняк?

Чи як спини селяни на каторжній панщині гнули,
Й з нагаєм гарцовав осавула московський конем,
Чи про те, як з цих піль Україну усю сколихнуло
Перше слово Тараса, дзвінке, чарівне?

Чи про творів Івана Нечуя хвилюючу силу,
Що Надросся красу перелив у надхненні слова,
Чи про те, як земляк мій, знаменний Стеценко Кирило
«Ще не вмерла» грядущим вікам проспівав?

Чи про те, як наш край заливалася червона навала,
Чи Тютюнника рейди, Зимовий похід і бої,
Чи як воля селян на осьмушках й обніжках вмирала,
Рідну землю боронячи й стріхи свої?

О мій рідний куточку, о неенько моя Україно,
Із чужини приими цей мій спів — почування святе,
Хоч і зараз ти стогнеш в московськім ярмі, у руїнах,
Вірю — скинеш вороже ярмо й зацвітеш!

СВІТ ОМОЛОДІЄ

Століття мигнуть, наший прах зітліє,
Але не всіх сліди стряхне плянета,
Озветься голос днів страшних поета,
Що світ розчулив, наче тиха мрія.

Та десь стіна крізь морок засіріє,
Лишившись чудом атомом не стерта,
Як вияв духа часу архітекти,
О віку наш понурий, лютий зміє!

І зникне той, хто смерть і єресь сіє,
З його ім'я прокляття час не зміє,
На нього вилле всіх віків помиї
За кров, наругу, визиск, підлі дії.

Один безсмертний тільки ти, Месіє,
І твій уділ, й слова твої пророчі,
Що світять людям сонцем серед ночі.
Цвіти, надіє, світ омолодіє!

ПРО СМУТОК БІЛЬШ НІ СЛОВА

Про смуток більш ні слова,
Надія хай не гасне...
— Життя таке чудове,
Життя таке прекрасне!

Доволіnidіть світом,
Іти в рядах позаду...
Зміняє зиму літо,
Зміняє смуток радість.

Журба не знищить ката,
Не вирве край з руїни...
За нами правда, брате,
За нами Україна!

Забудь душевні болі,
Ставай в передні лави...
Торуймо шлях до волі,
Торуймо шлях до слави!

Про смуток більш ні слова,
Надія хай не гасне...
Життя таке чудове,
Життя таке прекрасне.

В СТОКРАТ П'ЯНКІШЕ

В стократ п'янкіше спрагненій меті
Клякнути в ноги й впасті пажем казки,
А ніж плестись в клубку перепетій
Свого чуття, чекаючи розв'язки.

Щасливий той, хто вирікся турбот
Про свій уділ, спокусливі принади,
Й своїм еством піднявся до висот,
Вписавши час веселкою позаду.

Я ЗНАЮ ТИРАНІЮ

Я знаю тиранію, людством прокляту,
Я в пеклі родився і ріс,
Де тягнуть за грati, а мусиш казати,
Що вождь нам свободу приніс.

Там тюрем без ліку, там рабська робота,
Там Вінниця, Катинь, Сибір,
На кожному кроці чатують сексоти,
Людина людині є звір.

Неорані ниви, обшарпані хати,
І з голоду пухне дитя,
І батько, і мати, а мусиш казати:
«Щасливе, заможне життя».

Там рік тридцять третій, там вимерлі села,
Сльозами чернозем просяк,
Лиш доля дороги багатствами стеле
Для ката й його посіпак.

Сам Данте не зміг би той жах описати:
Там радість не прийде і в сні,
Ні в будні, ні в свята, а мусиш співати
Веселі, бадьорі пісні.

Там юність тремтить обезкриленим птахом,
В підпіллі до Бога любов,
Там мозок покірність диктує під страхом,
А серце зове: «Кров за кров».

Гартують багнети, лаштують гармати,
І річно мільйони кумир
Жене у солдати, а учить кричати,
Що партія й уряд за мир.

Там муштра нестерпна, штрафні батальони,
Що місто — новий арсенал,
Щоб людям їх кров'ю писати закони,
Щоб вив ненажера-шакал.

Я знаю антихриста царство на сході —
Колиску свавілля й незгод,
Там стогнуть десятки народів насподі,
А зверху й володар-народ.

Там стогнуть народи й воліють попросту:
Хай світом бурун сколихне...
Я знаю частину землі одну шосту —
Тиранію, пекло земне.

Я П'Ю НАДХНЕННЯ

Я п'ю надхнення келихом контрастів,
Зберігши в серці далі голубі.
Навчивсь цінити щастя по нещасті,
Усмішку — по журбі.

Навчивсь цінити волю по неволі,
Вітчизну — в чужині,
Хоч гне зима до ніг ще верби голі,
Весна квітками вклониться мені.

БУВА УДАВОМ ЗДАВИТЬ СЕРЦЕ ТУГА

Бува удавом здавить серце туга,
Погідний день стає чорнішим ночі,
І гасне погляд, хтось мені торочить:
«Покинь цей світ презирства і наруги».

Бува загляне в серце сонце ясне,
В уяві встане світлий янгол Божий,
Промовить стиха: «Правда переможе»...
І світ земний стає таким прекрасним.

АТОМ

У морі «ізмів» тане музи слід,
Склепіння веж — в огненнім чорторії,
Пошо пісні, коли серця, як лід?!
Пошо краса, як темінь сонце криє?!

— Пошо Христос — розпни його, розпни!
Родися Каїном, Іудою, Пилатом!
Піднявсь над світом в кігтях сатани
На страх, загладу людству грізний атом!

Я СВЯТО ВІРЮ

Бува оглянусь я на плетиво доріг,
Що ми пройшли, і жаль бентежить груди:
Не раз весна розтоплювала сніг,
Зорем, кістями засієм переліг...
Врожай зберуть чужі, ворожі люди.

I знов росте шириця та кукіль,
Та вовком вие вітер із Сибіру...
За мить, як дим, розвіється пасквіль,
У збір плодів з скривавлених так піль
Я свято вірю.

ХОТИВ БИ Я

Хотів би я не зливи слів
Вбирати в рими й слать на вітер,
(На них багатий наш архів),
а кілька літер
Стопити в слові у озон
Епосі й серцю в унісон.

Стопити в слові сміх і плач,
Любов, ненависть, милість, кару...
Хотів би я, щоб мій читач
край з днів цих хмар
Відчув в нім соняшну блакить
Й наказ — боротись, вчитись, жить!

Я ЗА МОЛОДІСТЬ БОГОВІ ДЯКУЮ

Я за молодість Богові дякую,
Хоч не раз мене терла в ній терниця,
Не сумую по ній, не оплакую:
Що минуло, ніколи не вернеться,
Що згоріло, удруге не займеться.
Та мій шлях в повнолітті проясниться,
Щоб я твердо стояв, не кульгаючи,
Під девізом: ця дійсність є зрадниця,
Що згоряють всесильні й всезнаючі...
Що лиш слово Христа незгоряюче.

ДО РОЗУМУ

Хоч битий киями доктрини
І поєний іддою отрути,
В душі каламутні глибини
Мій розум воліє пірнути.

Пізнати підводні каміння
Її на шляху до Едему,
Чи голос моого сумління
Не є ще закутий у схему?

Чи юности райдужні мрії
Літа не покрили іржею?
Чи мужність ще серце зогреє
На хресних шляхах за ідею?

О розуме, стань на сторожі
Душі на цім світі модернім,
Щоб буйно зростали в ній Божі
І роду козацького зерна.

Щоб сонце надії не гасло
Мені у нерідній країні,
Щоб вік свій прожив я під гаслом —
Христос і Вкраїна.

В ЕПОХУ ВОЕН

В епоху воєн, грізних завірюх,
Коли нам грозить смертью кожен атом,
Люблю слова легкі, як білий пух,
Люблю в піснях молитися й ридати.

Хоч думний критик, зморщивши чоло,
Навча шукать в поемах віщих істин...
Чомусь мій спів здружився із селом,
Що стогне в хижих кігтях комуністів.

ХУСТИНА

Він в окопі лежав, на гвинтівку опершись рукою,
А навколо стогнав чорнозем,
Бризкав ворог залізом, вогнем,
Гаснув місяць в диму за рікою.

Він забув все на світі, тільки в далеч дививсь малинову,
Прикипівши грудьми до землі...
Буйний вітер котив на крилі
Білосніжну хустину шовкову.

Він хустину узяв і чомусь усміхнувсь невесело...
Розгорнув, прочитав: «М» і «О»...
Знову в згадці воскресли його
Тихий хутір і очі озера...

Все затихло в ту хвилю, лише вітер шугав над полями,
І йому так хотілося жити...
Тишу постріл прорізав за мить,
Й кров'ю серця хустину він сплямив.

МІСЯЦЬ НАД УКРАЇНОЮ

Десь розсипалась зірка у травах
На полях України кривавих,
Як гарячих сердець поривання
У нерівних величних змаганнях.

Глянув сходячий місяць на Крути:
Все заснуло — нічого не чути,
Лиш шумлять придорожні осики
Про часи невмирущі великі.

Згодом вище піднявсь над Базаром —
Паленіе Полісся пожаром,
Та з вогню піднімаються й крові
На вампіра сини Щербакові.

Подивився з блакиті під Броди, —
Мак червоні голівки підводить,
І над сина могилкою мати
Марно другого жде із Карпатів.

Озирнувся востаннє над Сяном, —
Все сповите червоним туманом. . .
І печально поплив на чужину
Привітати там третього сина.

ЖОВТЕНЬ

Ходить жовтень, як господар, понадворі,
Павутиння розстеляє біле,
Зажурилися берези білокорі,
Що іх листячко зарані пожовтіло.

А дуби столітні ще зелені.
Гей, шумлять за літом у печалі,
А навколо — голубині далі
Та вітри роздмухані студені.

ГНІВНА ЗЕМЛЯ

Гаряче небо, спека, тиша,
Лежить земля і ледве диші.
Чи ж хто напитись дасть від спраги?! —
Варяги!

Нависли хмари, злива буде,
Розбите серце, крають груди,
Нема жалю у них до скону, —
Тевтони!

Іскриться сніг, замети, стужа,
Дрижить земля, гнівна, недужа,
Невже судилося вмирати? —
Пірати!

Прилине легіт, сонце встане,
Оновить дух, загоїть рани,
Усе пробудиться, що чесне, —
Воскресне.

ПІД ШАТАМИ ТИХОГО ПАРКУ

Під шатами тихого парку
Дивлюсь я крізь гілля надхненно,
Як вітер розчісует хмарку —
І сиплеться листя із клена
На землю, на книжку, на мене
Під шатами тихого парку.

Під шатами тихого парку
Дивлюсь я крізь гілля високо. . .
Й до сліз мені робиться жалько.
Що осінь заскалює око,
Що чуюсь таким одиноким
Під шатами тихого парку.

НЕ ЖУРИСЯ

Налягають на землю тумани,
І ревуть невгамовно вітри,
Не журись, найдорожча кохана,
Перелямутри із личка зітри.

Не журися, що осінь похмура
На чужині, а там золота.
Що в скитаннях, душевних тортурах
Пролітають дівочі літа.

Що не маєш ні неньки, ні тата,
Ти одна, як билина, одна,
Що над комином рідної хати
Пронеслась попелищем війна.

Не журися, голубко, — не треба,
Ген над обріем сонце встає,
І священним коханням до тебе
Переповнилось серце мое.

Я за те тебе, мила, кохаю,
Й на хвилину не можу забути,
Що філіжками рідного краю
Твої очі бездонні цвітуть.

Я за те тебе, мила, кохаю,
Як розмаєм напосні дні,
Що любов ти до рідного краю
Пронесла крізь дроти, крізь вогні.

Що блукати пішла на чужину,
Щоб ділити скитання полин,
Щоб, як виб'є розплати хвилина,
Повернувшись до рідних рівнин.

Ще нам ляжуть шовками у ноги
Голубі України поля,
Й ми забудем чужини дороги. . .
Не журися, голубко моя.

КОНТРАСТ

Почорнілий, потоптаний ряст,
А між липами озеро тихе. . .
— Незабутній разючий контраст,
Де пісні я складав серед лиха.

Там веселкою цвів небозвід,
Та на серці іскрились морози,
Десь колеса котились на схід,
А з очей — перлямутрові слізози.

О. М.

Як востаннє на рідній землі,
Лиш клени, лиш ридай, лиш молись. . .
У тумані чужини — імлі
Дві дороги навік розійшлися.

Залишились єдині листи
Пожовтілі, мов тихий докір,
І ві сні усміхаєшся ти,
Я любив тебе ніжно, повір!

Як вкраїнських степів далину,
Що себе їй до скону прирік,
За ту зустріч з тобою одну
Я віддав би незгаслий свій вік.

Та вона пролетіла, мов мить,
І до пекла ввела крізь едем. . .
Лиш розбурхане серце болить,
Лиш сліди недоторканих тем.

Їх чекають багаті жнива.
Як востаннє ще вдома колись,
Хоч твої є правдиві слова:
«Хто поет, той без щастя родивсь».

Я ТАК ЧЕКАВ

Я так чекав тебе, єдина мріє,
Та ти чомусь до мене не прийшла. . .
Вп'ялася, мов п'явка, в серце безнадія,
І тихий сум не сходить із чола.

Гадав, що станеш ненькою, сестрою,
Але дарма. . . І я не спостеріг,
Коли ховався місяць за горою,
І жовте листя падало до ніг.

Невже в тобі змія холодна зради
Кубло звела? . . А я про те й знат. . .
І вис вовком вітер листопада,
І верби журно дивляться на став.

Я ЗНАЮ

Холодний вітер крилами шуліки
Об темінь б'ється в нашому саду. . .
Я знаю, ми розійшлися навіки,
І я до тебе вдруге не прийду.

Дрібним дощем полоще голі віти
Вночі і вдень сердитий листопад. . .
Я знаю: ти у журбі за літом
В п'янких цілунках, в реві канонад.

Ген-ген за садом, в полі, на роздоллі,
У далеч шлях простягся, як колись. . .
Я знаю: ти проклинаєш долю
Й той день смутний, коли ми розійшлися.

ПЕЙЗАЖ

Тиха нічка, немов на Купала,
Ясен місяць сіяє в блакиті,
З неба зірка додолу упала
Й десь погасла в високому житі.

Журно хиляться верби над ставом,
Ледве дихає легіт над плесом,
Шлях Чумацький простягся удавом,
Що ним іздив мій дід до Одеси.

Спить над шляхом село у долині,
Звісив крила вітряк величаво,
— Горем битий, один на чужині
Я малюю пейзаж цей в уяві.

ДВІ МЕТИ

Згасла юности в серці мета —
Змірять мудrosti світлі вершини. . .
Виїсть очі щоденна сльота,
Ляже каменем праця на спині.

Сріблом скроні покриють літа,
Зраню тіло тернами чужини. . .
Тільки тішти буде мета —
Скласти кості у землю Вкраїни.

СУЧАСНІЙ ЛЮДИНІ

Внизу вночі і вдень панцерники гуркочуть,
Вгорі мотори виють без упину,
Невже внедовзі здійсниться пророче?!

Невже стоїш над прірвою, людино?!

Дивися — дим їдкий затьмарив пишні краєвиди,
В диму grimлять там смерті знов фанфари.
Ти бачиш те, що предок в сні не видів,
Ти робиш те, про що жахавсь він марить.

Змітаєш все, що мозком, потом створене учора,
Свій слід земний безжалісно кривавиш,
Бо замість серця тішишся мотором,
Бо замість Бога Ірода всеславиши.

ДО ЛОПАТИ

Щоденно від рання допізна лопату
В руках я тримтячих держу...
Лопато, лопато, невже ж то копати
До скону цю землю чужу? ...

Невже закопаю надію єдину
У землю чужини руду,
Й не вигнувши спини у ніч горобину,
Того, що згубив, не знайду? ...

НА ЧОВНІ

Вмивсь дощем, веселкою сповився,
Літній вечір над в'юнкою Россю,
Вниз по хвилях човен мій котився,
Юне личко й ноженята босі
Ніжно пестив вітер легокрилий.

Ген півсонця встало з-за могили,
Щедро злотом залило простори.
Луг дзвенів піснями любо-мило,
Пишним гаєм зеленіли гори,
Житнім морем пінились долини,
Снив про велич Корсунь старовинний.

Я ХОДИТИМУ БОСИЙ ПО СТЕРНЯХ

Я ходитиму босий по стернях,
Поки ноги до болю не зраню,
І проситиму в поля надхнення
Для псалому весні і коханню,
Що цвіло чебрецем і розмаєм.

Легокрилий думками овіє,
Тіло купелі прийме небесні,
А душа лиш промовить: «О mrіє,
Пролетіли вже юности весни,
А її, о, як гірко, немає.

ВІДГРИМІВ ВОГНЯНИЙ БУРЕВІЙ

Відгримів вогняний буревій,
Десь загравами небо цвіте. . .
Ніч, як казка, а серце пусте:
Ні тепла, ні стримлінь, ні надій.

Лиш роз'ятрених спогадів рій
Про загублену юність в боях. . .
Та посріблений місяцем шлях.
. . .І сам я не свій.

ГАСНЕ СОНЦЯ РОЗПЕЧЕНИЙ ДИСК

Гасне сонця розпечений диск
За рікою, на синій горі,
На посріблених хвиль перебліск
Задивилися верби старі.

Легкоспадом шовковим до ніг
Припадає небесна блакить,
Про солодкість сподіваних стріч
Десь між травами пісня дзвенить.

Життедайна вологість ляга
Поцілунком на бронзу чола,
Загубилася стежка в лугах,
Час вертатись мені до села.

НАД МІСТОМ ЧЕРВОНИ ХМАРИ

Над містом червоні хмари,
У місті бій. . .
Даремно я стрінуть марив
Хоч погляд твій.

Роями заліznі оси
Бентежать ніч. . .
Даремно не сходиш й досі
З моїх ти віч.

Скажено гудуть сирени,
Тріщать мости. . .
Не прийдеш тепер до мене,
Не прийдеш ти.

На бруках румовиць гори,
Собор в огні,
Співають вгорі мотори
Про смерть мені.

ДИМОМ ДИХАЛА ОСІНЬ

Димом дихала осінь. . . Обози — обози
По баюрах гнилих десь пливли в далину,
Хтось на возі, втираючи сльози,
Кляв життя і весь світ, і війну.

Кров'ю вмилося небо. . . Громами — громами
Нам погрожував схід, небозвід багрянів,
І народжувавсь знов над сумними ланами
Міт страшних, нерозгаданих днів.

А ЯК СТРІНЕМОСЬ ЗНОВУ

А як стрінемось знову (не знаю, коли то і де)
По безбарвних роках розставання,
Я тебе пригорну до грудей,
Як в ту хвилю останню.

І хоч буду не той, і ти також, голубко, не та,
Як у дні, що цвіли бурунами,
Бо спаде пережите й відцвілі літа
Мряковинням над нами.

Та щоб спогад погас (не повірю до скону, о ні!),
Що легендою думи бентежить,
Я його крізь розстріляні дні
Пронесу, крізь пожежі!

Хай лиш жевріє він, та священним огнем спалахне
І на дні у серцях запалає,
Й ти в обіймах спитаєш мене:
«Чи і зараз кохаєш?»

Та не вистачить слів — в поцілунок слова переллю,
Що, як ніж, перекрає розмову,
А тепера я Бога молю,
Щоб ми стрінулись знову.

М. Л.

Ще недавно він, ранений, селиком
Брів полями від крові багряними. . .
Ти ж крутилася в вальсі метеликом
Там, над морем, з матросами п'яними.

А як степ розпрощавсь з канонадами,
Хай квітками підложжа не стелиться,
Не спокусиш його ти принадами
У безжурного танцю метелиці.

ЕВАКУАЦІЯ

Об сірі бруки цокають копита,
Навколо жито хилиться зелене. . .
Блакитні очі думами сповиті. . .
— Про що ти мариш, друже мій надхненний?
— Що ворог клятий знову вдерсь до хати,
І шлях чужий судилось нам топтати.

Скриплять вози немазані в незнане,
Над ними в небі жайворонок дзвонить,
Тремтить у грудях серце полум'яне,
Позаду небо в полум'ї червонім,
— А що спереду, друже, нас чекає? . .
— Журба безкрайя.

ДЕ ТИ, ГАЛЮ?

Галю-Галю, квітчаста хусточка,
Білі лілі і тихий став. . .
Сині далі, та в серці пусточка. . .
Де ти, Галю? Хтось відняв
Радістю ранню. І сонця промені
Ллються болем у літні дні. . .
Галю-Галю, явися в спомині!
Де ти, Галю? Десь в огні,
В дзвоні сталі, на дальнім обрії,
Сльози. . . Коні. . . І я один. . .
Галю-Галю, часи не добрії. . .
Де ти, Галю? . .

Я ЩОСЬ ВТРАТИВ

Ти запитуєш: «Звідки? Для чого? Як? Де?»

— Не питай, не рази, не ріж!

Глянь — на фоні тьмяних роздоріж

Сходить місяць, а небо руде.

Ти гадаєш — підсоння для мене тяжке,

— Дощ, тумани, вітри — півбіди!

Я щось втратив, щось втратив таке,

Що без нього, мов лин без води.

Ти втішаєш — його віднайду я і тут,

— Ні, ніколи, деїнде згубив. . .

І щоб тисячу років в вигнанню ще жив,

Почувався б, як в джунглях якут.

ЖИТТЯ — ЖИТТЯ

Життя — життя, мить вічности єдина,
В промінні сонця, сутінках, у хмарах,
В палкій любові, в заздрощах, у чварах,
В упадку духа, в леті соколинім,
У мирній праці, в маршах, у змаганні,
У ріднім краї, в тюрмах, на вигнанню! . .

Життя мое, міт марного чекання,
Мов рокіт хвиль, мов пісня лебедина,
Мов серця бій, мов темна домовина,
Між юністю й змужнілістю — на грани
Умій ридати під дзвін гучний фанфарів
Та видіть світ в рожевих окулярах.

Г. К.

Пощо судила доля стрінуть вас
В часи моєї юності смеркання
Й будить вогонь у серці, що погас,
Ганю,
Пощо судила доля стрінуть вас? . .

Чом ваші очі мрійно ваблять так
Розбите серце в марному чеканні,
Немов би човна в ніч морську — маяк,
Ганю,
Чом ваші очі мрійно ваблять так? . .

Чому вони в уяві родять ту,
Що я згубив в червоному тумані,
У зграях куль, розхристаний в сльоту,
Ганю,
Чому вони в уяві родять ту? . .

Хтось стряс роки, як вітер жолуді,
Та юний чар жне спогади останні,
Тому, що Ви такі, як та була тоді,
А я не той. . . А я не той вже, Ганю,
Хтось стряс роки, як вітер жолуді.

РОЗПАЧ

Судилося, так, видко, має бутъ.
Пощо тужить! Зітхання й слози марні,
В імлі похмурій сірі дні пливуть,
Навчись шукать у буднях цих щось гарне.

Проясниться. . . Блаженна кожна мить,
О скільки в ній тайтесь світлих первнів,
Ти знайдеш їх, повір, пощо тужить. . .
Ta він поблід, як Фавста тінь на сцені.

ЯК ТЯЖКО ЖИТИ

Лиш тільки знай — прокинся, іж, роби
Без світлих днів, без страсних тижнів жодних,
Як тяжко жити замкненим в собі
Серед сердець чужих, черствих, холодних!

Не чути втіхи ані гніву слів,
Не бачить щастя й розпачу на лицах,
Як гірко житъ волом серед волів
Й з таким життям в душі не примириться.

Не знати долі усміху, ін лих
І грати ролю ґвинтика машини, —
Як тяжко жить на смітниках чужих
І не втрачати гідності людини!

ДЕ Ж ТА РАДІСТЬ?

Де ж та радість? — Вітрами розвіяна
На порозі весни.
Гасне пісня моя несподівана
По тернах чужини.
Ні поривів, ні втіхи, ні помислів
Безнадія, журба.
Вбоге серце тремтить без слів,
Як плакуча верба.

НА УЗЛІССІ

На узлісся в долині фіялки
Розцвітають блакитно — блакитно,
І до сліз мені робиться жалько,
Що її вже і сліду не видно.

На узлісся самотній-самотній
Переллю мої сльози у пісню...
І пошлю їх із вітром сьогодні,
Як в ту соняшну весну торішню.

Над узліссям ні вітру, ні хмарки,
Тільки неба емаль бірюзова...
Розцвітають фіялки — фіялки,
І ніхто не промовить ні слова.

ПЕРЕДМІСТЯ

Чи зима, а чи літо — те саме,
Блісне сонце, і знову сльота,
У тумані нудна панорама,
Мов до болю родився й зростав.

Передмістя. Розбіглись квартали,
Море авт на шосе, ліхтарі,
Як погляну, навколо до хмари
Підвелися брудні димарі.

Йду з роботи з заводу, мов п'яний,
Шум машинний пливє звідусіль,
Простяглася ріка олив'яна,
Ані верб, ні дубів, ні топіль.

Лиш де мостку кістяк над рікою,
Чмиха димом — вогнем паровик,
Я ніде не знаходжу спокою,
Я до царства машин не привик.

НА ЧОВНІ

Літній вечір зірками дзвенів
Над криштальним пlesом Росі,
Плив мій човен легкий, як спів,
Як лілея в дівочів волоссі.

Цвів мій човен. . . «То ж сяйно цвіти, —
Думав я, — невелике човенце. . .
Попливем у mrайні світи,
Де любови повне серце.

Де синіє над берегом шпиль,
Й жде русалка в зелених хоромах». . .
Ні зідхання вітрів, ні хвиль,
А лиш срібних весел помах.

ДО УКРАЇНИ

Кров'ю вмилося небо над спаленим полем,
Озирнувся назад. . . і нема, і не жди. . .
Простягнулись шляхи. . . І невже більш ніколи — ніколи
Не цвістимуть для мене твої, Україно, сади?

Вісім років минає. . . Ні вістки, ні сліду. . .
Хоч у плоті, в крові, в серці глибоко ти,
Я півсвіта провідав, багато країв ще проїду,
Та миліших за тебе ніде не знайти.

Хтось жартує надхненно — мені не до жартів,
Хтось радіє хоч в сні — я ніяк не засну. . .
Я усе, я усе вже поставив на карту,
А здобув самоту, чужину.

Пролетіла весна без фіялок і рясту,
Наче юність моя — у боях й полоні,
Де терпіння узять, щоб ніколи не впасти
В час чекань серед ночі досвітніх вогнів?

ТЕБЕ НЕМА

Пташки, блакить, залиті сонцем далі.
Чому ж на серці стелиться пітьма?
Тебе нема, єдиний мій кришталю.
Теба нема. . .

Мина весна, надходить гоже літо. . .
Чому в душі метелиця, зима?
Тебе нема, о мій єдиний цвіте,
Тебе нема.

П'янким цілунком з поля вітер віє. . .
Чому цю радість смуток обійма? . .
Тебе нема, моя єдина мріє,
Тебе нема.

ТУГА

Шкода думать — чужина, недуга,
Що шукав, не знайду я того. . .
Знов змію підкралася туга
До роздертого серця мого.

Підповзла і кубельце там звила:
І шаліє, і в'ється, і ссе,
У уяві розріті могили
Й вітер з сходу, що жалить в лиці.

Я у пісні просив порятунку:
«Пісне, голос всесильний є твій,
Переповнилось серце від трунку,
Заглуши мою тугу, розвій!»

Та і пісня прийшла не бадьора,
В ній півтонів бемолі гули
Про розстріляне наше учора,
Про майбутнє в тумані хули.

Я звернувся тоді до сумління,
Що сказало мені сам-на-сам:
Не журися, зросте покоління,
Що не зверне з дороги вітрам.

ОДГРИМІЛО Й НЕМА

Одгриміло й нема,
Ой, один я, один,
І на серці зима,
І надії, як дим.

І журба на очах,
І безсоння сліди,
Де ти, творчий розмах?
Де ти, музо? Прийди!

У БОРУ

У бору, у бору, у бору,
Під зеленими шатами з мрії,
Я свій смуток в слова уберу
І теплом моого серця нагрію.

У бору, у бору, навесні,
Ой, про що тоді сосни шуміли,
Як схилила на груди мені
Ти русяву голівку несміло? . .

А тепер, восени, у бору
Хто биття моого серця підслуха?
Лиш журба журавлина — «Кру-кру»
Долітає з блакиті до слуху.

В ЧАС СКИТАНЬ

В час скитань без досвітніх огнів
(З України ні грому, ні вітру)
Над труною розтерзаних днів
Сяє смутком пера моого вістря.

А як гримне сподіваний грім,
Ми зустрінем його монолітом,
У пробудженім краю моїм
Зацвіте воно радісним цвітом.

ГОДИНА... ЧОТИРИ, П'ЯТЬ

Година... чотири, п'ять...
Все близьче смерть...
Машини шумлять — шумлять,
А муза — геть...

Стою за станком — стук-гряк...
Щодня одно...
Не світить життя маяк
Мені давно.

І ЗНОВУ СІЧЕНЬ

І знову січень, біло-біло,
І я не я — одна лиш тінь,
Живу, чим серце наболіло,
В полоні зраджених стремлінь.

Невпинно поривом могутнім
Реве за вікнами зима,
Живу минулім і майбутнім,
Життя сучасного нема.

Сніги чужини рвуться в сіни
Вже десять зим — я сам не свій,
О, де ти, вітре з України,
Поривом радісним повій!

САМОТА, ЧУЖИНА

Самота, чужина. . .
Рідне місто хіба що присниться,
Де озвався мій спів,
Де душою стримів до вершин. . .
Я марную літа
У тумані чужої столиці,
На роботі чужий,
В невгаваючім шумі машин.

А як шоста проб'є,
Повертаюсь з роботи додому,
У повітря пугар,
А над Россю пахуча весна,
У кімнату зайду,
То і слова сказати нікому,
Лиш як тихий докір,
Усміхається з фото вона.

Дочекаюся свят,
Невеселі бувають і свята,
На світанку встаю,
Залишаю не власний мій дім

I до річки іду,
Хочу в пісні свій біль оспівати,
Ta надхнення нема,
Порожнеча у серці моїм.

Там блукаю весь день,
Задививши мрійно на воду,
Повертаюсь вночі,
«Де бував ти?» — Ніхто не спита. . .
Вже і спати пора,
Вранці знову спішить до заводу,
Чужина, самота.

ОСІНЬ

Вже скидає на землю спросоння
Далечінь позолочену шаль,
А над лісом вороння — вороння.
Рання осене, жаль тебе, жаль!

Я дивлюся печально крізь гілля —
Гасне сонця проміння бліде,
Це ж остання у жовтня неділя,
Листопад із дощами іде.

ЧУЖИНОЮ

— Де веселість? — питую усюди, —
Відлетіла, незчувся й коли. . .
Не забуду тих днів, не забуду,
Що в степах буревієм цвіли.

В їх димах я зустрінув Орисю,
А коли буревій той затих,
Розійшлися шляхи, розійшлися
На скривавлених стернях чужих.

І вже інша блакить надо мною,
І побліднув маяк вдалині,
Чужиною пливуть, чужиною
Непривітні, окрадені дні.

Iз IV Збірки
«У ТУМАНІ ЧУЖИМ»
1954-1958

$\lambda \in \mathbb{R}$

$$\varphi^{\lambda} = \sqrt{\frac{\lambda}{2}} e^{\lambda x}$$

СЛОВО — СЛОВО

Слово — слово, розrado одна,
Чом на шелест ти листя похоже,
Коли край мій тиран розпина
І закони осквернює Божі?!

Коли воля в в'язниці на дні
І потоптані святощі рідні,
Слово — слово, служи у борні,
Будь, як зброя, як сурма похідна!

ХТО СКАЗАВ?

Хто сказав — без чуття ці пісні?!

— Скільки ранніх поривів у них!

Хоч іржа на струні, не порву її, ні,

Ще останній акорд не затих.

Хай дзвенить, як рвучка течія,
Серед ріні, коріння і трав,
У них мука моя... Що на світі жив я
Без огню почувань, хто сказав?

ПАМ'ЯТИ С. В. ПЕТЛЮРИ

В краю, на скитанню і біля Амура
Ми духом незламні, хоч дійсність понура,
Ще вічних тираній не знати ніде,
Ще вибухнуть гнівом мільйони грудей.

Ми станем у лави під стягом Петлюри,
Бо ім'я Петлюри зове нас до бурі,
Петлюра наш символ, наш світоч ідей,
Що шлях освітив у майбутній едем.

Під стяг синьо-жовтий ми станемо в лави
Із Стрия, із Хусту, Кубані й Полтави,
Одна в нас вітчизна — ми кревні брати,
Один і тягар нам судилося нести.

Мета наша — вільна Українська держава,
Не яструб двоглавий, не зірка кривава,
Що нею півсвіту Москва ставрувала,
Як сонце, нам сяє тризуб золотий,
У сяйві його ми ідем до мети.

У грозяні дні, як Україна повстала,
Як гади сповзались, наставивши жала,
Котовський, Деникін, Юденіч, Колчак,
Петлюра був нам, як на морі маяк.

Він звав на мечі переплавити рала
Дихнути вогнем у лицے канібалам,
Він соколом линув на штурм арсеналу,
І був у походах, димах контратак
Козак й отаман, отаман і козак

Хоч кат і для душ не жаліє отрути,
Ми знаємо, хто ми, ким, защо закуті,
На вулиці нашій ще діждемось свят,
Розірве кайдани закований брат.

За рани Петлюри, Базари і Крути,
За хвилі скривалені Богу й Славути,
За голод, за Вінницю, тюрми й Воркути
Хай Ірод новітній тремтить і Пілат,
Кремлівським катам ми відплатим в стократ.

Наш гімн пролунає в містах й над ланами,
Гордись, Україно, своїми синами,
До волі і слави нестримний наш рух,
У вирах рвучких огняних завірюх.

Петлюра не в гробі, Петлюра із нами,
У книзі, у дії, у пісні, в програмі,
У плоті, у кожнім крові міліграмі,
Петлюрівський дух у серцях є у нас,
Палає незгасним огнем, не погас.

ЛЮБОВ

Щастя в світі нема без святої любови:
День ясний, наче ніч, воля, наче острог,
Де любов, цвіт душі, де любов, голос крові,
Де любов, там і Бог.

Землю-матір люби, як Антей той у міті,
Сонце в небі ясне, що нам радість несе,
Рідних й друзів своїх і краї всі на світі,
Та свій край — над усе.

Бо священна любов — вічна сила велика,
То є свілість думок, серця в грудях биття,
Що і смерть подола. Бог любити нас кликав,
Бо любов — це життя.

СОКІЛ

Ще прагнув летіти, та зрадили крила,
І сокіл на море упав,
За хвилою хвиля розгойдана била,
Десь чміхав в імлі пароплав.

Струхнувшись від близків, хоч стомлений, хворий,
І буйні вітри на путі,
Піднявсь гордий сокіл угому — угому,
До синіх висот полетів.

НА ОКЕАНІ

Ревів — стогнав Атлантик стоголосо,
У вир, як тріску, кидав пароплав,
Скорила ніч солодким сном матросів,
Лиш я один на покладі стояв.

Вітрами хмар пошарпані громади
Вгорі на схід, насупившись, пливли,
Не кликав порт сиренами позаду,
Як сиві гори, пінились вали.

Мені здавалось, в буйному пориві,
В якісь казковій, дальній стороні
Галопом мчались коні білогриві
Вперед по темносиній пелені.

І наче з хмар меткі вогненні змії
Сковзались з ревом в грізний океан. . .
Я був в полоні вільної стихії —
Нащадок в степ закоханих полян.

ІВАН ФРАНКО

(До сотої річниці народження)

З тих пір минула сотня літ,
Коли родився він на світ
В родині чесних трударів,
В підгірськім присілку Горі.

Роки дитячі, наче сон,
Тоді рішивсь малий Мирон
(Таким ім'ям його назву)
Прогнати хмару грозову.

Із дна до світла він стримів . . .
Прощай село, . . . Дрогобич. . . Львів. . .
«Кобзар», «Оттело», хміль ідей,
Слова надхнені із грудей.

Один з мільйонів спід вериг,
Заглибившись у стоси книг,
Він голос чув вершин й низин,
Палкий юнак і хлопський син.

Він чув — іде великий шум,
Хтось кинув люд катам на глум,
Неправда — так, а правда — ні,
Просвіти лан у бур'яні.

Лежав неораний той лан,
Він кликав нищити бур'ян,
І сам себе в ярмо запріг
І став орати переліг.

Запріг. . . І був в нім до труни. . .
Жандарми, грati, кайдани.
І ще страшніше, як тюрма,
Десь друзів мав, — тепер нема.

Узнав, чого такий друг варт,
То був лише душевний гарп,
Він сну Русі йшов напролом,
Співав Бояном, гавкав псом.

Як під скалу, у темний кут,
Потяг чийсь труп орел-беркут,
Прокляття хижому орлу,
Коліть, лупайте цю скалу!

Як кров качали із землі
Чужі нафтові королі,
Як піт і кров з народу ссав
Боа Констріктор — змій-удав.

І заклик грізний з-під пера:
Служить чужинцям не пора!
Не для Варшави чи Москви,
Для краю рідного живи!

Він спить в могилі сорок літ,
Ще ллеться кров, ще ллеться піт. . .
В серцях народу і тепер
Він ще живе, він ще не вмер.

ВІРЮ Я

Хоч мрії юнацькі, як дим,
Й невідрадні часи безгоміння,
Хоча в'яну під небом чужим,
Наче листя пожовкле осіннє,
Хоча іноді серце пусте
І не раз упадаю на дусі,
Але вірю я світо у те,
Що чекаю, того ще діждуся.

Ще ударть сподіваний грім
Над моїм непокореним краєм,
І на мрії цвінтариці старім
Ще веселкою радість заграє.
Ти свій голос мені подаси
В ту святу, довгождану годину,
Через гори, моря і ліси
Я до тебе, вітчизно, полину.

Де красуня описує Рось
Між лугами блакитне півколо,
Де у серці колись зайнлялось,
Що в житті не згасало ніколи,
Я тобі, незабутня, повім
Під посріблених хвиль рокотання,
Що чекав в отупінні німім,
Що ти перша любов і остання.

ВОЛЕЛЮБНА МАДЯРЩИНА

Знову хмари встають грозові,
Де всміхалися обрії дальні,
Топить волю народу в крові
Сила півночі підла, брутальна.

Бліск штиків, емведисти, арешт
І до неба благаючі очі,
В барикадах, в димах Будапешт,
У червоних загравах клекоче.

Сунуть танки нові з-за Карпат,
Куль сичання услід москалеві,
По жіночих тілах й немовлят
Сунуть танки московські сталеві.

Крізь туману густу каламуть,
Крізь кордонів дроти без упину
В світ біженці ідуть і ідуть
Вдень, вночі, як ключі журавлині.

Із етеру доноситься СОС:
«Чуєш, світе, Мадярщина гине!»
Уставай, в кого в серці Христос!
В кого серце не скute. — До чину!

Світлих душ променистий пожар!
Не погасить його, не осквернить
Ні неситий Хрущов, ні Кадар,
Ні московські колони панцерні.

ТИ ДЛЯ МЕНЕ

Ти для мене була, то як хвилі грайливий прибій,
То, як легіт-пустун, то у хмарах осінніх — примарах, —
І ласкова й гнівна, та навіки — навіки я твій
І відняти тебе-найстрашніша у світі є кара.

Ти для мене тепер, наче сурми похідної звук,
Ніби співи сирен чи міраж на розбурхані морі —
Призивна — чарівна, джерело поривання і мук,
Мов провідна зоря в голубім недосяжнім просторі.

Ти для мене була, то як смуток замріяніх днів,
То як луни віків, то в металу розкотистім гулі —
Супокійна й гучна, то ж твій голос відбився в мені.
То як ворона крик, то як тихе кування зозулі.

Ти для мене тепер, наче погляд привітно-ясний,
Наче щастя сльоза, наче дух, що його не здолати, —
І стражданльна й свята, ти мов подих духмяний весни,
Україно моя, ти була, є і будеш, як мати.

* * *

Я казав — не покину пера,
Як озвалася музза в груді,
Та без журній в біді, наче круг на воді,
Юний спів умирав
Ще тоді

І народжувавсь інший мій спів.
Як отрута, пекучі слова,
Мов полинь, кропива,
Хоч душа в нім жива,
Й вітер рідних степів
Повіва.

РЕПАТРІЯТОРАМ

— Співвітчизники. Всі на коліна!
Вже мина час скитання лихий, —
Чути голос Москви із Берліна, —
Сам Хрущов вам прощає гріхи.

Геть чужі пилососи і кайла,
За Уралом проявите хист,
Кличе родіна, кличе Міхайлов —
Кровожадний шакал-емведист.

Василакі й Крутій уже вдома,
Ось до вас промовляють вони,
Не злякалися хмар ані грому
Провокатори і шпигуни.

Не заманять ці просьби-погрози
В пастку тих, що удерлись в наш двір,
Знаєм ми крокодилячі слізози
І гадючий, магічний іх зір.

Ми в'язниці пройшли, катакомби,
Соловки і воєнні вогні,
Вам страшніший за атомні бомби
Наш гартований муками гнів.

Ще озвуться минулого луни,
І усім кровопивцям на страх
Вас зметуть з України тайфуни,
Бліскавки, що в народу очах.

Я ХОЧУ

Залита сріблом даль неозорима.
Уроча тиша низу й висоти. . .
Отак іти шляхами пілігрима,
Святу любов до Києва нести.

Я хочу чути хвиль Дніпра зідхання
І пил чужий обмити у воді.
Поклін oddать Софії древнім баням,
Щоб дзвін Мазепи в серці загудів.

Як вірний син, легким, покірним кроком
Пройти всю землю рідну вздовж і вшир,
Щоб знов душі мої вернути спокій,
Вернути мир.

ПРИСНИЛОСЯ

Приснилося: вертаюсь я додому,
І ти мене стрічаєш, дорога,
Встає дуга веселки після грому,
Як символ щастя, райдужна дуга.

Затихнув бур розкатистий відгомін,
Озон в повітрі — тільки пий і пий,
Усе тут рідне, все таке знайоме:
І луг, і гребля, й погляд твій ясний.

Звільнивсь наш край, доволі жити різно,
Безбарвних років щезла каламуть,
Цвітуть-цвітуть лілеї біlosnіжні,
На світлім плесі радісно цвітуть.

Приснилося: йдемо ми понад ставом,
Шумлять привітно верби нам услід,
Пливуть хмарки легенькі, кучеряві,
У синім небі з заходу на схід.

СІЧОВИК

Установ із могили січовик,
Богонь янтарний викресав кресалом,
Роздмухав люльку: «Чи ж усе пропало?! —
В його груді озвався серця крик. —

Ординці, лях, царі і большевик,
Віддавна — за навалою навала,
Земля в огні криваво рокотала...
І знов ясир, і знов московський штик.
...Пощо на меч міняли люди рала?»

В ту мить над полем пісня залунала
Про козачен'ка, шаблю й чорний шлик...
Десь гучно гримнув постріл з самопала...
І радісно всміхнувся січовик,
Додавши: «Ні, ще не усе припало!»

* * *

Над рідним містом стихла канонада,
Хмаринок білих лагідний танок,
Політ грайливий синіх ластівок,
І ллються сріблом променів каскади.

Та в місті знов явились інші гади,
Змійним зором низуть кожен крок,
Там голос слова вільного замовк...
За що ж тоді гриміла канонада?

ПАВЛОВІ ТИЧИНІ

Хай голос цей аж до Дніпра долине,
А не лише до Темзи чи до Сени,
Й тебе спита, розтерзаний Тичино,
Пошо талант запродуеш пісенний.

Ще і тепер нужда у нашім краю,
Немає волі, лиш тюрма похмура,
А ти те пекло називаеш раєм,
Відомим став кремлівським трубадуром.

Там не одна Аскольдова могила,
В землі найкращий цвіт Вкраїни тліє,
І крові сина з поля ще не змила
Слізьми дрібними страдниця Марія.

Ти прославляєш бич чужий і пута,
Кленеш той шлях, що сам іти ним кликав,
Не ставши кришталевим і невгнутим,
Як два співці, учителі велики.

Що з них один хвалив в сімействі згоду,
І не спіймавсь на вудку злого світу,
А другий, все віддавши для народу,
Дороговказ оставил в «Заповіті».

Він закликав майбутні покоління
Кайдани рвати і гострить сокири,
Ти ж проміняв і честь свою, й сумління
За Кремлю ласку й ордени чотири.

Уже стоїш на мості калиновім,
Давно вітрами юність одшуміла,
Чому не кличеш ранню музу в гости?
Позви її, поете посивілий!

Окриль в піснях природи поцілунок
І наші сліози, й наші світлі мети,
В серцях мільйонів юнаків і юнок
Налий відлуння соняшників клярнетів.

НОВОРІЧНЕ

Густа імла шляхи нам обгорнула,
Знов на чужині новорічна ніч.
Як завжди, тужать наші душі чулі:
Минув безслідно сірий рік минулий,
Чи варто ждати в Новім році стріч?

Пливе нудъга, якийсь могильний спокій,
Не гомонять історії вітри,
Немов усе скорив тут сон глибокий,
Ми віддали б останні десять років
За лиш єдиний грозовий порив.

Земного пекла пройдено дороги,
І кожен з нас страхіття пережив,
Та хто сказав, що духом ми убогі:
Ми живемо, надіємось на Бога,
Ждемо чудес, чекаєм дива з див.

І будем жити і тягар нестимем
Вигнанця, патріота і борця,
Бо наша ціль осяйна, невгласима,
То одинока життездатна сила
Пройти шляхи імлисті до кінця.

* * *

Люблю я землю, як і небо,
І силу п'ю з її грудей,
Вже все оспівано про себе,
Співати треба про людей.

Хоча недоля не минула,
Живим я буду, не як мрець,
Віддати хочу серце чуле
Мільйонам трепетних сердець.

«Ой, ти поле,
Поле корсунське. . .
Поле тихе широке. . .»

А. Малишко

КОРСУНСЬКЕ ПОЛЕ

Тут текли вже криваві річки,
Ти було попелищем і голе,
А тепер лише вітер рвучкий. . .
Ой, ти поле, ти корсунське поле!

Над тобою гармати ревли,
І гранати не раз тебе рили,
Де не глянеш, — рівнини, яри
І могили, могили, могили.

Не співа на могилі кобзар
Про Богдана козацьку думу,
Лиш затінений Різаний яр
Про минуле нагадує шумом.

* * *

Щасливий той, чия душа жива
У юні дні сміялася з ілюзій,
Духмяна молодість — не сон-трава,
Вночі розквітла, не калина в лузі.

Блаженний той, кого вона вела
Й веде у бій за день людського роду.
Буренна юнь, хвала тобі, хвала,
Пісні крилаті і надхненні оди.

1933 РІК

Щоб устав із могили Тарас
Й подививсь на Вкраїну навколо,
Заридав би, бо пекло у нас,
Ще страшніше від пекла Миколи.

Скрізь голодної смерти коса
По містах лютувала і селах,
Де поділася краю краса?!
Де поділася пісня весела?!

У Кирилівці, де він зростав,
У обдертій, нетопленій хаті,
Похилилась, мов знята з хреста,
Над охлялими дітками мати.

В них забрали корови й воли,
Оборали город аж по хату,
Діда й батька на схід повезли,
Матір з дітьми лишили вмирати.

— Папи, — плакала Оля мала, —
— Спи, дитиночко, папа присниться...
Спорожнила червона мітла
І комору, і клуню, і пивницю. —

Моні, — плакав ще менший Івась,
Спи, Івасику любий, без моні:
Ірод Сталін розгніавсь на нас,
Нашу Лиску погнали до бойні.

Погасила каганчик, лягла...
Не замкнула й на хвилю повіки,
У ту ніч, як уже півсела,
Усі троє заснули навіки.

* * *

Чому сумний у тиші вечеровій
Ти проклинаєш метушню земну,
З землі прийшов, у землю підеш зннову,
Там будеш мати вічну тишину.

Людина ти, тримай чоло високо,
Не нахиляй безсило голови,
Життєвий шлях пройди бадьорим кроком,
Весь вік учись, трудись, борись, — живи!

Життя — не сум у присмерку осіннім,
Не тихий плач у тиші голубій,
А рух вперед, палких сердець горіння,
До сонця гін, за світлі мети бій.

* * *

Й досі сняться в полум'ї мости
І криваві щелепи дракона...
По яких дорогах ще іти?
Де стражденне тіло захолоне?

Вже пройшов півсвіту вздовж і вшир,
Все згубив, та не знайшов нічого,
Не один мене чекає вир,
Та одна надія — лиш на Бога.

ОСІННЄ

Над ланами гуси, над ланами. . .
Зацвіли хмаринки угорі,
Як віддавна, радість не із нами,
І здається, духом ми старі.

В позолоті ліс, у позолоті. . .
Обтрясає вітер жолуді,
Хто сказав, що нидіть будем доти,
Доки серце б'ється у груді?!

Скільки літ безрадісних позаду
І чужих потоптаніх доріг!
Та ми вірим, будемо ще раді. . .
Ще на отчий ступимо поріг.

O.M.

Глянь, як любо усюди, Оliusю,
В сяйві сонця купається день.
Ніжно травень до серця торкнувся
Мелодійним звучанням пісень.

Всюди радість: у лісі, у лузі,
День співає, сміється, дзвенить. . .
Тільки ти, моя зірко, у тузі,
Тільки ти не всміхнешся й на мить.

КАШТАНИ

Каштани цвітуть над асфальтом чужим,
То київські рідні каштани!
Та сонце не світить, клубочиться дим
Й їдкі, непроглядні тумани.

Не лащиться легіт об кучері віт,
Бурун прокотився. . . і тиша. . .
І цвіт їх найкращий, рожевий їх цвіт,
П'янким ароматом недише.

Усюди похмуро, де оком не кинь,
Де ж травня веселого чари?!

І марять каштани про київську синь,
Про соняшні обрії марять.

ПРИГАДАЛОСЬ

Пригадалось. . . Шляхи вогняні,
В непроглядних димах полустанки,
І походи — походи нічні,
І кипучі бої насвітанку.

І вітри, невгамовані вітри
Над залитою кров'ю землею,
І засмучені очі сестри
Милосердя й прощання із нею.

Пролетіло. . . Розвівся дим
І замовкли — замовкли гармати. . .
Я, здається, не був молодим,
А юнацьких років не догнати.

. . . Пригадалось. . . Походи, бої —
Пережитого чорні етюди. . .
Доки дихають груди мої,
Не забуду того, не забуду.

ЗНОВ НАДХОДИТЬ ЗИМА

В надвечірній імлі
Пролітають легенькі сніжинки,
М'яко тануть вони,
Доторкнувшись лона землі.
Я самотній стою
І ніяк не знаходить спочинку
Бідне серце мое
В надвечірній, холодній імлі.

Я самотній стою...
Вже не чути пташиного хору.
Тільки сойка кричить
У оголенім темнім гаю...
Знов надходить зима...
Скільки літ у нерадісну пору
На чужині чужий
Я самотній в задумі стою.

Знов надходить зима...
Пролетіло і літо, вже осінь...
Іх проміння — тепла
Ані сліду у серці нема,
Опустивши свої
Білі-білі розпатлані коси,
Знов надходить зима.

* * *

В час війни він на захід поїхав,
А її за Урал повезли,
І минають літа без утіхи,
Ой, коли вона буде, коли?

Він живе у туманнім Лондоні,
А вона — в усурійській глуші.
У мозолях у неї долоні.
І в обох їх туман на душі.

* * *

Знов розпуки зміїне жало
У години тяжкої недуги. . .
Скільки кревних у мене було,
А тепер — ні родини, ні друга.

Так самотній у місті чужім
Я і очі закрию назавжди,
Не сказавши найближчим своїм
Уостаннє печальної правди.

Що журився за ними, терпів,
Жив щоденним життям емігранта,
Почуваючись зайвим в юрбі
Мільйонового міста-гіганта.

* * *

Я думав: холодна імла
Осінні луги облягла. . .
— Колишуться трави,
І сонце яскраве
Всміхається, повне тепла.

Я думав: лукава і зла
Нас доля навік розвела. . .
Граційна, як пава,
Весела, ласкова
До мене на луг ти прийшла.

ПОРАДА ЧИТАЧА

Мотори гудуть, мотори,
На суші, в воді й угорі,
У літню й зимову пору,
Удень, уночі, на зорі.

Поглянь — мерехтять трамваї,
У небі летять літаки,
А ти про любов співаєш,
Про сонце, блакить і пташки.

Сирени ревуть, сирени,
Звитяжно лунає їх звук,
Дроти хтось снує, антени,
Немов павутиння павук.

Отож пам'ятай, поете,
У вічному русі світи,
Життя не було б без лету,
З епохою в ритмі лети.

Машини шумлять, машини,
Весь край димарями поріс,
Вгинаються, стогнуть шини,
Від тиску залізних коліс.

Оспіваний ніжний ранок,
Минули Олеся часи,
Співай про огонь вагранок,
А серце людське . . . погаси.

У ЛІСІ

Коли виходив я з села,
Дощем умилися тополі,
Тебе покликав — ти прийшла,
І ми пішли туди поволі,
Де ліс веселка обняла
Своєю сяйною дугою. . .
Там серед квітів і зела
Тебе назвав я дорогою.

І, засоромившись, замовк,
Бо соромливий і наївний. . .
Дзвенів з-під кореня струмок,
Граби молилися безмовно.

Пили ми воду з джерела
Під шепот радісний осики. . .
І радий я, що ти прийшла,
І рада ти, що я покликав.

* * *

Стойть і слухає:
Зів'ялий кущ калини
До серця бідного
Шепоче без кінця
Про тайни осені:
Прощання журавлине
Згори доноситься.

Не стерши сліз з лиця,
На кущ він дивиться
Старечими очима:
Палають ягоди
Між листячком рудим. . .

Він думу думає:
Вже осінь за плечима
Життя стражденного,
А де його плоди?

ВІЙНА

Над сумним скриваленим простором,
Що стогнав, як ранений титан,
У осіннім небі метеором
Пролетів і зник аероплян.

Десь зенітки били стоголосо,
І квоктав за хмарами снаряд,
Над незжатим, стоптаним колоссям
Мерехтів в повітрі легкоспад.

Йшли біженці змучені несміло,
Оглядались з страхом на схід,
Де ввесь день невпинно клекотіло,
І умився кров'ю небозвід.

У ЛУЗІ

Ти і я, я і ти,
Через річку — кладка,
Тільки кладку перейти. . .
Відгадай загадку:
— Будем лугом іти
Я і ти. . .

Я і ти, ти і я
Посідали в травах,
Я сказав: «Будь моя»,
— Глянула ласково.
Личко щастям сія,
Ти і я.

НЕСКІНЧЕНА ПІСНЯ

Нескінчена пісня про кущик калини,
Задивлений в тайни небесній шпиль, —
І крики душі у вечірню годину
Про рокіт Дунаю посріблених хвиль.

Мов шум явориний, мов спів лебединий
Чи зойки останні обірваних струн,
Розчулює серце і ніжне людини,
Й тверде та холодне, неначе чавун.

Елегія смутку, віками відома,
Що признаній формі не йде напролом,
Та кожне в ній слово і риска, і кома,
Чогось неземного нагріте теплом.

Листок пожовтілий, письмо кучеряве,
Як свідок третміння в руці олівця,
Читаю — хвилююся, бачу в уяві
Лице помарніле вигнанця-співця.

Родився для співу, молитви і тиші,
Судилося вигнання, терни, суета,
Нескінчена пісня, та вже не допише,
Перо замінив на могилу й хреста.

* * *

Не людина жива і не мумія,
Самоцвіти втираючи з вій,
Похиливсь над столом у задумі я
В опустілій кімнаті чужкій.

Пережите в умі перелистую. . .
Колискову співає цвіркун.
Гей, нап'юся вина я іскристого,
Доторкнуся посріблених струн.

Не втішає мелодія Лисенка,
Не згасить мені муки вином,
За вікном нагинається вишенька,
Завивають вітря за вікном.

В ЮРБІ

Іду по асфальті міському,
Вечірня година, вогні,
Та слова сказати ні кому,
Що в серці моєму на дні.

Як в дантовім пеклі, там темно,
Й чола не квітчає спокій.
В юрбі я чужій нечисленній —
Росинка у хвилі морській.

* * *

Пригадалося соняшне літо,
Це було по Зелених десь святах...
І хотілось до сонця летіти,
І хотілось щось ніжне казати.

Ми зривали червоні суниці
На узлісці, де трави зелені,
Про любов щебетали нам птиці,
Про любов шелестіли нам трави.

Ми зривали суниці червоні
У долині, залитій промінням...
Я не знав під сердець передзвони,
Що кохання — одвічне терпіння.

* * *

Вже гудок пообідній затих,
Загарчали машини, завили...
Марно слів я шукаю п'янких
Серед шуму машинного й пилу.

Марно мозок і душу томлю,
Чи не досить, що стомлене тіло?!
Моя музя під крик журавлів
За моря голубі полетіла.

СТАРИЙ ПОЕТ

Стойть посивілий з чолом осяйним,
Самотній, всім світом забутий.
І дума про рідні блакитні лани
Й посріблені хвилі Славути.

Він їх оспівав вже на довгім віку
Скитань по дорогах тернистих,
В слова переливши надхненні, дзвінкі
Всю душу і горду, і чисту.

Ta погляд згасає і голос притих,
Немає вже творчого лету,
Ніхто не співа його маршів гучних,
Ніхто не друкує сонетів.

В задумі стоїть, головою поник,
Недолею гнаний, недужий,
У власного серця заглиблений крик,
До всього навколо байдужий.

НА ЗОРІ ЮНИХ ЛІТ

На зорі, на зорі юних літ
Голубиним крилом зашуміла
Нам дорога в життя біла-біла,
Фантастичним здававсь увесь світ
На зорі, на зорі юних літ.

На зорі, на зорі юних літ
У Надросся блакитнім тумані
Ой, зарані судилось, зарані
Лити сльози на сірий ґраніт!

Скільки раз розцвітав вишень цвіт
Й осипався на тиху алею,
Де лежиш ти, накрита землею
На зорі, на зорі юних літ.

«КОКЕТКА»

Йшли з роботи нивою. . .
Дівчина вродлива,
Розцвітають яблуні у саду. . .
Прийдеш ти увечорі?
Ждатиму під сливою. . .
— Не прийду!

Віти кучерявії,
В небі місяць плаває,
Ти прийшла, як пава є.
Ми удвох.
— Ясочко ласкавая!
Соловей співає нам:
— Тьох, тьох, тьох. . . —

Будь же приголублена,
Ти така розгублена,
Молодість не згублена —
Справжній рай.
Пристрастъ наша? — Тут вона!
В мене ти залюблена?
— Угадай.

* * *

Через поле розлоге, осінне
Хтось промчавсь на вогненнім коні. . .
Тільки чорного вітру квиління
Та червоні сліди на стерні.

Тільки в небі печальні зірниці
Та заліза за обрієм гул,
Тільки крики зловісної птиці
В ніч глуху на могилі: — Пу-гу — .

* * *

Немов тоді, вже відцвітають вишні,
Але не та життя мого пора. . .
Згадалась юнь, думки хмільні колишні,
І знову бідне серце завмира.

Згадав я сад, де стежкою дзвінкою
Колись ходив замріяний, стрункий,
Не раз вітрець легенькою рукою
На плечі сипав ніжні пелюстки.

Я розумів: мине пора цвітіння
В саду дерев, та прийде вороття,
Але не знат, що сутні осінні
Навік затъмарять дні мого життя.

* * *

Уже давно в димах несамовито
Війни промчались хижі копити
На тій землі, де братню кров пролито,
Де ніж новітній Гонта посвятив.

Не раз в думках моїх перегортаю
Літопису тих років сторінки,
На вік затямив — круків чорні зграї,
Останній помах рідної руки.

І от ці будні в місті гомінливім,
Хоча гостиннім, болісно-чужім.
Їх проміняв би за часи бурхливі,
Повстанські рейди й свячені ножі.

ЗАМИРЕННЯ

Прийшов, постукав в двері
Й сковався в вишняку...
Зозуля сизопера:
— Ку-ку, ку-ку, ку-ку! —

Ти двері відчинила,
Дихнув вітрець, пітьма...
«Це та нечиста сила
Явилась і нема».

З-за рогу жук рогатий:
«Гу-гу, гу-гу, гу-гу!»
Ти вибігла із хати,
Я стрінув на бігу.

В обійми стан твій зграбав,
Де дівся переляк,
У копанці десь жаба:
«Квак-квак, квак-квак, квак-квак!»

А соловей на вишні:
«Тъох-тъох, тъох-тъох, тъох-тъох!»
Забудем спір колишній,
Як любо нам удвох.

* * *

З-за якої судилося покути
Бить чолом тут осінній порі?
Знов туман непроглядний окутав
За фабричним вікном димарі.

Знов отруйливий чад переповнив
Горло й груди бронхітні ущерть,
Знов ридання душі невимовне,
Що часами страшніше за смерть.

НІЧ ЦВИНТАРНА

Ніч цвінтарна ввесь світ почорнілим рядном обгорнула,
Всі дороги й мене на розпутті далекім чужім,
І як тисячу раз, устає у уяві минуле:
Мій останній уклін, і над полем розкотистий грім.

Знову кличуть мене в далечінь неозору простори,
Хоч, де крок мій лунав, заросли вже тернами стежки,
Хоча туга давно на чолі моїм борозни оре,
Я в душі не змінівсь, я тривожний і чулий такий.

Україно моя, хай до тебе мій голос долине,
Тиха сповідь моя на небачених крилах вітрів,
Хай привіт передасть він матусі від рідного сина
Й кожній грудці землі, де огонь моїх предків горів.

Віку літо мина, незабаром настане і осінь,
А за нею зима, серед розпачу і самоти,
Тут лиш тілом живу, а душою — над берегом Росі.
Ніч цвінтарна кругом, безгоміння, його не знести.

ВІДПОВІДЬ НА ЛИСТА ДРУГА

— Чом не пишеш?! — Що буду писати?!

Що не є ще землі я погній,
Що живу без родини і хати,
Як горох при дорозі курній.

Що не знаю любови і ласки,
А лиш розпачу крики з грудей,
Що кручу, наче робот, ковбаски
Для чужих і байдужих людей.

* Працював на ковбасні.

НАЙПЕРШЕ КОХАННЯ

Зупинився наш човен у тиши.
Усміхнулась — і сонце в душі,
Хай нас, мила, любов заколише,
Як вітрець — легкокрил комиші.

Ти така, як русалка, як фея,
Ти неначе богиня з богинь,
Твоє личко, мов біла лілея,
Твої очі, мов озера синь.

Нахилила голівку до мене,
Розлягався жабок хоровод,
Розпускалися коси зелені
Верболозів над дзеркалом вод.
Пролетів над затоном лелека,
Десь хмаринка пливла в вишні. . .
О кохання найперше, далеке,
В день Купала на срібнім човні!

* * *

Над горою заграва ясна,
Скоро місяця коло устане. . .
Та не вийде — не вийде вона,
Тільки згадка, як серцю догана.

Тільки згадка про рідну блакить,
Про далекі окрилені роки. . .
Доки буду минулим я живеть?
Доки буду я в'януть? Доки??!

РОБИ!

Роби — роби на хліб черствий насушний,
Презрений збігче, викидню доби,
Як робот, будь холодний і бездушний,
Роби — роби!

Роби — Роби від ранку і до ночі,
Забудь свій край, доволі боротьби.
(Притис уста, вогнем палають очі)
Он пас злетів, машина не гуркоче,
Роби — роби!

Роби — роби, облиш докори різні,
Образивсь знов. . . Замало ще ганьби!
Пощо пісні?! Пощо сонети ніжні?!
Роби — роби!

Роби — роби, чом дивишся за гратеги,
На кущ черемхи, обрій голубий?
Не для таких природи пишні шати,
Роби — роби!

ВЕСНЯНИЙ СОНЕТ

Виходь у гай! Там білий сніг розтанув,
Там розцвітають проліски і ряст.
Відчуй природи радісний контраст,
Співай весні хвалебний гимн — «Осанна!»

А я не вийду. Небо олив'яне
Дощами цідить на асфальту пласт,
І не спаде в душі зими баляст,
Як за вікно заплакане погляну.

Над зшитком нахилилась голова,
Приходить музя, наче нежива,
Велить жалі ці на папір покласти.

І от сонет, слова, самі слова,
Як і весна без пролісок і рясту,
Як і життя похмуре без контрасту.

ЛОНДОН

Лондон — Лондон, столице чужа,
І закована Темза в бетон,
Чи появиться щастя сльоза?
Чи ще здійсниться райдужний сон?

Ні полів, ні пташиних пісень,
Лиш тумани й насупленість стін.
І у зраненім серці «Біг Бен»*
Не озветься, як Лаврії дзвін.

Древнє місто, спасибі тобі
За роботу на хліб і постій,
Хоч один у мільйонній юрбі
Часто чуюсь душою не свій.

Я немов пересаджений цвіт,
Що на іншому ґрунті зів'яв,
Змарнував тут багато вже літ,
А про тебе ще пісні не склав.

Бо не в вежі, що встали до хмар,
І не в шум невгамовний машин,
Я закоханий в синь і янтар,
України далекої син.

Я чекаю на диво із див,
Щоб звільнитись із неволі край мій,
Щоби знову надхennий ходив
Я над Россю в імлі голубій.

* Біг Бен — дзвін годинника
на вежі Британського парламенту.

СИВИНА

Лягає зрідка сивина на скронях,
Завчасна невблаганна сивина.
Життя промчалась вітряна весна,
А літо — не на соняшній долоні.

Чоло в задумі, свіжа борозна,
Лице безкровне, погляд, мов спросоння,
О де ви, де ви, вогнегриві коні,
Ще кличе неозора далина.

Коли спинюсь на мості калиновім,
Почую шум осінньої діброви:
— Пора спочить. Скоритися пора! —

Стрічати зиму буду я готовий,
А як мій прах скова земля сира,
Зоставлю слово, лиш печальне слово.

* * *

Розливи Темзи, сірий пляж і спека,
Цвінттарна тиша, вітер не дихне. . .
Нащо цілусь пристрасно мене?
Ти є чужа, ти є така далека.

А я. . . Я перелітній тут лелека,
Цей крові шал — лише інстинкт, мине. . .
В моїй душі — кохання неземне,
Дніпро і Київ — Українська Мекка.

ВІЗІЯ

Я зустрів тебе в лісі грабовім,
Ти лукаво насупила брови.
Вечоріло, дерева дрімали,
Обсипалося листя зів'яле.

В завірюсі пожовкленого листя
Почуття появилися чисті,
І хоч ними я душу наповнив,
Але був, немов граб той, безмовний.

У осінній ясній позолоті
Не запитував — звідки і хто ти?,
Тільки глянув на тебе ласкаво,
Де подівся твій погляд лукавий.

Усміхнулася любо і мило,
І здається обійми розкрила,
Та в той час над задумою лісу
Опустилась єдвабна завіса.

Враз ти щезла. Зосталась загадка:
Чи дівчина була ти, чи мавка?
Чи в осінньому лісі грабовім
Був лиш привид моєї любови?

Г. Х.

Ти подумай, тобою я снив,
Десь години пробило — bam, bam!
Над задумою срібною нив
Баня неба блакитна, як храм.

Ти явилася тоді на межі —
Обнялися волошки й розмай.
Чи за бруки холодні чужі
Проміняти тебе і той рай?!

КРИТИКОВІ

Якби знов, що родилась ця пісня
За варстатом, в час праці, вночі,
Не писав би про неї так злісно,
Не шукав би в ній туги ключів.

Якби знов, що я видав цю збірку
За зарблений потом мій гріш,
То змінив би ти критики мірку
І про мене не думав найгірш.

ТОПОЛІ І ХМАРИНКИ

Вздовж дороги тополі — прочани
Задивились верхами у вись,
Як хмаринки, негодою гнані,
Знов зустрілись удох, обнялись.

Але вітер — ревнивець лукавий
Їх обійми палкі розірвав,
Першу кинув недбало направо,
Другу люто наліво погнав.

Заридали хмаринки в недолі,
Спали сльози їх — краплі дощу,
Ними вмилися срібні тополі
Й помолились за гнаних: «Шу — шу».

* * *

Не ніжні терцини й октави,
Що віє весною від них.
Слова ці — зелена отава
Без ранніх квіток запашних.

*

Слова ці — холодні покоси
На пізній осінній луці,
Де ж пісня моя стоголоса?
Де ж щастя сльоза на лиці?

* * *

Здавалось грінути грози молоді,
Але то був лише міраж, омана,
І от — мов крапля, кинена тоді
Із Росі в вир чужого океану.

І от — минулі роки, наче рана,
Як струшені вітрами жолуді,
Сучасні дні кудись пливуть в незнане,
Немов осіннє листя на воді.

Сучасні дні — це попелище мрій,
І скорбний спів. Та чи цей голос мій
До піль Надросся любого долине?

Де я моливсь у пісні на зорі,
Де під хрестом на Бойковій горі
В землі спить батько, не діждавшись сина.

* * *

Червоніли черешні на вітах,
Половіли налиті жита,
Я не знов, що судилося терпіти,
Я не знов, що таке самота.

Я гадав — народився для пісні,
Для молитви і соняшних мрій,
Я не вірив, що серце не трісне
На вогненній путі бойовій.

Буреломом, огнем пронеслося
І усе затопило в крові,
Над потоптаним, збитим колоссям
Я згубив поривання живі.

Пригадавши тривожне минуле,
І думки угорі голубі,
Часом жалько, що куля минула
Десь над Россю на зритім горбу.

Що там очі мої не накрила
Рідним ґрунтом печальна рука.
Так жахлива ця дійсність безкрила
І кінець, що мене тут чека.

* * *

Вже не гrimлять гармат залізні жерла,
Не свищуть бомби люто з висоти,
Про тебе пісня у боях не вмерла,
Але тебе в дні мирні не знайти.

Нас розлучили буревійні роки.
Погасло сонце юної весни.
Де ти тепер, фіялко синьоока?
Своє кохання перше спом'яни.

* * *

Щедро місяця сяйво лилося. . .
Чи пригадуєш вечір, вербу?
Колихався наш човен на Рoci,
Ти дивилась у даль голубу.

Голубіли і небо, і річка,
І луги, і поля, і гаї,
І шовкова в косі русій стрічка,
І замріяні очі твої.

Я у них подивився несміло,
Ти всміхнулася, — глянув я знов,
Нам верба прибережна шуміла. . .

На любови найпершої зов
До верби причалили ми човна
І пішли цілуватись у тінь. . .
О святі почуття невимовні!
О Надросся моого голубінь.

* * *

Я слухав, багато я слухав
Про правду й неправду в житті,
Ta враз — вогняна завірюха,
I я мов оглух на путі.

Я бачив, багато я бачив,
Уздовж континенті пройшов,
Оглянувсь, — який я незрячий,
На світ народився мов знов.

Я думав, багато я думав
Про долю свою і людей, —
Мене лиш розлучить із сумом
Mій віддих останній з грудей.

* * *

Коли повернешся? — Не знаю.
— Тебе чекатиму я, — Жди. . .
Вились дими над небокраєм,
І ми розстались назавжди.

А чи я знов у час той лютий,
Що означа розлука? — Ні!
І от тебе не досягнути,
Немов зорі в височині.

І от тепер ти, як Пречиста,
Благословенна, скорбна ти,
Світи, як зірка промениста,
В блакитнім спомині світи!

БЕЗСИЛЛЯ

Що небо, як нема орлиних крил?
Що досвід, як пориви згасли ранні? . .
Отак колись пустині старожил
Закам'янів на місці у чеканні.

Без зрыву завмира душа людська,
Без чину леденіє кров у жилах,
І пісня — тихий шептіт колоска,
Така тужлива й болісно безсила.

Де грози, що по них озон, бальзам?
Де зміни? . . Буде хай навколо шумно!
Лиш до сумління мовиши сам на сам,
Лиш днів встають розстріляні колумни.

О доле невблаганна, навісна,
О дійсності однomanітна й сіра,
Несчасний той, в безсиллі хто пізна,
Що він на глум лиш кинева офіра.

$$(\rho_{\rm{c}}/\rho_{\rm{c},\rm{sat}})^{\frac{1}{2}} = \left(\frac{1}{2} \right) \left(\frac{1}{\rho_{\rm{c}}} \right)^{\frac{1}{2}}$$

$$\mathcal{E}_n=\frac{1}{2}\int_{\Omega}\left(\partial_x u_n\right)^2dx-\frac{1}{2}\int_{\Omega}u_n^2dx$$

$$\mathcal{E}_n=\frac{1}{2}\int_{\Omega}\left(\partial_x u_n\right)^2dx-\frac{1}{2}\int_{\Omega}u_n^2dx$$

$$\frac{d\mathcal{E}_n}{d\rho_{\rm{c}}} = \frac{1}{2}\int_{\Omega}\left(\partial_x u_n\right)^2dx-\frac{1}{2}\int_{\Omega}u_n^2dx$$

$$\mathcal{E}_n=\frac{1}{2}\int_{\Omega}\left(\partial_x u_n\right)^2dx-\frac{1}{2}\int_{\Omega}u_n^2dx$$

Iз V Збірки
«НА КРИЛАХ НАДІЙ»
1958-1962

100
100

«Ми є, були і будем ми,
й вітчизна наша з нами».
Іван Багряний

МИ Є. БУЛИ І БУДЕМ МИ!

Нас не здолають сили згуби,
Нас не покорять сили тьми,
У вічі плюнem душогубам,
Ми є, були і будем ми!

Ми на ланах своїх родючих
Стікали потом і слізьми,
А деспот голодом нас мучив,
Ми є. Були. І будем ми.

Нас убивали по Воркутах,
В заметах вічної зими,
Та дух народу не закути,
Ми є, були, і будем ми!

Честь України хоч сьогодні
Готові боронить грудьми,
Безсмертні месники народні
Ми є. Були, і будем ми!

* * *

В ясну і похмуру годину
Задивлений будь ти у вись
І віри не трать у людину,
Молись, моє серце, молись.

Молись, щоб любов'ю до брата
Бог вічний тебе наділив,
Щоб цілі життя не затратив
І чесно свій вік я дожив.

УКРАЇНІ

Щохвилини і зміни у світі, —
Над тобою одвічна хула,
Миготять за століттям століття,
Ти є бранкою, як і була.

Чужинцями окрадена, в ранах
Простяглась на відкритім шляху,
Чи за гріх невблаганий Богдана
Маєш страдницьку долю таку?

Чи за тиху, замріяну вдачу
І уроди нев'янучий чар?
Чи що гріла у серці гарячім,
Як і вірних синів, яничар? . .

А колись заступала Європу
Від навали із Азії — тьми
І під Корсунем та Конотопом
Свою честь захистила грудьми. . .

Де ж барокко і ґотики дива?
Що лишилось, як згадка віків? . .
. . . Лиш могили і пісня тужлива
В час сапання чужих буряків.

Де ж колишня снага і завзяття? . .
Тільки стогін один серед мук,
Тільки в темних кутках до розп'яття
Міліони простягнутих рук.

Тільки тиха молитва й поклони
За розп'ятих і gnаних усіх,
Тільки дійсність від крові червона
І Іуди, і Ірода сміх.

Трунок болю доп'ю недопитий,
Кину серцем жагучим на схід,
Хочу смуток душі спопелити,
Замість жару хай буде в ній лід.

І у пісні у дні наші чорні
Кинуть виклик канонам старим,
Гетьте, сльози і ритми мінорні,
Більше громом надиханих рим!

ВІДКРИЙМО СЕРЦЯ

Відкриймо серця ми сьогодні,
Хай радість у них розцвіта,
Ген дзвони гудуть велиcodні,
Ходім величати Христа.

Ген дзвони зовуть церковиці,
Ходім свій відмолювати гріх,
За край наш розп'ятий молиться,
За страдних, розп'ятих усіх.

За соняшні, райдужні весни,
За щедрість землі і небес,
І вірмо: Вкраїна воскресне,
Як той, хто із мертвих воскрес.

МОЛИТВА

Хай погляд твій землю нагріє,
Як подих духмяний весни,
Всечесна Мадонно Маріє,
Любов'ю людей надихни.

Щоби оминали спокуси,
Імлу розвівали хули
Й до сина твоого Ісуса
Смиренні серця піднесли.

МАЗЕПА

Дим над неораним степом,
Обрій з розпя'тим Христом,
Кінь зупинився Мазепи,
Землю гребе копитом.

Коню, тримаймося шведів,
Ззаду погоня, розгром,
Що нас чека попереду
За повноводним Дністром?

От і позаду вже Дністер,
Скорбний вигнання пеан,
Чуєш, Вкраїно, ти вісті —
Згас на чужині гетьман.

«Чуєм» — озвався над степом
Голос мільйонів людей, —
Вже двісті літ дух Мазепи
Нам рідним вітром гуде.

І розвіває тумани
Злісних, чужих анатем,
Ім'я Мазепи Івана
Вічно для нас є святе.

ВІЧНІСТЬ

У непроглядній темряві віків
Займалось нам багато маяків,
Та від часу й лихих вітрів чужих
Погаснуло не мало вже із них,
Але сіяє ясно, не погас
Маяк, що засвітив його Тарас.

Блаженний той, жертовно хто горів,
Тому багато сплетено вінків,
Лаврових і з фіялок запашних,
Не мало вже зів'януло із них,
Та не зів'яв не з лавра, не з квіток,
Його терновий, страдницький вінок.

Хоч у житті не тільки він один,
Любив вітчизну, мов матусю син,
Та як у грудях серця бій затих,
Чимало в гріб взяли любов ту з них,
Його любов не зна могил і тьми,
Як символ, є і буде між людьми.

О віща кобзо, невмирущий спів,
Земля Вкраїнська щедра на співців,
Далеких днів і ближчих грозових,
Старим став голос багатьох із них,
Тараса слово — вічно молоде,
Чарує, научає і веде.

ПІСНІ КОБЗАРЯ

То час був тяжкої утрати,
Могили, катівні, дроти,
Ні в кого було запитати,
Як далі нам хрест наш нести.

Усюди московські навали. . .
Де ж гнів гайдамацький, ножі?!
Історію нашу писали
Уже не свої, а чужі.

А роду козацького діти,
Немов придорожній горох,
Їм доля судила глядіти
Безчинно в лицє катастроф.

Здавалось, утрачено крила,
Навіки погасла зоря,
Та сплячі серця розбудили
Безсмертні пісні кобзаря.

Учив нас, хто ми, чиї діти,
За що є закуті і ким,
І звав нас до сонця летіти
Під летом орлиним стрімким.

В сипучих пісках Казахстану,
Каравсь, та не каявсь, за нас,
І, наче той кратар вулкана,
По вибухах грізних погас.

Погас, й над Дніпром, в ріднім kraю,
Він спить у могилі сто літ,
Та шлях до мети озоряє
Безсмертний його «Заповіт».

«Україна встане
І розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить.»

Т. Шевченко

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Він свято вірив — Україна встане,
Будить її — це був життя девіз,
Хоч часом плакав у чужім тумані,
Ta сльози ті Гольфштрем у океані
Народу — Прометея крові й сліз.

Будитель душ, із рідних піль гонимий,
На деспотів вулканом паленів,
Підняв, як зброю, ритм гнівний і рими,
Шлях указав, що ним народ ітиме
До світлом правди осіяних днів.

* * *

Є риси, що вікам не стерти,
Є звуки, що громам не заглушить,
Відкрийте сердець коверти:
Життя — це мить.

Є слово, що як сонце ясне,
Є усміх, що дорожчий рун усіх,
Любімо усе прекрасне,
Любити — не гріх!

БІЛЯ РОСІ

Побіля Росі сяли срібні коси,
Хилилися проса і пшениці,
А над покосом мавка русокоса
Стояла з перевеслом у руці.

Лівицею втирала вид спітнілій
Під псальмову мелодію джмелів
І поглядом цілющим напоїла
Серця розквітлі юних косарів.

Десь заспівала перепілка в просі,
На сонці золотилися снопи,
Прийшла до плеса струнконога, боса,
Набрала пригорщ срібла й стала пить.

Напившися, умила личко міле
І стала довгу косу розплітать,
І вродою своєю полонила
Грайливих верховодів, каченят.

На сінокоси спали теплі роси,
Сховалось сонце, легіт повівав,
Ішла над Россю у вінку з колосся
Граційним кроком квітка польова.

Ідучи, тихо пісню заспівала
Про вітра в полі й жито полове,
І голосом усе зачарувала,
Живе і мертвє, мертвє і живе.

* * *

Захід легко у скроні стукає,
Зором косе проміння п'ю,
Тінь осіння лягає мukoю
На уяву на світ мою.

«Хто я нині? — себе запитую. —
Чи життя перейду убрід?». . .
Відгримів, відзвенів копитами
І на скелі розбивсь мій схід.

Південь душу поранив дротами
І упав на чужій стерні.
За роботою, за турботами
Погасають, як іскри, дні.

* * *

Крізь тумани чужі довкілля
Бачу стріли майбутніх гроз,
Пахне далеч євшаном-зіллям
І в уяві сріблиться Рось.

Чую Круглика-лісу шуми,
Придорожніх топіль-прочан,
Навіває мотиви «Думи»
Серед поля стрімкий курган.

ПІСЛЯ ПРОЧИТАННЯ КНИГИ ІВАНА БАГРЯНОГО «МАРУСЯ БОГУСЛАВКА»

Прочитано. Праведна Ата
В уяві встає і Петро...
Ще буде розплата за ґрати,
За голод і кров.

Задумайсь над книгою, брате,
В ній років мутна течія
І юність розп'ята. — Чия то? —
— Твоя і моя. —

Хоч досі ще топче Сазонов
Найкращий наш цвіт чобітьми,
Знай, зайдо червоний, зов крові —
І ми вже не ми.

Бо наша душа нездоланна,
І ніжна, і грізна така,
Із неї ще гряне:
«Тиране, на піvnіч втікай!».

ДО СЕБЕ

Доки очі навіки не згасли,
(На чолі вже не зморшки-рови.)
Ти не тільки минулим, сучасним, —
України майбутнім живи!

Хоч і знаєш, що тіло зотліє
Уzemлі оцій вогкій, чужкій,
Буде дух твій витати і mrїї
Понад Россю в ясній бірюзі.

НАД КИЄВОМ

Над Києвом імла чужа, червона,
Їй світло правди вічно напролом,
Замовкли хори, не ридають дзвони,
Але в серцях людей дзвенить псалом.

Хоч книжники в такт Ірода закону
Там слово Боже називають злом,
Та не відводять погляди мільйони,
Де хрест підніс Христитель над Дніпром.

Звелись дзвіниці, сяє бань барокко,
А понад ним, куди не кинеш оком,
Хмаринки, наче янголи, пливуть.

Щоб кожен дім благословити, кімнату,
В котрих життя людського суща суть,
Де воскресає тінь Христа розп'ята.

* * *

З Сибіру вернувся, її не застав,
Що променем сяла у мрії,
Упав під рамена розп'яті Христа
І погляд печальний Марії.

Підвівся, молитву шептали уста,
Не зводив очей із ікони. . .
В той час із їх церкви знімали хреста,
Востаннє ридали десь дзвони.

МОРЕ

Колишеться море безкрайє,
Де оком не кинь, майоріє,
Над ним вітерець повіає,
І чаєчка в'ється, як мрія.

Люблю тебе, Чорнеє море,
Ти повне величних поривів,
Дивлюсь — забуваю про горе
І чуюся знову щасливим.

Із тіла зникає безсилля,
Душа не ридає в печалі,
Лиш линуть думки, наче хвилі
У радісні соняшні далі.

* * *

Над полями мете завірюха,
Завиває, реве, невгава,
Подивися, мій друже, послухай. . .
І народиться думка нова.

У часи непривітні, лихії,
Коли доля жене, нагина,
Полюбитъ треба вільну стихію,
Бутъ такимъ на путяхъ, як вона.

У ЦАРСТВІ САТАНИ

У шостій частині плянети
Всевладніх так дух зубожів,
Що місця нема для поетів,
А лиш для партійних вождів.

На пострах метають ракети,
Цвіт люду женуть на загин,
Наказують грізно поетам
Співати про шуми машин.

Писати на друзів наклепи,
Сквернити усе, що святе,
Наймення велике Мазепи
Топити в багні анатем.

Харчі обіцяють для тіла,
Отруту дають для душі,
Там дійсність така посірала,
А правда в руках торгащів.

І замість святої любові
Там сіють злобу між людьми,
А вибухи бомб атомових —
Провісники знищення й тьми.

* * *

Задля чого, брати, живемо
І терпіли пекельній муки?
Там оспівують власне ярмо,
Тут закохані в шерех лиш звуків.

Там мистецтво продажне, «нове»,
Тут туманнє, до болю «модерне»...
Хто за волю на бій поведе?!..
Хто обличчя до сонця поверне?!

КОРСУНЬ

Поля без меж, в бетон закута Рось,
А угорі, як символ долі, коршун,
Замкнувсь в собі і тихо снить про щось
В віках славетний, наш трагічний Корсунь.

Огненні відгриміли буруни,
І він вчуває дум їх перегуди,
Сліди століть у землю схоронив,
Та хто живий, ніколи не забуде.

Не видно бань церковних золотих,
І монументи скверів не квітчають,
Богданів клич давно уже затих,
Та Гонти гнів ще блисне у відчаю.

* * *

Спом'яни, о душе, спом'яни
Ти каштанів веселі свічада
І чаруючий спів весняний
Солов'їв Ботанічного саду.

Як із станції йшов на зорі
Де кохана сердечно вітала,
Як хмаринки пливли угорі
Над собором Святого Михайла.

МОЛОДОМУ ПОЕТОВІ П.С.

Тільки той, хто окрилить уміє
Неповторне із блискавки — мрії
Й серця інших магнетить магнетом
Свого дужа, є справжнім поетом.

Не приноси змісту формі у жертву,
Бо без нього поезія мертвa,
Уклади в образ, ритми і рими
Свою душу невгнуту, незриму.

I як люстро простору і часу,
Не дивися на світ із Пернасу,
Будь з народом, твори для народу
I у дні осянні, і в негоду.

Ти віддай йому серця неспокій,
Мозку райдужні думи високі,
I ненависть до всякої схизми,
I священну любов до вітчизни.

* * *

Його закутим привели до ями,
Хоча зійшла вечірня зоря,
Ta сонця лик за чорними полями
В задумі тихій журно доторяв.

Звернувсь убивця: «Кайсь, а то . . . могила»,
— «Вкраїні слава!» — він повів на це . . .
Останній промінь сонця любо — мило
Поцілував його в бліде лице.

* * *

Себе віддав святій меті в офіру,
А що чекає? — Холод. Колима.
Погасло сонце радості, нема.
Його останні іскри догоріли.

I от етап, багнети конвоїрів,
Кайданів дзенькіт, півночі пітьма,
Але душі заслання не злама,
У ній живе у тріумф правди віра.

* * *

Ще не забулись чорні силути,
Ще й досі сняться марева в крові,
А ти співаєш і тепер, поете,
Як і раніше, марші бойові.

Хоч решту років доживи в спокої,
Не слухай рідних зойків далини
І примирися з правдою гіркою,
Свої шляхи колишні прокляни.

Цього не діждеш, «рицарю спокою»,
Твою пораду деспот осінів,
Що стільки лиха на землі накоїв,
Що ще чека нових кривавих жнів.

ЩАСТЯ

Щастя!
Що таке щастя?
— Не маєтки і гроші,
Імена стоголосі,
А задума по тихім причасті —
Щастя.

Щастя!
Що таке щастя?
— Не наркотики й трунки,
Не фальшиві цілунки,
А кохання без зрад і напасти —
Щастя.

Щастя!
Що таке щастя?
— Не величність і влада,
Не ясні колонади,
А служіння народу, не касті, —
Щастя.

Щастя!
Що таке щастя?
— Не чужинні Рів'ери,
Не політ в стратосферу,
А до рідного ґрунту припасти —
Щастя.

НАД МОГИЛОЮ

Імла червона обрій облягла,
Сльозами вмились у блакиті зорі,
Тягнулась стежка полем із села
У місяцем посрібленим просторі.

У яр спустилась, піднялась угору,
Своїм кінцем могили досягла. . .
Там шепотіла з вітром ковила
Про людську долю, невимовне горе.

На ту могилу дівчина прийшла,
Букет червоних маків принесла,
Від поглядів сковавшись людоморів.

— Спи, любий, ти боровся проти зла, —
Запала тиша. . . Лиш сичі в ту пору
Кричали десь на димарях села.

* * *

Не нарікай, не падай у відчаю,
Буває мить, що все життя квітчає,
Лови її у днів і років зливі,
І хоч не зловиши, будеш ти щасливим.

Вона на смерті і безсмерті грані,
Віддай їй сили й помисли останні,
Хай квітне завтра, краще як учора,
Осяй свій шлях і згасни метеором.

НАРОДЖЕННЯ ПІСНІ

У юні дні я раз стояв на ріні,
Думки снував у серця оп'янінні,
На сонці Рось, неначе ртуть, тремтіла —
Пливла у небі хмарка біла — біла,
А навкруги луги, поля, могили.
Усе було знайоме, любе, міле.

Я був такий розчулений, надхненний.
І щось у серці затремтіло в мене,
Як верб листочки, чи сріблясті хвили,
Родилася перша пісня у безсиллі
І полетіла ген над течією,
І я душою з піснею тісю.

* * *

Ще прийдуть сподівані ранки,
Після років зрадливих, як Юда,
Усміхнеться століть полонянка,
Вільний вітер чоло їй остудить.

І як матір стару, не коханку,
Її стрінуть розковані люди,
Щоби вірність віддать до останку,
Щоб творити в майбутньому чуда.

* * *

Гартуймо дух, нехай він має силу,
Куди б нас клята доля не хилила.
Нехай не гасне наша зірка рання
І в чужини вечірньому тумані! .

КРАСА

Краса — не нага, штучна врода
В шалу рокенролу й ча-ча,
А тихе дівча в хороводі,
Струнке, соромливе — краса.

Краса — не абстрактна мембрана,
Не віршик — туманна роса,
А світла життя панорама
І вірш, що хвилює, — краса.

Краса — це не лащиння псяче,
Не мед на устах торгаща,
А щира, чаруюча вдача
І вірність до гробу — краса.

Краса — не чортівська доктрина,
Не смерд чи бундючний васаль,
А свободолюбна людина,
Коваль свого щастя — краса.

Краса не чужинна палата,
Шкрябач, що на душі звиса,
А рідна, похилена хата
В вишневім садочку — краса.

* * *

Грізних вихорів, грому розкатів,
Щоби духом дихнуть молодим,
Щоб засяяла соняшна дата
Нам крізь морок і дим.

Бо підступний, зрадливий цей спокій,
Присипляє людське почуття,
Й нема місця на світі широкім
Нам, живим, до життя.

...«А щоб збудити химерну волю,
Треба миром, громадою обух сталить».
Тарас Шевченко

ВСТАНЬ!

І Ленін й Сталін, і Хрущов —
Все кров, все кров, все кров,
Моря криваві розлива
У світі скрізь Москва.

Та хай надія розцвіта
Й не в юности літа:
Ще буде вітер, буде дим,
Світ стане молодим.

Ще схід розбудить гул повстань,
Моя Вкраїно, встань!
Устань, обуха настали
Для слушної пори!

КРАЙ МІСТА

Край міста. Байрак, пустирі,
Обчухрані верби старі,
Водоймища, води,
Заводи, заводи
Й літак, як шуліка, вгорі.

У далеч, де обрій рудий,
Пливуть сотні авт, поїзди,
Вагони, вагони. . .
Де ж соняшні гони,
Гаї, солов'яні сади? . .

Іду по фабричнім шосе,
Задимлене, чорне усе:
І думка єдина:
— Людина, людино,
Що день нам грядущий несе? —

ДУХ ПРИРОДИ ЛОВИ

Щоб бути серцем живим,
Щоби розум чуття не затъмарив,
Дух природи лови,
Бо без духу краси у ній мало.

Глянь, замріяний гай,
То не тільки листва й древесина,
То шепоче — «Кохай»,
Часом стогне в буревну годину.

Серед гаю вода,
Не сполука лиш водню та кисню,
У струмочку рида,
В водограю алмазом заблісне.

А над всім молодик,
Не супутник лиш нашій плянеті,
На нім Авея крик,
На нім мрії мільйонів, поете.

А вкінці і ти сам
Чи лиш мудре створіння двоноге? . . .
Світ обширний твій храм,
Стань же арфою вічного Бога!

* * *

Не раз прикований очима
До збірки першої Тичини. . .
І наче в рідному гаю
Я аромат конвалій п'ю. . .
А от почав останню збірку
І на душі у мене гірко,
Ні паходців ані тепла,
Лині гнів до трубадурів зла.

МИСТЦЕВІ

Світлі хвили лови,
У житті їх так мало, так мало,
Поки серцем живий,
Поки смуток чола не затьмарив.

Доки смуток, як дим,
Тобі тіла й душі не обгорне,
Вони вітром новим
Навівають чуття неповторне.

І надхненні стають
Твоє серце і голос, і руки,
Не заглиблюйся в суть,
Рвись у рам'я ти творчої муки.

Оп'яніння й любов
Перелій в слово, звуки, кольори,
Будь призивним, як кров,
І кипучим, як збурене море.

СКРОМНІСТЬ

Жив, творив і боровсь за державу,
А умер, то і сліду не стало,
Правду твердив, що наша тут слава
Не тривала, як іскра кресала.

Заповів без промов поховати,
Не писать до газет некрологів,
Лиш додав: «Найдорожча заплата
За мій труд — помолитися Богу».

РОЗЛУЧЕНІ СЕРЦЯ

(Усім українцям, які загинули на чужині, присвячую)

Хутір над Ніжином,
Стріхи засніжені,
Кригою скута Десна,
Де ти, учителько,
Волелюбителько,
Сіверська зірко ясна.

Голі акції,
Спалена станція,
Кров ворогів, братня кров,
Доля суперниця,
Тішив, що вернуться,
Стис у раменах, пішов.

Поле неоране,
Крякають ворони,
Сніг пролітає, сніжок,
Десь ти за гратали,
Вже не топтатиме
Милив до тебе стежок.

Дальня Америка,
Білі метелики
Гаснуть, як іскри в імлі,
Тиша на цвінтари,
Страдником, митарем
Спить він в нерідній землі.

ДО ЛАДИ

Де ти, оспівана Ладо
Сонця, землі й води? ..
Всюди на лицях помада,
Пудри і фарби сліди.

Штучні завивки і гриви,
Дим цигарковий, вино
І поцілунки зрадливі
В парках, на пляжі, в кіно.

Ладо, замріяна Ладо,
Світла царице краси,
Серця живого розрадо,
Ладо, чи ти ще еси?

Тиха розсудлива, люба,
Промінь на чорнім путі,
Чесна, невинна до шлюбу,
Вірна до гробу в житті.

Ладо, усміхнена Фейо,
Днів наших диво із див,
Зіркою долі моєї
З неба на землю зійди.

* * *

Запав у серце в місячному сяйві
Блакитний погляд з-під вологих вій...
Ти не моя душою, я не твій,
То ж розійдімся, дальші стрічі зайві.

Не зрозуміла ти, чужини пташко,
Моїх поривів, прагнень запальних,
Я рідний край утратив задля них,
І от тепер тебе втрачаю, тяжко!

БЛУКАННЯ

Ішов я полями,
Нічними полями,
Угору поглянув —
На місяці плями.

І груди здавило,
Фальшиві реклами.
Небесне світило,
Та й те має плями.

Прийшов я до моря,
Бурхливого моря,
І хвилі, мов гори,
До мене з докором:

«Хто ти? Чи не Каїн?
Яким гнаний горем?
Чому ти блукаєш
Один біля моря?».

* * *

Вона, як на картинці у журналі:
Змінний стан, голівка золота,
Грудей високих мармурні овали,
Дві п'явки брів і бантиком уста.

Палкого юнака причарувала
Її в'юнка, жагуча нагота,
Та ставши мужем, він взнає помалу,
Що золота голівка та — пуста.

* * *

Завжди і у сні, і наяву
Душою я тут не живу,
Немов навесні журавлі,
Летять мої думи — жалі
Ген-ген за ясний небокрай
У рідний, коханий мій край.

Тобі, мій куточку, чолом,
Янтар і блакить над селом,
В житах половіє гора,
Під нею хатина стара,
Що тоне в густім вишняку.
Зозуля кує там: «Ку-ку».

Там стежечка в'ється згори,
Де гнуться стари явори,
Де шепче комиш, осока,
І річка вузька протіка,
Левади і Круглик — наш ліс,
Там я народився і ріс.

О рідні луги і гаї,
Ви мрій навівали рої,
О сонцем осяяні дні,
Ви спів розбудили мені,
А зараз ні мрій, ні пісень,
За днем погасає мій день.

ЕМІГРАНТСЬКЕ

Гей, шумлять над шляхами акації,
Осипається листячко з них,
Як забути, що на еміграції
Проминуло п'ятнадцять вже літ?!

Позлітались сталевії ворони
З підмосковських і пруських полів
Над підбитим, та духом нескореним,
Містом радошів ранніх й жалів.

А кругом на чотири всі сторони
Розлягалась гарматна яса,
І над серцем жагучим і змореним
Емведист п'яний вирок писав.

Я ішов понад Россю дібровою
У диму під огнем канонад,
А де Рось загинає підковою,
Сумно-сумно поглянув назад.

Вечоріло, прожекторів струмені
Озоряли сумний небоکрай,
Прошавайте скорботні, задумані
Тату й ненько, дівчино, прощай!

І березо моя білокорая,
Що схилилась печально на дах,
Місто й річка. Поплентавсь на гору я,
На засніжений битий наш шлах.

Із тих пір, як громами розгойданий
У загравах край рідний горів,
Скільки мною проїхано, пройдено
На широкому світі країв!

Скільки мною за цей час проплавано
Океанів, морів і річок,
Та не знайдено тихої гавані,
Де б дзвенів, як над Россю, мій крок.

Чого тільки не чуто, не бачено,
Не відчуто на довгих шляхах.
Найдорожче — вітчизну утрачено,
Перелітний я ранений птах.

Хоч пісень переливними лунами
Я ще кличу неправду на прю,
Розпрашався із мріями юними
І ледь жеврю тут, не горю.

О країно свята сині й золота,
Не один на чужині твій син,
Ти між вістрям серпа є і молотом,
Тебе топче й плюндрює москвин.

О Вітчизно — життя моє й пагубо,
І страждання, і слізози, і сни,
Доки будеш у пазурях яструба?!
Чи ти діждешся волі, весни?

Щоб дивитись на соняшні обрії,
Де синіє над Россю гора,
Щоб напитись води животворної
З криниченъки, з нового відра.

Гріб вквітчати, де тато із ненькою
Спочивають, де тиша, хрести,
І стежиною полем вузенькою
Між житами іти і іти.

Вечорами стояти над кручею,
Відчувати пісень рідних чар.
І з народньої мови співучої
Поетичний спивати нектар.

Духом линути вище за сокола,
Буть живим у житті, не як мрець,
Щоби серце у грудях застукало
В такт з мільйонами рідних сердець.

Щоб чужі не шуміли акації,
Щоб забути часи навісні
Щоби піснею й чесною працею
Прославлять мого краю весну.

* * *

Раніш я був стрункий і кароокий,
Хоч гнули злідні в сталінськім «раю».
І от пройшло з тих пір п'ятнадцять років,
І сам себе тепер не пізнаю.

Тоді усе в рожевім смітлі бачив,
І грішники здавались, мов, святі...
Той час минув. Змінилася удача,
Не ті думки, і помисли не ті.

Не голубінь привабних дальніх марив,
Не Росі блиск і смарагдових нив,
Чужий туман шляхи мені затъмарив,
Як те шукать, про що віддавна снив?

Як перелить у строф хореї й ямби
Душі своєї творчу ненасить,
Співати життю і сонцю дитирамби,
Як всеодно, чи жити, чи не жить?!

НА СТАВКУ

По шовковій траві
Дівчина йшла.
Ніжний голос з води,
Плескіт весла.

— Люба моя,
Це я —
Нічка ясна була,
Зоряная.

Нічка ясна була,
Ставу розлив,
Човна з плес осяйних
Він причалив.

Руку подав,
Небо, вода...
В мрійну казку пливли,
Хто угада? ...

В тиху казку пливли,
Зорі і став.
Міцно руки сплелись,
Стрілись уста.

Пролетіли літа,
Наче стріла,
Іхня юність давно
Вже відцвіла.

Юність — то сни,
Час до труни,
Не той став він тепер,
Інші човни.

* * *

Сині очі і дні золоті
На зеленому соняшнім фоні,
Вірив в подвиги світлі, святі,
І від дум не сріблилися скроні.

Вірив в сонце й любов осяйну,
Що гарячі обійми розкрила,
А тепер от ніяк не засну,
Перебиті, поламані крила.

А тепер — тільки жертва доби,
Із мільйонів одна недобита,
Не для мене блакить, голуби
І любов з юних уст недопита.

* * *

Ще будуть усміхнені люди,
Ще буде покорений гнів,
Ніколи — ніколи не буде
Для мене вже радісних днів.

Думок зачароване коло
У мозку і сумнівів яд,
Не вернеться радість ніколи,
Умерла в огнях канонад.

* * *

Чотири стіни сірої кімнати.
Жорстокі будні безпросвітних днів,
В очах застигли тихий жаль і гнів —
Сліди нестерпі болю і утрати.

Лиш сниться Рось, обози, скорбна мати,
Плаکучі верби, спалахи оgnів,
Той грізний час давно відступонів,
Вона вже близько невмолима дата.

Такий уділ, ніщо не допоможе,
За що караєш, милосердний Боже,
Вигнанням вічним, за які гріхи?

Чому чоло ти вістрям туги краєш?
Чом ворога свого не покараєш,
Що є підступний і такий лихий?

МОЇ ВІРШІ

П'ятнадцять сірих років на чужині
Без вістоньки від рідної душі,
Немов листочків шептіт на калині,
Мої вірші, нерадісні вірші.

Немов листочків шептіт у долині,
Кругом осінні верби, комишні,
Мої вірші — прощання журавлине,
Останні зойки бідної душі.

* * *

Солоний вітер. Обрій тъмяний,
Із ревом котяться вали.
Крізь хмари сонце не прогляне,
Не принесе життю хвали.

Кружляють чайок сиві зграї
І скиглють тихо вишині,
Стою над урвищем, пытаю:
«Де сині хвилі, дні ясні?»

Дивлюсь у тьму, прибитий горем,
І думку думаю свою:
«Чом не над рідним Чорним морем,
А над Північним я стою?

* * *

Раз у лісі, заглиблений в себе,
Я про щастя невидиме марив,
Ралтом чисте захмарилось небо,
Прокотилися грому удари.

Дощ усе освіжив, що зелене,
Спів розлігсь у повітрі п'яному,
І підкralася думка у мене:
Щастя тільки бува після грому.

МИХАЙЛОВІ СИТНИКОВІ

(Замість вінка на свіжий гріб поета)

Не здійснилось, чого ти так хотів,
За що терпів і злидні, і наругу,
Не мало нас спинилось на путі,
Знайшли собі нову вітчизну другу.

Один себе заняттям посвятив,
А другий скоро й до верхів прослизне,
Таким як ти, ніколи не знайти
Ніде на світі другої вітчизни.

Ти бізнесу не вчився й ремесла,
З усіх занять обрав собі найгірше —
Під шум варстатів у поті чола
Вкладати душу у надхненні вірші.

Повзли деталі. . . Вкручував гвинта
Щомить нового. Чад ковтав і копоть
І слухав скрігіт, і себе питав:
«Хто я тепер? — Людина я чи робот?»

Чужим містам не сплів з пісень вінків,
У них душі не погасити спраги,
Людьми забутий й Богом Васильків
Був у стократ миліший за Чікаго.

Недавно я, хвилюючись, читав
Твій вірш останній — пісню лебедину,
Про сонні верби, срібноводний став
Й любов до Beatrіче — Валентини.

Вона була, як промінь золотий,
Без неї дійсність — сутінь вечерова,
Таким, як ти, ніколи не знайти
Ніде на світі другої любові.

Перемогли вигнання й самота,
Прискорили жорстокій смерті кроки,
І от тепер, мій друже, ти вже там,
Де вічний сон, де темрява і спокій.

Де над надгробні плити і хрести
Плаکучі верби опускають віти,
Спокійно спи, тобі уже не йти
Ніколи більш на фабрику Джон Сміта.

То ж линьмо й ми, як линув наш поет,
До сонця духом крізь пітьму сторіччя,
Нехай нестримним буде світлий лет,
Хоч сто вітрів із пекла дмуть у вічі.

* * *

Хто мрії навіє і райдужні сни
На фоні зеленім весни?
Хто повість страшну на лиці прочита
Про все пережите, як та?

Хто в очі загляне, як дух заспіва,
Й народиться пісня нова?
Хто буде мені, мов зоря осяйна
В тумані чужім, як вона?

* * *

І от зайшов — глуха дорога,
Куди ж тепер? Хоч смійсь чи плач...
Коли писать? Про що? Для кого?
Де критик той? Де твій читач?

Де творчий лет? Лиш дим ілюзій,
Мов судний день, мов в серці цвях,
Втомилася ти, подруго музо,
На емігрантських манівцях.

* * *

Вдалині від залізного гулу,
У зеленій лісній тишині,
Не обізветься пісня минула
На перерваній серця струні.

Не обізвуться ранішні луни,
Тільки спалах гірких почуттів,
Наче мла, що на серце насуне. —
Те не здійснилось, що я хотів.

* * *

Де ти, заквітчена весно?
Тоне в заметах село,
Знаю природа воскресне,
Та чи воскресне добро?

Дійсність жорстока шугнула
Ворона хижим крилом,
Вмилося кров'ю минуле,
В'яне, чим серце цвіло.

* * *

Колись я стрів у тиші луговій
Дівочий погляд з-під шовкових вій,
А далі стрічі, лози, сон-трава,
І устаннє помах рукава.

Пройшли літа. . . Я пекло пережив,
Багато бачив чуд земних і див,
А все на думці рідний луг, дівча, —
Лиш їх моїй душі не вистача.

* * *

Спочив би духом по тяжкій утомі,
Та біль утрати вічно нагина,
Про що я снів у віці молодому,
Немов туману сива пелена.

Не сяє неозора далина,
А доля, як волові половому,
Судилась, — то в ярмо, то на солому,
Так безпросвітно день за днем мина.

* * *

На чужині, в бараці гостелю
Я стрічав сорокову весну,
Ралтом думка на душу, мов скеля...
І спокою немає, і сну.

Не потрібно ні жінки, ні хати,
І не здійснить ніколи мети,
Треба пісню свою доспівати
І навік в небуття відійти.

* * *

Буває загляну в архів —
Й мов шилом у серце хтось коле:
Шукав я римованих слів,
А щастя для себе — ніколи.

Хоч років мені тридцять сім,
Немає дружини, ні хати,
Словам не судились моїм
В архівах весь вік вікувати?

* * *

Все рівно, чи жити, чи не жити,
Я долю згубив у бою,
Ще келих терпінь недопитий,
Коли вже судилось, доп'ю.

Доп'ю усю гіркість вигнання,
Стерплю і знушення, і глум,
І в мить найчорнішу останню
Не зраджу я юности дум.

ВОЛОШКИ

Посіяв я за вікнами волошки,
Нехай цвіте там їх блакитний цвіт,
Нагадує хай Україну трошки,
Стежки далекі неповторних літ.

Тепер цвітуть вони, діждавшись літа,
Але голівки журно клонять ниць,
Мов нарікають: «На чужій землі ти
Посіяв нас у тіні кам'яниць».

ЛІДІ В . . КО

Як вечір у темній киреї
Спустивсь над розбіжжям доріг,
Зійшла ти ясною зорею
На неба блакитний поріг.

А потім упала додолу,
Стелилася срібна імла,
Ти цвітом ромашки в ту пору
Край шляху мені зацвіла.

* * *

Поетом бути — любить живу красу,
Збирати квітки упадку духа й лету,
А я на показ власний жаль несусь,
Краси не бачу... Й хочу бути поетом.

Поетом бути — свій дар віддать борні,
Хоч часом чутись мрійником аскетом,
А я топлю в диму фабричнім дні,
Як гвинт машини... Й хочу бути поетом.

* * *

Нема різниці — рік чи двадцять п'ять
Мені судилося на світі жити,
Коли безслідно роки ще летять
Серед турбот, і я, як риба в сіті.

Нема різниці, чи життя, чи смерть,
Палає мозок, у мозолях руки,
Терпінням серце виповнилось вщерть,
Тремтить воно і корчиться від муки.

ЛЕТИТЬ, ДУМКИ

Летіть, думки, летіть, думки мої,
Понад похмурим, збайдужілим світом
В куточок рідний сонця, солов'їв,
Дівчат найкращих і волошок цвіту.

Нехай у серці тихо дзвонить щось,
Хай молодість повернеться у гості,
Побачу гай мій, рідне місто, Рось,
Поля й емаль хмарок у високості.

Там я в гаю над річкою сидів,
Заслуханий у звуки водограїв,
Пливли думки, як риба у воді,
І тихий сум чола мені не краяв.

Кругом шуміли велетні-дуби,
І шелестіли пишнолисті клени,
І я всім серцем юним полюбив
Той рай земний, ідилію зелену.

Там серед рідних голубих полів
Любив я часто на межі лежати
І слухати симфонію джмелів,
З гречок спивати ніжні аромати.

Я часто пас корови полові
У балці біля битої дороги,
Там загубив у тирсі й сон-траві
Замурзане дитинство босоноге.

Там здійснилось, про що я свято снив,
Що ospівав в піснях найперших змалку,
Я полюбив серед квітучих нив
Дівчиноньку, немов Лукаш той Мавку.

Вона була, як квітка лісова,
Весняна квітка, що розквітла в тіні,
Замріяна, не щедра на слова,
Із поглядом невинного горіння.

Вона була, як тихий херувим,
Немов ясна зоря моєї долі,
З волоссям незаплетеним лляним,
Із станом молоденької тополі.

Вона була, як міт далеких днів,
Немов хмаринка сиза вітром гнана,
Яка над Россю, в синій вишині
Слізьми розсталася. Чом так рано-рано?

Де навесні співучіші пташки?
Де розцвітають запашні квітки,
І угорі пливуть такі хмарки?
Де на плоди багатше в світі літо?

Де так прозора осінь золота
Й синіше й вище небо над очима?
Де є ясніші і біліші зими,
І перший сніг так мрійно проліта?

Багато літ не бачу рідних піль,
Згасає зір, мої вже скроні сиві,
Думки мої, де ваш колишній хміль?
Де жар душі? Де юности пориви?

Думки мої, зміїне ви жало,
Не слід душі живої вами мучить,
Не вернеться, що вітром відгуло,
Не обминутъ того, що неминуче.

ОСІНЬ У ЛУЗІ

Рве вітер із дерев пожовкле листя,
Заносить за оголені луги,
Калина у рубіновім намисті
В задумі поглядає навкруги.

Вже жаби не скрегочуть у болоті,
І іволга не свище на вербі,
Стоять осики й вільхи в позолоті,
Шумлять вони за літом у журбі.

І гнуться над водою верболози,
І шепче таємничо очерет,
Насупився і тихо ронить сльози
Над лугом неба осени намет.

* * *

Не кличен неозора далина,
І про любов не шепчуть осокори,
Ніхто мене уже не спомина,
І я на світі, мов краплина в морі.

Руниться на полях озимина,
Та не цвіте вгорі блакить прозора,
За горами, за долами вона,
І на шляхах до неї людомори.

* * *

За вікном у моєму садочку,
Розпрощавшись із сонячним днем,
Із зажурених вишень листочки
Обсипаються тихо огнем.

Обсипається листя додолу
З золотавих, нахилених віт,
Не шуміти йому вже ніколи,
Не дивитись на радісний світ. . .

А як сонце у квітні пригріє,
І я знову погляну в вікно,
Мов мої недомріяні мрії,
Почорніє, зітліє воно.

* * *

Пливуть за роками роки,
Уже чверть віку
Озон поетичний п'янкий
Я п'ю, мов ліки.

Впиваюсь. Не можу не пить. . .
Блаженний трунок!
Як птахом душа заквилить
В нім — порятунок.

КЛЮЧ ЖУРАВЛІВ

Ключ журавлів, повертаючись з вирію,
Чеше крильми небокраї,
Знов у душі стопудовою гирею
Сум за моїм рідним краєм.

Там би у сяєві райдужних променів,
В свіжих землі ароматах,
В вод розливних невгаваючім гомоні
Гимни природі співати.

Тут не відчуло духмяної провесни,
Діб переходів, контрастів:
Дош, мов крізь решето, вітер безсовісно
Хмари жене попелясті.

А між клубками їх чудом заблуканий
Ключ цей один журавлинний,
І не озветься солодкими звуками
Скорбна душа й на хвилину.

* * *

Впивався б життям до останку,
В нім чувся б, як рибка в воді. . .
Сном-зіллям роки молоді
Вночі розцвітали за ганком,
Та вітер зірвав їх до ранку.

Співав би, як пташка на гілці,
Гудів би, як бджілка в рою,
Розстріляно юність мою,
Тепер я себе не взнаю.

ВІЙНА

Спустошенні садки, табори, гетта,
Попалені оселі житлові.
Он кінь конає в стоптаній траві,
І людський труп звисає на штакетах.

Серед руїн рухомі силюети,
Ідуть на фронт поповнення нові,
Запала павза на передовій...
Та враз гарматний гуркіт, міномети.

Згори повзе гарматний змій ракети,
Там під блакитним зоряним наметом
Смерть сіють ескадрильї бойові.

А місяць, підплываючи в крові,
Немов огнем розпечена монета,
Глядить на землю спалену, роздерту.

ЛИСТ

Яка ти жорстока й уперта,
Моя синьоока струнка,
Листа у блакитнім коверті
Від тебе п'ять літ я чекав.

А ти знов у сірім прислава,
Твій лист є холодний... Прощай!...
Пробач мені: часу замало,
Пишу вірш — «Утрачений рай».

НА ПЛЯЖІ

На соняшній ріні
В рожевім бікіні
Лежала дівчина
І поглядом синім
Дивилась на море:
— О доле.

Солодка утома,
Та ще незнайомий
Простяг голе тіло,
Міцне загоріле,
Затягсь сизим димом
Незримо.

Їх двоє на пляжі,
Чом ближе не ляже
Й магнетом долоні
Не водить по скроні,
По шиї, по спині? . .
Дитина!
Він враз: — Ви, мов мева.
Як звати вас? —
— Єва.
— А я звусь Адамом —
Приліг. Обнімає. . .
— Ми в раю. —

ПРИСТРАСТЬ

Твій голос почую —
Не стане жалю.
На смерть зацілую,
В обіймах спалю.

А згодом згадаю
Погаслу зорю,
Без сліз заридаю,
Від туги згорю.

* * *

У нашім лісі утирала осінь
Краплисти сльози з жовтого лиця:
Ревів у вітах вітер стоголосий,
Кленове листя сипалось над Россю,
Немов людські розлучені серця.

Тоді збирали під крислатим дубом
Ми вдвох з тобою стиглі жолудці,
І я тебе уперше приголубив. . .
Та ми не знали, що те щастя, люба,
Немов пожовкле листя на воді.

* * *

Я щастя людського життя
Уже не зазнаю, нема. . .
Замкнув у собі почуття
І став, наче скеля німа.

Мов робот безмовний удень,
Вночі, як колодка гнила,
Ні слів, ні зідхань, ні пісень,
Зів'яла душа, відцвіла.

Iз VI Збірки
«ПОЧУТТЯ»
1962-1964

$$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial \mathcal{L}}{\partial \dot{x}_i} \right) = \frac{\partial \mathcal{L}}{\partial x_i}$$

ПОЕТОВІ

Доволі сваволі,
Поете, поглянь,
На мовному полі
Московський бур'ян.

Щирицю виполюй,
Кукіль і дурман,
Хай грає на волі,
Як море, цей лан.

Ні звука про муки,
Ні слова про біль.
Червоні гадюки
Сичать звідусіль.

Будь в пісні сторуким,
Рази всіх гадюк,
Хай серце застука
Без болів і мук.

Де слава, держава?
Де соняшний міт?
Лиш зайди криваві
Й невільничий піт.

Ти словом крилатим
Над світом грими,
Щоб тріснули ґрати
Народів тюрми.

«Українського языка не было,
Нет і не может быть».
Із указу царського міністра Валуєва.

НАША МОВА

У етері, в книжках, на устах,
У весільних піснях й колискових
На злобу ворогам процвіта
Наша гордість і честь — рідна мова.

У поетів надхненних віршах...
У черлених століть передзвонах...
Наша мова — народу душа,
Хоч віддавна душима драконом.

Нею шлях нам осяяв Тарас,
Вона Лесина зброя й Франкова
І є завжди окраса окрас,
Солов'їна, дзвінка наша мова.

Як народ, як Славута ріка,
Як землі кров'ю зрошені груди,
Наша мова безсмертна в віках,
Наша мова була, є і буде!

* * *

Усе іде, усе мина,
Лиш вічна думка осяйна,
Вона живе, вона веде
Всіх волі доброї людей.

Без неї чорний білий світ,
Із неї горе, як привіт.
Зневіру викинь з голови,
Святою думкою живи.

* * *

Чим паленів,
Про що я снив
У юні дні,
В часи весни,
Аж до труни
Я збережу,
У серці ним
Так дорожу.

Хай не згоря,
Не відцвіта,
Немов зоря,
Життя мета,
Бо без мети,
Душе моя,
І ти — не ти,
І я — не я.

* * *

Рвешся у вічність — стривай,
Вслухайсь у гомін віків,
Вдумайсь... і правда жива —
Досвід далеких років.

Ними ти ум свій живи,
Розумом шлях осятай,
Духом надхненним новим
Рвешся у вічність — стривай!

* * *

Тріщав над нами неба дах.
Вогнем палав на захід шлях,
Та хто пройшов і не згорів,
Тут став. . . мов перелітній птах.

О далеч пройдених доріг,
Сум міст і сіл, і хуторів,
Там і донині невгава
Ридання вдів і матерів.

Та суне хмара грозова,
Озветься сурма бойова,
І вас, руйники й кати,
Ніхто від суду не скова.

По роках втрат і самоти
На схід ми будемо іти,
На рідній і своїй землі
Нас стрінуть люди, як брати.

* * *

Не зупиняйсь. Іди під бій хвилин
Із піснею вперед до верховин,
А упадеш — залишаться сліди,
По них ітиме інший, молодий.

Життя — це рух, за щастя вічний бій,
Поете, в душі зерна правди сій,
На світливий подвиг ти запалюй іх,
Бо ще не стих Пілата й Юди сміх.

ВІДСТУП

Аж здригавсь горизонт від гарматного грому,
І пожарів дими вітер гнав з-за ріки,
На волинських шляхах, по стежках незнайомих
Відступали на схід недобиті совєтські полки.

Йшли змарнілі бійці, з ніг спадали обмотки,
Гімнастюрки брудні обвисали на них,
Вже чотири доби ні харчів, ні махорки,
Піт на лицях котивсь спід шоломів гарячих, стальних.

Їх кропили вогнем вже не раз месершмідти,
Де ж свої яструбки? — Їх немов не було,
Командири втекли, утекли замполіти
На машинах швидких у безпечні місця за Дніпро.

За бійцями услід вбогі постаті сірі
Гнали стада сумні сухоребрих корів,
І шуміли кругом колоски обважнілі,
Дожидали з війни загорілих своїх косарів.

І заслухавшись в шум споловілого жита,
Десь сковавшись у нім в час літунських атак,
Йти до рідних рішивсь, жить, вітчизні служити,
А не зайдам чужим, не один волиняк, подоляк.

Сином матері буть, буть вітчизни солдатом
І рубать ворогів, як Богун наш рубав,
А лягати кістями за комуну прокляту,
За тирана свого — то найбільша у світі ганьба.

По центральнім шосе йшли панцерні колони,
Від тяжкої ходи угинається сірий брук,
А на брилах стальних на загладу мільйонів
Свої клешні простяг ненажерливий чорний павук.

ІНТЕРВ'Ю ДІВЧИНИ З КОМІСАРОМ

В таборі, як згас війни пожар,
Дівчину, з хреста неначе зняту,
Намовляв червоний комісар
На совєцьку родіну вертатись.

Промовляв улесливі слова:
— Їдь додому, там вітчизна, мицій
І сім'я колгоспна трудова,
Тут скитання й злидні до могили. —

Дівчина йому відповіла:
«Не поїду, батьківщина в путах,
Смерть голодна зжерла півсела,
Мицій — в лісі, рідні — на Воркуті. —

Комісар аж трясся від злоби:
«Клевета, ворожа пропаганда. . .
То тиняйсь і на панів роби,
Як не хочеш слухать слова правди».

Дівчина голівку підвела,
Бліснула вологими очима:
«Правда ми. Ви підла сила зла,
З гордістю вигнання хрест нестиму».

«Мета виправдовує засоби» —
доктрина большевизму

* * *

Спада хула злоби ідей
На помисли людей,
Кричить над морем крові сліз:
«Убий його, заріж!»

Розпни й сумління не питай,
Виправдує мета,
Дарма, що жертва рідний брат,
Життя людське — це жарт».

«Він живе,
Він ще не вмер»...
Іван Франко

МЕСНИК

Звідав катівні в'язниць,
Вічність мине — не забуде,
Погляд — огні блискавиць,
Громом надихані груди.

Клявся помститись за кров
Предків і край свій розп'ятир,
В рейдах повстанських пройшов
Волинь, Полісся, Карпати.

В маршах, незгодах, труді
Був, є і буде героєм,
Сміло увічі глядів
Смерті. Рвавсь першим до бою.

Ради загалу добра
Зносив недолі удари,
Кров'ю стікав — не вмирав,
Мечем Дамокла кара
Вбивців усіх, яничарів.

МОЛОДИМ УКРАЇНСЬКИМ ПІДСОВЄТСЬКИМ ПОЕТАМ

Не знає страху плем'я молоде,
А кида визов силам тьми й сваволі,
Хоч є у зачарованому колі,
Шукає виходу й його знайде.

Хоча зросло в чаду злоби ідей,
Жалів батьків наслухавшись доволі,
І вірить, що повіє вітер волі,
Й новітній гун навіки пропаде.

ПОДОЛЯНКА

Чорним вороном перед світанком
Привезли до тюрми подолянку,
Кругло лицю, струнку ще й біляву,
Завели в кабінет на розправу.

Емведист-слідчий мовив до бранки:
«Нам відомо! . . . Признайся ж, красуне,
Що твій вірш — ‘Смерть московській комуні’». —

Подолянка на це ані слова. . .
Слідчий знову до неї промовив:
«Та розкрий же уста, поетесо!
Глянув — очі її, наче плеса.

Враз дівочі нахмурились брови,
Проказали: «Ну й кара Господня! . . .
То не мій вірш, то пісня народня».

Емведист усміхнувся ехидно,
Зирк навколо — нікого не видно,
Погляд кинув на стан, на коліна,
Прошептав: «Стань коханкою — звільним».

Подолянка: «Убивце безстыдний,
Покохать тебе смерти це гірше —
Запиши — я є авторка вірша!».

Т. С. ОСЬМАЧЦІ

Щастя присниться
Тільки в могилі,
Будеш по смерті ти житъ,
Пісня, як птиця,
В неї є крила,
Рідну осяє блакить.

Буде витати
Над Подніпров'ям,
Серця акордом цвіти,
Широ бажати
Щастя, здоров'я
Й пекла позбутись святым.

* * *

Буває образ, наче пісня вічна,
Бувають звуки — хмари грозові...
Вони прийдуть майбутніх ер да Вінчі,
Вони прийдуть Бетховени нові.

Буває слово, як бальзам до рани,
Буває вірш, немов сигнал в бою...
Вони прийдуть грядущих ер Бояни,
Людські серця й сумління розкують.

БОГУСЛАВ

Через пагорбки й балки цілинні
Я прийшов навпростець із села,
Де над Росю про щасну годину
Сиві думи снував Богуслав. . .

. . . Над парткомом — ганчірка червона,
Магазини, дімки, пустырі,
Сяя на сонці похилий без дзвонів
Манастир на зеленій горі.

А внизу між камінням кипіла,
З ревом рвалась на волю вода,
Богуславе старий, посивілий,
Про минуле твоє я згадав.

Про людей твоїх гордість і славу
Появивсь у душі думок рій,
Бондарівна, як пишная пава,
Уставала в уяві моїй.

I Маруся струнка Богуславка
Й безліч інших — ім'я легіон,
Не як ханська чи панська забавка,
Як неписаний серця закон.

Я за місто пішов понад Россю,
Пив очима ясну далечінь,
Зеленіли гаї, сінокоси,
Під ногами сріблилася рінь.

Думав я: у воді цій прозорій
Смерть знайшов не один Панас Крутъ,
Ген за лісом село Семигори,
Як сини Кайдашенків живуть?

Що колись тут в роздумі над горем
Свого краю топтали пісок
I Сошенко, й Косинка Григорій,
I Левицький, і Марко Вовчок.

Десь озвалася пісня луною,
Розбудила у серці порив,
Це ж цією колись долиною
Дорошенко звитяжців водив.

Тут дівчину зустрів Сагайдашиний,
Повінчались. Лиш пісні вина,
Він ніколи не був неудачним
І жінок за тютюн не міняв. . .

Заховалося сонце за гору,
Прохолода над лугом ляга,
Шепотіли про щось осокори,
Я бадьюорий іду до села.

* * *

За нагороди й гонорари
Таланти й душі проміняли
Тичина, Смолич і Бажан
І балалаечний пеан
Москви співають, людоморам,
Компартії, кремлівським зорям,
А навколо й у місті Кия
Москаль-душитель вовком вие.

НАЙМОЛОДШИМ ПОЕТАМ ПОНЕВОЛЕНОЇ УКРАЇНИ

Серцем п'ю я ці вірші дзвінкі,
В них п'янке щось, тривожне, пророче,
Звідкіля ви взялися такі?
Хто на правду відкрив там вам очі?

Звідки видива, думки політ
І дерзання, і творчий неспокій? . .
Це тому, що родились на світ
І зростали в прокляті ви роки.

Той червоний, скривавлений світ
Ви побачили, мов на долоні,
І завчасно, у двадцять п'ять літ,
Посивілі від дум ваші скроні.

Бій сердець і жахтіння очей
Вклали в образи, ритми і рими,
Щоб бути людям душою й мечем,
Не знаряддям чужого режиму.

Та співцям там дорога слизька,
Тюрми, вбивства й погрози Росії,
Де розтерзане серце Влизька?
Де Фальківського прах й Буревія? . .

Їй страшний є грядущий Тарас,
Їм потрібні мембрани доктрини,
Обезкрелити хоче і вас,
Як колись Бажана і Тичину.

Щоб співали, що дійсність там рай,
А не пекло жорстоке понуре,
Щоб кричали убивцям — ура,
А їх жертви мільйонні забули.

Та хай знає підступна Москва,
Пам'ятають Хрущови й Суслови,
Що живої душі не скувати,
Не убити українського слова.

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

Ця горда духом, волелюбна жінка
У боротьбі проти недолі й зла,
Запілля обминувши й загумінки,
Своє ім'я величне — Українка
В грядуще, наче символ, принесла.

Хоча була з днів юних тілом хвора,
На долю уникала нарікань,
Її разило лиш народу горе,
Вона на всіх бертолльдів-людоморів
Гострила слово, мов багнета грань.

І як пристрасна слова чарівниця,
В ті темні ночі й безпросвітні дні
Серед співців була єдиний лицар,
В піснях метала іскри, блискавиці
Й запалювала райдужні огні.

* * *

Думки — думки, струмки душі живої,
В ріку думок народу потечіть,
Дзвеніть у ній снагою життєвою,
Будіть серця удень і уночі.

Думки — думки, вітри душі й проміння,
То зимні, то жагучі, як життя,
В серцях людських роздмухуйте горіння,
Запалуйте священні почуття.

БОРИС ГРІНЧЕНКО

Співець і вчитель,
Вчений й просвітитель,
Високочолий самоук Борис
Сатрапам і недолі не коривсь,
Творив, навчав, ґраніт науки гриз,
Умів з народом й для народу жити.

Для нього був органом голосним
І серед ночі променем ясним,
Поборював людців колаборацій,
Про долю-волю батьківщини снив,
До праці кликав і згорів у праці.

ПОРАДА Й ВІДПОВІДЬ

Не вдивляйся у темінь,
Не вслухайся у тиші,
Бо життю анатему,
А не оду напишеш.

Поривайся до світла,
Закохайся у неспокій,
Щоби муза розквітла
Ясним цвітом епохи.

Ні, я буду вдивлятись
В світло дня й ночі морок,
Ні, я мушу вслухатись
В тиші піль і рев моря.

В гул залізного вітру,
У бомб атомних грохот,
Щоби муза розквітла
Справжнім цвітом епохи.

* * *

Ударять громи, і заб'ється серце
Серцям мільйонів рідних в унісон,
Як блискавиця, вістка пронесеться:
— Щез довгий сон, новий гряде закон. —

Устане Наддніпрів'я, Закарпаття,
Галичина, Полісся і Волинь,
Заблісне у зіницях дух завзяття
І прорече: «Червоний кате, згинь!»

Подасть братерську руку Закавказзя,
Молдава, Білорусь і Туркестан,
Їх дружба загартується в екстазі
Борні за волю, у огнях повстань.

* * *

Знайте, садисти неситі,
Вбивці і душ торгаши,
Кров'ю борців не згасити
Серця народу душі.

Кров та із Крут і Базару
Нам освятила мету,
Сили дев'ятого валу
Вас з України зметуть.

КАРПАТИ

Шпилі, полонини, грайливі потоки,
Річок срібно-синя вода,
Карпати, Карпати, Карпати високі,
Хто замисли ваші згада?

Шумлять пишні сосни і буки, і клени,
Смереки шумлять і дуби,
Карпати, Карпати, Карпати зелені,
Хто серце у вас не згубив?

У небі орла сизокрилого клекіт,
На пагорбах сарни прудкі,
Карпати, Карпати, Карпати далекі,
Ви серцю моєму близькі.

Де є ще такі волелюбні дівчата
І хлопці — орлиці й орли,
Карпати, Карпати, вкраїнські Карпати,
Ви гордий наш дух зберегли.

ДОСВІД

Думки зашуміли, як злива
Окритити б їх — задрімав,
Надхнення, мов вітер зрадливий,
Духмяно дихнуло й нема.

Прокинувся — болі утрати,
Вклав досвід у рими вірша:
«Поете, ти мусиш співати,
Коли озоветься душа».

ПІСНЯ ВІД САКСАФОНИ

Де при владі
Комуністи,
Там громаді
Не до твісту.

Не лама
Кісток у твісті,
Бо нема
Ні пить, ні їсти.

Де бадьорість
Комсомолу,
В концтаборі
Рокен ролли?!

— Ні в ча-ча,
Ні в рокен роллі
Не гаса
Невільник голий.

Де поети
Кліки слуги,
Під клярнети
Бугі-вугі?!

Грунт грузький
Для бугі-вугі
Під тяжким
Червоним плугом.

Тільки в тангу
І фокстроті
Скачутъ ранги
І сексоти
Із жінками
Й до голоти:
«Хто не з нами,
Той є проти».

У країнах
Вбивців зграї,
Від Берліну
До Шанхаю

Люди голі,
Як у раю,
Кишки хворі
Джаза грають.

Кишки джаза грають.

ЯНИЧАР-МАЛОРОС

Москвин повчає — слухає, мовчить
Із псячою послушністю — в спокою
І сліпо вірить, що Москва не койтъ,
То братня поміч, геройчний чин.

Забув, хто він, чиїх батьків є син,
Струїв свій розум і приспав сумління,
Вертиться завжди в москвина у тіні
І чваниться, що сущий не один.

На земляків всіх споглядає скоса,
Наклепи пише злісні і доноси,
Клене борців за край наш імена. . .

І гнів в серцях мільйонів вирина —
О підлій яничаре-малоросе,
Коли тебе вже візьме сатана?!

ПОЦІЛУНКИ

Поцілунки і штучні усмішки
Не лише на рекламах і фото,
Чи чарує людей лиш секскішка?
Чи лице не красить і турбота?

Поцілунки на пляжах, у кіно,
В ресторанах, в садках? .. Чи ж жагучі?
Хіба тільки серця людські мучать
Поцілунки та голі коліна?

Поцілунки у школі з-за парті,
У будинках старечих... Чи ж щирі?
Чи ж є варті, щоб ставить на карту
І нажити на себе кумира?

Поцілунки — шал крові і м'язів,
Чи за гроші, дарунки і пиво,
Поцілунки, які ви продажні,
Поцілунки, які ви зрадливі.

Тому й дійсність така посіріла
І холодна, й тверда, як крижина,
Бо душі ми не любим людини,
А лиш блага земні й пишне тіло.

* * *

Вже двадцять літ не сяє зірка рання,
Я мов живцем похованій в труні,
За днями дні, як символ умиралня,
Щезають у безбарвній далині.

За роком рік у небуття відходить,
Закарбувавши на чолі сліди,
Мов юних весен гомінливі води,
І радість відшуміла назавжди.

ПОЧУТТЯ

Почуття, почуття,
На скривавлених, зритих шляхах,
В час журної весни
І убогих, запізнених жнив,
На колесах життя
І від думки, що станеться, страх,
І загублені сни,
Й біль утрати того, чим ти снив.

Почуття, почуття,
У окопах воєнних сиріх,
Серед диму й вогнів,
В мить спочинку й запеклих боїв,
Під сирени виття,
Клекотіння моторів згори,
Коли часто п'ять днів
Ти нічого не пив і не їв.

Почуття, почуття,
За дротами в дірявім шатрі,
Під стук тихий краплин
І трембіти плач легеня з гір,
Коли я нехоля
Свою музу удруге зустрів,
Як виходив один,
Щоб послухати музики зір.

Почуття, почуття,
У тумані чужих передмість,
На фармерській ріллі,
Чи в ливарні чаду за литтям,
Серця скоре биття,
І любов, і ненависть, і злість,
Й запіznілі жалі...
Та ніколи нема каяття,
Почуття, почуття! . .

ХАМЕЛЕОН

Родивсь над Ворсклом і прожив чверть віку,
Над Темзою — неповних десять літ,
Тоді звавсь Коля. а сьогодні Нікі,
Був Коваленко, а тепер є Сміт.

Любив горілку, попиває віскі,
Їв борщ і кашу, нині — фіш і чіпс,*
Лице мав загоріле, як іриска,
Тут під дощами — біле, наче гіпс.

Чувсь малоросом, зараз тільки брітіш,
Раніше чтокав, спікає тепер,
Хоч і не тямить слів своєї Кіті:
«Май фуліш дарлінг, бладе форінер!»**

* Риба й смажена картопля.

** Мій дорогенький, дурненький чужинець.

* * *

Часом чулий ідеш до роботи,
Зарум'янилось небо, світа,
І на мить забуваєшся, хто ти,
Що минає усе, відцвіта.

Що вже паморозь скроні покрила
І осінній туман у очах,
Що об дійсність зламалися крила
І без рідного сонця зачах.

Що останній сили загубиш
На роботі не милій, тяжкій
І в землі, не діждавшися шлюбу,
Скоро знайдеш навік супокій.

* * *

Олю, Олю, постривай,
Про любов співає гай,
Посідаєм на траві,
Приголоблю і повім:

— Люба Олю, лю-лю-лю,
Признаюся: я люблю
Гай цей, небо голубе,
А найбільш тебе, тебе. —

* * *

Не щебече душа соловейком,
Мое серце давно вже не птах,
Не приходять думки, як веселки,
На далеких холодних шляхах.

Не топтати рожевого рясту,
Не цвіте у тутешнім гаю,
Не відчути природи контрастів,
Плаче небо у грудні й маю.

Не почути слів тихих розради,
Ні сім'ї, ні батьків, ні братів,
Все згубив у диму я позаду
І ніде не зустрів на путі.

НІЧ НАД МОРЕМ

Відревли валуни сивогриві,
Відкотилися у далечінь,
Подихав вогкий вітер грайливо,
Парувала затінена рінь.

Ген за пляжем, над берегом просто
Піднімалося урвище ввись,
На воді, мов вітаючи гостя,
Ліхтарі янтарів зайнялися.

З моря виринув місяць червоний
І навколо усе осіяв,
На блакитного обрію фоні
Мовчки лульку курив пароплав.

НЕПРОЩЕНИЙ ГРІХ

Відреклась, відвикала помалу,
Не виходити стала у сад,
Мов ніколи вона не кохала
І вночі під подушку не клала
Його ранніх октав і баляд.

І в обіймах коханця нового
Забувала поета й весь світ,
Розйшлися тоді їх дороги
І зійшлися... за двадцять п'ять літ.

Уклонився, поставний, змужнілий
Із чолом променистим від дум,
Усміхнулась бліда, постаріла,
Прочитав на лиці її сум.

Привітався, спитав, чи пізнала,
Чи баляд не забула й октав,
Покотились гарячі коралі
З її віч. Для утіхи обняв.

Більш ніколи вони не стрічались,
Хоча часто виходила в сад
І скропила слізами ночами
Його збірку октав і баляд.

І здолана сумлінням в змаганню
Проклинала далеких днів гріх,
А найперші обійми й останні
Найдорожчими стали за всі.

МРІЙНИК

В синь неозору летіти,
Сяять, дзвеніть на путі,
Взнати таємниці всі світу
В мріях дитячих хотів.

Жити Кобзаря заповітом,
Жаром його почуттів,
Душі мільйонів нагріти
В мріях юнацьких хотів.

Стрінути словом привіту
Вільних сестер і братів,
Явором рідним шуміти
В мріях старечих хотів.

* * *

Де весен відлуння? Де літа пісні?
Осіння сльота над оголеним гаєм,
Затихли акорди на серця струні,
Думки погасають, душа завмирає.

О рідні вітри з-над Дніпра, загудіть,
Мій дух піднесеть понад хмари все вище,
Топчу онімілій ржавіючу мідь
Зів'ялого листя.

* * *

Свішанові стежки, озерна синь,
Десь задрімав зефір, ані дихне,
Полями навпростець прийди, прилинь,
Люблю тебе, повір, утіш мене.

Сплять плеса осяйні, на сонці сплять,
Даремно жду тебе, не прийдеш ти,
Кругом цвітуть луги, цвітуть поля,
Ta в серці не дзвенить день золотий.

* * *

Не горнись, синьоока, до мене:
Я вже в'яну, а ти ще зелена,
Не питай про любов і кохання,
Не кохання — для мене страждання.

Не цілуй мене пристрасно в губи:
З поцілунками спокій загубиш,
Краще руку подай на прощання,
Будеш в згадці, як казка остання.

ДОЩ

Черленна хмара суне з-за гори,
Ген опускає попелясті коси,
Увага, поле весняне, засни.
Засни, розлоге поле, стоголосе.

Он блискавиця, вдарить грім за мить,
Твою дзвінку мелодію заглушиТЬ.
І дощ дрібний привітно зашумить,
Остудить груди і окрилить душу.

Щоб під наметом голубим ясним
Тяглись до сонця променисті вруна,
Щоб голосніше грали гимн весни
Твоїх органів молитовні струни.

* * *

Прозорий день і озера вода
Під щедрим сонцем солодко заснула,
Прилинь сюди і весни нагадай,
Квітучі весни днів давноминулих.

Прилинь сюди з-за голубих морів
Ти пташкою чи подихом зефіру,
Щоб я тебе веснянкою зустрів,
А не стояв тут, наче сфінкс над Нілом.

* * *

Є каяття, не має вороття,
Хоч блей ягням, хоч вовком вий над світом,
Без радості, без втіхи, без привіту
Пройшла весна, мина безслідно літо
Мого життя, скитальського життя.

Де я піду, спокою не знайду,
Сумління переслідують докори,
Що залишив вітчизни доли й гори,
Батьків старих, дівчину молоду.

РАНЕНЕ СОНЦЕ

Здається, щезнув вітер грозовий,
О, де ти, сонце юне?! Величаво
Зйди-зйди. . . І день благослови,
І світле завтра в ореолі слави.

Міна година, наче вічність, три. . .
На мить зійшло, скривавлене, щербате,
І знов пітьма, отари хмар, вітри
І дійсність наша на хресті розп'ята.

* * *

Вже двадцять літ зозуля не кувала.
Оглянувсь серцем на далекі дні:
Мое дитинство — пролісок зів'ялий,
А юність посивілі полині.

Ще двадцять літ. . . Не вірю в віщування,
Можливо буду жити тільки п'ять. . .
Та все одно-мої роки останні
Сніжинками над терням пролетять.

ЗУБОЖІННЯ МУЗ

Навік заснули Мосенз, Бургард-Клен,
Орест, Осьмачка, Ситник і Багряний,
Вкраїнська музя на вигнанні рано
Зубожіла й чека нових імен.

Втомились ветерани — Маланюк,
Бабій, Кравців... Чомусь мовчить Зуєвський,
А молоді — Рубчак і Авдієвська
Вчепились за сухий абстрактний сук.

На конику червоному гаса
За водами блакитними Косач,
А дехто під розбите ліг корито.

Лишє Полтава та Славутич Яр
І ще співців з десяток горем битих
Вкладати прагнуть в рими серця жар.

* * *

Стояв один на березі ріки,
Дививсь на схід — десь глухо клекотіло,
Огнем душі запалювцев думки
Під рокіт хвиль від горя посивілих.

За ним підвівсь високий шпиль стрімкий,
Під ним під дахом неба обважнілим
В zenіті відпливали літаки.
На обрії заграви паленіли.

БАЖАННЯ

Сучаснику, як хоч мене суди,
Я жить бажав би в час Сковороди,
Напився б сили з джерела криниці,
Бриля надів би, взяв би патерисю,
Помандрував би, де його сліди.

Я б Україну вздовж і вшир сходив,
Мені ледь-ледь вклонялися б сади,
Шептили б хвилі золоті пшениці,
Стрічав би скрізь привітні, рідні лиця,
А дощ чи спека часом — півбіди.

Не знав би пекла красної звезды,
Погрози ери атома ходи,
Утрати болів у чужій столиці,
Не відбивався б жах війни в зіницях,
Не шматував би нервів скрегіт криці,
Не ролз'їдав би горла, бронхів дим.

Мене б гудок до праці не будив,
Не підганяв би фореман рудий,
Ловив би світ — умів би не кориться,
Псалом співав би сонцю, квітам, птицям
І почувався б духом молодим.

* * *

Думки неспокійні, як повінь...
Вікно одчинив, у саду
Цвіт вишень, травиця шовкова,
Тюльпани барвисті... Піду
Вклонюся деревам, приляжу
На травці, озон удихну,
Квітки приголублю, й одразу
Народиться вірш про весну.

ДОРОГИ

Дороги, дороги від отчого дому,
Вітри невгамовні, стрімкі,
Розкатисті громи,
Мов гомін й відгомін
Минулих трагічних віків.

Дороги, дороги воєнні далекі,
В розривах, димах, огняні,
Вири небезпеки,
І стужі, і спеки,
Дні збурені й ночі страшні.

Дороги, дороги, жорстокі, тривожні,
Дрижання святої землі,
Забути не можна,
Пройшов вас не кожний,
Хто боллю вітчизни болів.

Тепер понад вами на крові, дороги,
Лиш мак пурпурний цвіте,
Сумні перелоги.
І чайка небога
Оплакує долю дітей.

* * *

Де серце проміння, сподіваний рай,
І думки — пустелі оаза?
Земляче — вигнанцю, ти душу спитай,
Вона тобі правду розкаже.

А ти, що живеш не під небом чужим,
Вітай рідне сонце уранці,
Як хтось запитає тебе, відкажи:
«Це тільки відоме вигнанцю».

ПІККАДІЛЛІ*

Йду Лондоном. Піккаділлі
В райдужних огнях,
Залі бінга, каруселі,
Ресторанів пах.

Над усім в огненім колі
Золоті слова:
«Від напою кока-коли
Мертвий ожива».

Де не гляну, на асфальтах,
Осяйних, як ртуть,
Мчаться автобуси, авта,
Їм щаслива путь.

Під землею — залізниці,
Стріли поїздів,
Угорі літак, мов птиця
Срібна, прогудів.

З бару музика платівки:
— Ча-ча-ча, ля-ля, —
Під театром сольно скрипки —
Серце скрипаля.

Десь озвалася гітара,
Чуть Big Бена бій,¹
Йду співучим тротуаром
В тисячній юрбі.

Лиця білі і бронзові,
Чорні, як смола,
Спраглі втоми і любови,
Деколи і зла.

Спереду поміж юрбою,
Наче у кадриль,
Поспішають теді-бої,²
З ними теді-гирль.³

В штанцях-дудках парусових,
В светрах до колін,
Патли звисли понад брови,
На устах кармін.

В бік майнула кінозірка,
З нею бізнесмен,
Ген товстуха з-за одвірка
Пальцем зве мене.

Позирнув на неї скоса,
Думаю: — Сова,
Ще в житті кохань за гроші
Я не купував.

Поглядаю на вітрини,
Скільки в них добра,
Все для вільної людини,
В щасті, щоб цвіла.

З-за книгарень, з світла вікон
Дивляться надвір
З книг на мене Шеллі, Діккенс,
Байрон і Шекспір.

Зажили воєнні рани,
Місто розцвіло,
Йду надхненний до фонтанів
Вниз на Ватерльо.⁴

*) Дільниця Лондону.

1) Годинник на вежі бритійського парламенту.

2) Хлопці подібні до польських батярів чи російських вуркаганів.

3) Дівчата подібні до батярок чи хуліганок.

4) Дільниця Лондону.

НА ВИСТАВЦІ КАРТИН

Картина перша — «В герці боротьба».

Зім'ята тирса, далеч голуба,
На схід втікають косоокі орди,
Буланий кінь стає на дива гордо,
Козацька шабля татарву руба.

Картина друга — «Визвольна доба» —

Дорога бита, сіножать, верба
І сонця, сонця рідного акорди.
Ідуть зализні УНР кагорти,
І їх вітає Київ злотом бань.

Картина третя — «Дійсність без обав»:

Осіннє небо, журавлів журба,
Колючі стерні, оранка, рекорди,
Колгоспні шкапи морщать в шлеях морди,
За плугом спина зігнута раба.

Дивлюся онімілий на картини,
Історію читую батьківщини.

* * *

Ти наче Єва у земнім раю,
Я хочу бути схожим на Адама,
Тебе зустрінув і не пізнаю:
Було дівча, а нині пишна дама,
Як квітка у гаю.

Тебе зустрів у тихому гаю,
В душі моїй дзвенять мажорні гами,
Я почуттів ніяк не утаю,
Любов, мов плід, достигла із роками,
Дай рученьку твою.

СТРІЧІ В ПАРКУ

Йду осіннім парком —
Клониться трава,
Дівчина, як мавка,
Квіти полива.

Русая голівка,
Ямочка в щоці,
Цинкова коновка
В бронзовій руці.

Привітавсь. . . — Білявко,
Сонечко мое,
Глянь — у небі хмарка,
Все вона полле. —

Полива тюльпани
І під рожі лле,
З-за плеча погляне
Й знову за своє.

В небі хмара чорна,
Гrimають громи,
В зграях гайворони
Мерехтять крильми.

Раптом шум над містом,
Никнуть дерева,
Дощ рясний, краплистий
Землю полива.

Стоймо під дубом
Мокрі від дощу,
Злегка приголубив,
Рветься у куці,
Вдруге приголубив,
Каже: Не прощу. —

Йду осіннім парком,
Золотава мла,
Дівчина, як мавка,
Жолуді зрива.

Усміхнулась любо —
Промені в душі,
Лізу я на дуба
І трушу — трушу.

Злажу, вдвох збираєм
Стиглі жолуді. . .
Сині небокраї,
Роки молоді.

В серці не вмирають
Роки молоді.

* * *

Догоріли на часу огні
Найсвітліші мої поривання,
Не вернути утрачених днів,
Незабаром і хвиля остання.

Не боюся могили й труни,
Все живе підлягає згасанню,
Тільки жаль, що не здійснились сни
Днів блакитних і помисли ранні.

Тільки жаль, що зариють мій прах
Не у рідній землі Подніпров'я
І по смерті душею в віршах
Там, мабуть, до людей не промовлю.

САЛЮТИ КАРИ*

Салюти кари, мила ціндерелло,
Співуча пташко синіх Апенін,
Нехай тобі доріженка весела
Простелиться. Уклін тобі, уклін!

Привіт тобі із парку у Лондоні,
В котрім тебе уперше я зустрів,
Де називав — «маленька Ліза Монна»
Під тихий шептіл лип і яворів.

Тоді цвіли конвалії фіялки,
І цілувались голуби в парку,
Мені ж було чомусь до болю жалько,
Хоч знов відчув я щастя на віку.

Палали щирим золотом нарцизи,
І словові співали гімн весні,
Мов наші долі, дві хмаринки сизі
Пливли кудись над парком в вишні.

Одна із них спустила мокрі коси,
А друга геть на південь попливла,
Пройшла весна, дощами плаче осінь
І бідне серце, спрагнене тепла.

Тепер тут розцвітають хризантеми,
І голі липи мокнуть на дощі,
Тебе нема. Лишилась тільки тема,
Для віршів тема в раненій душі.

Тебе нема. Прощання журавлине —
«Кру-кру, кру-кру!» Навколо ні ноги,
Стою один, думками лину — лину,
Де Адрій міє срібні береги.

А угорі пливе хмаринка сиза,
А унизу, як бірюза, вода,
І синій простір солонавим бризом
До ніг твоїх і личка припада.

*) Привіт. По-італійському.

У ГАЮ

Я у гаю. Стрункі берези
Нашпітують мотив поезій.
Шумлять про давнину дуби,
Ледь-ледь вклоняються граби.

Роки налічують зозулі,
Джмелів мохнатих псальми чую,
Дзюрчить спід кореня струмок,
Розбуджує рої думок.

Крізь віття вітер повіває,
Жадібно п'ю нектар конвалій,
Душою іншій я стаю
По метушні міській в гаю.

* * *

Обідня година. . .
Природа в задумі,
Спокійний, оливковий став,
Палає калина,
Ні пісні, ні шуму
І в серці ні звука октав.

Про весни снять верби
Оголені й вільхи,
За ставом дріма очерет,
Без ясного неба,
Без сонця утіхи
Й поет на землі — не поет.

*Iз VII Збірки
«MPIІ»
1964-1967*

367

* * *

Серцю без пісні, як птиці без крил,
В синь осяйну не летіти,
Боже Святий, уділи мені сил
Духом зрівнятись з зенітом.

Бути високим і чистим, як він,
У золотих діядемах,
Строфам дай дзвінкість, думці — розгін,
Сяєва срібного темам.

МОВО МОЯ

В шумі гаїв калинових,
В сольо дзвінкім солов'я,
Пісне моя колискова,
Страдницька мово моя.

В рун шепотінні шовкових,
В рокоті моря й Дніпра,
Зброя Шевченка й Франкова,
Юна й, як вічність, стара.

В піль неозорих задумі,
В клекоті сурм і гудків,
В зовах Мазепи й Петлюри,
В сяйві грядущих віків.

Мово, душе наша, мово,
Вічно розп'ята й жива,
Знову на тебе окови
Хоче надіти Москва.

Знову новітній Валуев:
«Не было, нет і не быть»...
Чуеш, народе мій? — Чую...
Ще буревій заколує
Й прах їх і слід спопелить.

ЧИТАЮЧИ «КОБЗАРЯ»

У пеклі земнім і раю,
Стремлінням споріднений й кров'ю,
Як ліки цілющі, я п'ю
Слова ці, надхненні любов'ю.

В науці, в кипучім бою,
У праці щоденній, у співі,
Як трунок іскритий, я п'ю
Пісні ці, пропечені гнівом.

Черпаю любов з них і гнів,
Надхнення й гарячий неспокій,
Вони відкривають мені
Нові горизонти широкі.

В них віща душа кобзаря
У вічних грайливих проміннях —
Ясна путтеводна зоря
Мого життєвого стремління.

ДО МУЗИ

Ти для одних є хліб і сіль,
Для других — тільки гобі,
Для мене — повсякчасний біль
Хронічної хвороби.

*) По-англійському — улюблена розвага.

ПОЕТ

Не поет, хто поблизкуе римами
Мертвих слів, чи потакує злу,
Той поет, хто снагою незримою
Слів живих, мов широкими крилами,
Почуттів росікає імлу.

I, як зорями, світлими думами
Душ людських осяває зеніт,
Хто дзвенить серця чулого струнами
І небесної музики лунами
Осіняє уяви на світ.

ПОЕТИ

Відспівали вже Рилський й Сосюра
Під навислим кривавим мечем,
Не змінилася дійсність понура:
Точить кров і сумління пече.

Дожива положливий Тичина,
Не до гімнів йому, не до од,
Сімдесят п'ять років за плечима
І не менше чужих нагород.

Ще віршують з червоної вишкі,
За поклонами б'ючи поклон,
Первомайський, Бажан і Малишко
Трубадурам з Москви в унісон.

Та ставать на коліна не хочуть
І кричати тиранам «ура»
Сингаївський, Костенко, Коротич,
Вінграновський, Олійник і Драч.

Із любови до страдниці-неньки
По Тараса гарячім сліду
Продзвенів, як салют, Симоненко,
Тисячі Симоненків грядуть.

БОГУН

За брата кінь, сестрою шабля гостра,
А другом — самопал чи сагайдак,
На ворога наводив завжди пострах
Цей красень лицар, вроджений козак.

Сподвіжник вірний славного Богдана,
Його старшин, улюбленець нетяг,
На тілі ще ятрились свіжі рани,
А він вже линув соколом на змаг.

За рідний край, народ свій без оковів,
За віру предків, мрії золоті,
За кров Небаби, Нечая, Гладкого
Й на палах закатованих братів.

У грізних січах, одчайдушних герцях,
Шаткуючи драгунів, татарву,
Його велике паленіло серце,
Хоч власну кров ронило на траву.

Не раз бундюжна шляхта утікала,
За нею ліс шабель, як блискавки,
Під копитами степ дуднiv безкрайї,
А слава променіла у віки.

На струнах кобз і на пісенних крилах,
Нев'януча, зовуча, бойова,
Вона й тепер нащадків кров у жилах
Розбурхує, п'янить і порива.

ПАВЛО ГРАБОВСЬКИЙ

Це хто сказав — «поет-громадянин»,
Він з найвірніших України син,
Що в царстві гніту, темряви й незгод
Обрав шлях муک за рідний край й народ.

Це хто сказав — «всеобщий демократ»,
Він духом линув у свій край з-за грат
І у піснях надхненних, грозових
Прокляв сатрапів лютої Москви.

ВОЛОДИМИР СОСЮРА

Син шахтаря, Володька кароокий,
Залюблений в стрімкі копри й Дінець,
Був слов'єм закоханих сердець,
Хоч шлях життя зміряв нерівним кроком.

Під рідним стягом в роки буревійні
Пройшов свою вітчизну з краю в край,
Та зрадив юність, взяв білет партійний,
А з ним — двоїстість, тугу і відчай.

І став тоді червоним трубадуром,
Але зберіг, на диво, серце чуле,
Земну людяність і небесний дар. . .

Та голос мужній, що в лиху годину
Під сик чужих гадюк і яничар
Звав юних і старих: «Любіть Вкраїну!».

* * *

Розкрив у лузі «Білі острови»,
Очима пив під шуми калинові,
Примкнув повіки, вдумавсь, уявив,
І я відчув, як пахне рідне слово.

І я відчув, тоді школяр малий,
За чимсь прекрасним тугу невгласиму,
А луг дзвенів, над ним хмарки цвіли,
Як юні мрії Рильського Максима.

ДУХ І. П. БАГРЯНОГО

(До першої річниці з дня смерті поета)

Він лине над світом широким,
Надхненик безсмертних ідей,
Невтомний, призовний, високий,
Привітний й близький до людей.

У Ульмі, в будинку чужому
Втішає дружину, дітей,
Спішить над асфальтом знайомим
До дому «Вкраїнських Вістей».

Вітає сіяючі лиця,
— Чи ж преса разить сили зла? —
І пише там передовицю
Й статтю до нового числа.

Пізніш — над Баварії градом,
Скрізь шлях осяває мета,
Стрічає там членів УНРади,
Про справи державні пита.

Летить над Ля-маншем до мене,
Шепоче мені: «Друже мій,
Різьби краще слово огненне
І правди зерно у нім сій».

Тоді відлітає за море
В країну нащадків полян,
Там ждуть Многогрішний Григорій,
Чумак Андрій, Ата, Сміян.

Щоб згодом не лиш у Європі,
Як провісник сонця й весни,
Із піль Кобеляк й Конотопу
Ще вітром буйним загусти.

РОЗДУМИ

Сила — не тільки в руках,
Сила й у пісні, у слові,
В мудрих, глибинних думках,
В вірі, надії й любові.

Щастя людське — не в вині,
Оргіях, випарах барів,
Щастя — у праці й огні
Визвольних, грізних баталій.

Мудрість — не лиш у словах,
Мудрість — і в мовчанці, й дії,
Всюди, де правда жива
Й совість чуттям володіють.

Правда — не сила брудна,
Правда — це істина чиста,
Правда — це чорна труна
Білим й червоним садистам.

* * *

Дійсність моя — пітьма,
Доля — навислі хмари,
Мрії — п'янкі вітри,
Пісня — ясна блакить.

З піснею легше жить,
Долі приймати удари,
Мріять про рай земний,
Падать, вставать і йти.

«Гетьте, думи, ви хмари осінні».
Леся Українка

ГЕТЬ, УТОМО!

Надокучила долі верига,
Тіло стомлене, втома душі,
У кімнаті нечитані книги,
Недописаний нарис й вірші.

Час тече у машинному гулі,
Серед моря турбот й метушні,
Сіра дійсність до болю понура,
Безпросвітні, окрадені дні.

Та в очей зберігаю зіницях
Цятку неба Надросся ясну,
Буду мрійно крізь неї дивиться
На світ Божий до вічного сну.

Геть, утомо, я спраглий надхнення,
Хочу думатъ, молитись, співатъ,
Любуватися шумом зеленим,
Випромінюватъ світло — слова.

Ще поезії сила магічна
Притяга на свій соняшний лан,
Пронесу крізь вигнання довічне
Рідне слово, крізь дим і туман.

* * *

Стеблина пробиває камінь,
Купається у сріблі дня,
Людина мрією віками
Небесні брами відчиня.

До сонця тягнеться стеблина,
Проміння спрагнена й роси,
Найбільше щастя — ще людина
Не в силі сонця погасить.

«О земле, велетнів роди!»

П. Тичина

ЗЕМЛЕ РІДНА

Земле рідна, яка ти привітна,
Земле рідна, чом доля жорстока?
Ти щедротами й веснами квітнеш,
Але іго... Й девіз ер і років:
«Зуб за зуба, а око за око».

Земле рідна, яка ти багата,
Земле рідна, яка ти убога,
Ти в зелено-смарагдових шатах,
А сини і голодні, й у латах
На близьких і далеких дорогах.

Земле рідна, яка ти могутня,
Земле рідна, яка ти безсила,
Ти з любови Антея родила,
А на грудях — убивці і трутні,
І Антею не сяє майбутнє.

Земле рідна, яка ти є світла,
Земле рідна, яка ти похмура...
Вітру, вітру, священного вітру!
Хай окрилить майбутнє й минуле
І криваву змете диктатуру.

«Він же десь
у далекому плаванні»
Б. Олійник

ЄВГЕНОВІ ПОПІВСЬКОМУ ВАСИЛЬ СИМОНЕНКО

Задзвенів над Дніпровською гаванню
І затих. Хто сказав, що кінець,
Він повернеться з дальнього плавання
Смуглолицій, безстрашний плавець.

Припливе проти хвиль бригантиною
Серед штормів лихих завивань
І з великої букви людиною
Осіяє наш берег чекань.

З ПРИВОДУ «РЕЗИГНАЦІЇ» ХРУЩОВА

Хрущов, Джугашвілі, Ульянов,
Їх прихвосні й білі царі,
Немов вороння над полями,
Як привид зловісний вгорі.

Понурі, тупі, озвірілі,
Сплювали історії путь,
Від крові людської сп'яніли,
Життя обезбарвили путь.

Несли у край рідний мій зраду,
Насильство, брехню, шантажі,
Задля особистої влади
Втинали їй у рідних ножі.

Тиран убиває тирана,
Тиранія довга без змін...
Коли ж той світанок настане
Й ударить пробудження дзвін?!

ДО МІСЯЦЯ

Підвісь над овидом, пливи, співай,
у синім маєві освітлюй далі,
Симфонії солодкі навівай,
Буди елегії, думки-кришталі.

Наповній ніжністю життя ущерь,
В пустелях душ людських осяй оази,
І чорні марева відгонюй геть,
О ясен місяцю, небесний князю.

ДО П'ЯТДЕСЯТИЛІТТЯ ЖОВТНЕВОЇ КОНТРРЕВОЛЮЦІЇ

Проблема стара, одвічна
У повній своїй гостроті
В дні давні й добу космічну
В суспільнім народнім житті.

В огнених й словесних зливах. . .
А думи — нічні мотилі,
Як мало людей щасливих
Під сонцем на грішній землі.

І от навісна доктрина,
В ній рівність, братерство любов,
Лиш рік-два погнути спину,
Віддати щедріш піт і кров.

Піввіку мина. . . і жнива:
Мільйони полеглих голів,
Живі ще — від горя сиві,
І тільки тирани щасливі
На шостій частині землі.

КОНТРАСНІ ДУМКИ

Насуне думка: досить потрясінь,
Ти не здобудеш і не знайдеш правди,
Уста притисни, відійди у тінь,
Закам'яній, аж до кінця назавжди.

I раптом інша: «Утікай, маро,
Крізь бурю й сніг, дерзання й потрясіння
Стреми, поете, духом до проміння,
Воно життя земного джерело». —
Це шлях до правди, а не царство тіні.

«Немає другої України,
Немає другого Дніпра».
Т. Шевченко

ДУМА

Скільки міст на землі, —
Найгарніше й святіше — наш Київ,
Срібноводних річок, —
Найсвітліша й славніша — Дніпро,
Коли густо чоло
Час й вигнання ровами порили,
То дорожчим стає,
Чим із юности серце цвіло.

Скільки в світі є мов, —
Де така голосиста, як наша?!
І мелодій дзвінких, —
Мого краю — це пісня пісень,
Є багато віршів, —
Неповторні огненні Тараса,
Що крізь морок століть
Провіщали сіяючий день.

Скільки зір угорі, —
Та вони не такі тут грайливі,
Місяць мовчки пливе, —
Але він, наче спів над Дніпром,
Сонце в небі одно, —
Тільки рідного сонця розливи
І надії, й снаги,
Й найсвятіших горінь джерело.

Скільки гарних дерев. —
Близькі серцю — похилені верби,
І квіток польових, —
Наймиліші — волошки й чебрець,
Лину вдень і вночі,
Батьківщино, душою до тебе,
Неспокійний твій син,
Раб твоєї краси і співець.

Скільки різних країн,
Найлюбиміша ти, Україно,
Ми за тебе ішли
Під заграви у визвольну рать, —
Безліч є матерів, —
Найрідніша з них ненька єдина,
Що родила, ростила
Й навчила вітчизну кохатъ.

* * *

Не зазнавайсь на змученій землі
Своїм знанням і силою, людино.
Пилинка ти на вітровім крилі,
Твое життя — миг вічності єдиний.

Що там оті космічні кораблі,
Супутники й мотори реактивні,
Пориви, сподівання і жалі. . .
Лиш пузирі на соломинках мильні.

Де всесвіту початок і кінець,
Не відгада ніколи ум твій вбогий,
Всіх наймудріший був один мудрець,
Який сказав: «Не знаю я нічого».

З ЕПІГРАМ

Нема поета, як Андрій Малишко,
Збірками сипле, наче з рукава,
Світ огляда з партійної він вишкі,
І сам себе давно переспівав.

В МИТЬ ПОВЕРНЕННЯ

Подивлюся на Рось,
На знайому діброву,
На зелені луги
Й переливи розлогих полів,
В їх заслухаюсь зов,
І народиться райдужне слово,
Друге й третє услід,
І я буду п'яніти від слів.

Подихне вітерець,
Ритми й рими навіє,
І запахнуть слова
Ароматом ріллі й чебрецем,
Засіяють у них
Юних днів недомріяні мрії,
В серці спів задзвенить,
Сльози радости зросять лице.

АТОМНИЙ ВИХОР

В небі не білі летять голуби,
Стріли ракет, сателіти.
Обрій затьмарили димні гриби,
Атомний вихор над світом.

Що там приватні турботи й жалі,
Чути вселенної луни.
Погляд угору! Навколо землі
Крутяться в космосі труни.

Може, у них є України сини? . .
Очі, горіть янтарями! . .
Кажуть, що місяця диск осяйний
Вже другий Каїн заплямив.

ДУМКИ

Приходять — відходять роки,
Як збурені хвилі морські,
Відходять — приходять думки,
Пориви й тривоги людські.

Мов води могутні, киплять
На гривах розгойданих днів,
То духа нестерта печать,
Усіх, хто був мужнім в борні.

Хто йшов серед куль і хули
На штурми Бастилій доби,
Хто міти безсмертя творив,
Бо край свій розп'ятир любив.

Вируй же, нуртуй, клекоти,
Думок і снаги океан,
Зогине новітній Батий,
Гряде України титан.

Осяє тризуб золотий
Пробуджений простір і час,
І край наш розквітне святий
Від Сяну — ріки по Кавказ.

СІЯЧ

Слів ароматних ніжні пелюстки
Дбайливо сіяв з щедрої руки,
Проміння духа власногоogrівши.
У праці згас, та дзвонять ямби віршів,
Барвисті, як півонії квітки,
В них паленіє дух його палкий.

АСТРОНАВТОВІ

Як зіниці твої засвітяться
Зір нових осяйним вогнем,
Не шукай ти скарбів на місяці,
А шукай неземних поем.

І у леті стрімкому й надземному
Не засліплюйсь «новітнім днем»,
Не шукай на ясному темного,
А на темнім шукай ясне.

Не шукай у невічнім вічного,
А у вічнім його шукай,
І в просторі тобі космічному
Шлях покаже Творця рука.

* * *

Народжуються й умирають люди
На волі, в рабстві, в щасті, у нужді,
Та поки день і сонцем сонце буде,
Серцями рабству не оволодіть.

Життя це рух, оновлення від злуди
Сердець гарячих, плотів і умів,
І поки в нім ще дихатимуть люди,
До сонця й щастя буде дух стриміть.

ЧОРНИЙ СМЕРЧ

Чорний смерч під час праці й дозвілля,
В сновидінні й безсонню ночей,
В гулі бою й утиші запілля
Серце крає й у мозку пече.

Чорний смерч — глум, ненависть, жадоба,
Мов пістряк, корнем в душі вроста,
Лік один від цієї хвороби
Й в еру атома — віра в Христа.

Є СЛОВА

Є слова — пушинки легкі,
Є слова, мов брили тяжкі,
Є слова — прозорий янтар,
Є слова — чорніші від хмар.

Є слова — напій, мандарин,
Є слова — гіркі, мов полин,
Є слова — бальзам запашний,
Є слова — патьоки помий.

Є слова, мов крила орла,
Є слова — нависла імла,
Є слова — розкати громів,
Є слова безкрилі, німі.

Є слова — прибій золотий,
Є слова... Умій їх знайти.

* * *

Роки загублено в імлі, в огні,
Як мало зроблено. Чи надолужу?
Дзвени, пробуджена на гривах днів,
Життям окрадена, трагічна музо.

Сіяй веселкою, співай мені,
Будь ніжна голосом, думками п'яна,
Любистком паходців весняних снів
Осінніх споминів загоюй рани.

* * *

Коли тебе на місяць доля кине
В посрібленим космічнім кораблі,
Не забувай, грядущих днів людино,
Що ти пилинка матері землі.

* * *

Як в роки далекі, в майбутнє
Коти мене, доле, коти,
На хвилях життя каламутних,
На тросах святої мети.

Хай шторми неспокою гострі
Пронизують серце живе,
І час нерозгаданий, й простір
Породжують слово нове.

Хай щезну назавжди у піні
На шквалами зритій путі...
Жахаюсь причалів осінніх,
Калинових тихих мостів.

* * *

Вже не зовуть заобрійні стежки
І крик гусей у сині над рікою,
На душу ліг тягар років гірких,
Їх я ношу з удаваним спокоєм.

Ношу дитинство болісне, сумне
І молодість розстріляну, голодну,
Змужнілости бескеття вогняне,
Жорстоке вчорв, мовчазне сьогодні.

Від юних днів... Не рік один, не два.
Нестерпна кара. За яку провину!
— Що гимнів душугубам не співав,
Що є вітчизни — полонянки сином.

СОНЦЯ

Весно-весно, чи з собою чесна?
Стужа, ломить кості — не знести,
Дзвонять дзвони, вже Христос воскреснув,
Чом же, весно, не воскреснеш ти?

Місяць травень, а такий капризний,
То сльота, то туманів стовпи,
Де ти весно? Сяйвом сонця бризни,
Серця лід назавжди розтопи.

Дай очам напитись неба сині,
Тіло в світлі викупай й теплі,
Щеботом окриль ти дух людині,
Леготом розвій її жалі.

Вісім тижнів сонце не сіяло.
Не відчуто подиху весни,
Сонця, сонця, голубих фіялок,
Солов'їних арій голосних!

Сонця, сонця, золотих розливів,
Радости й надхнення джерела,
Щоб жита рунилилися на нивах,
Щоб душа піснями зацвіла.

* * *

Вечорами по денній утомі,
Поринаючи в тугу віків,
Мені ненька співала малому
Все про чайку стару й чумаків.

Про могили у чистому полі,
Роздоріж почорнілі хрести,
Чи то знала матуся, що доля
Тої чайки й її навістить?

* * *

Переорано в казку стежки,
І немає підстав до омани,
Відлетіли у морок роки,
Наче сиві вали океану.

І умерли міражі душі,
І не чутъ уже соняшних арій,
Тільки стужа, осінні дощі,
Тільки крила тьмяні мемуарів.

Щезни, дійсности чорна маро.
Світлих візій і райдужних марив!
Щоб лилось життєдайне тепло
І огнем почуття напувало.

Хочу бути надхненим, палким,
Життєлюбом і в люту годину,
Щоб мої недожиті роки
Відпливли, як у синь бригантини.

* * *

Скісне проміння заливало рінь
Під ледве чутній хвиль блакитних рокіт,
Сідало сонце, простягалась тінь
На тихий берег від тополь високих.

Понад рікою крижень пролетів
І зник у сизій млі за небокраєм,
В воді прозорій рибки золоті
Плескалися веселим водограєм.

В повітрі хоровод вели бабки
З без журними дзвінкими комарями,
А в далині трохрукі вітряки
Молилися до соняшної брами.

ОЧІ

Різні бувають очі,
Сірі, блакитні, карі,
Чулі, байдужі, лукаві,
Скорбні й урочі,
Різні бувають очі.

Очі бувають різні,
Темні, ясні, мінливі,
Вірности повні, зрадливі,
Лагідні й грізні,
Очі бувають різні.

Очі — душі свічада.
Очі лихі побачу,
Вдам, що незрячий,
Добре зустріну радо. . .
Очі душі свічада.

* * *

Не сумуй, що за осінню осінь,
І життя неминуча зима,
Що турботи обсіли, як осі
І часу на спочинок нема.

А жахайсь, коли юности весни
Не в наукі, не в праці й борні
Марнотратиши. З собою будь чесний,
Поки духом ти не скам'янів.

ЛЕТИ, МОЯ ДУМО

Лети, моя думо, лети
В яснім неозорім зеніті,
Над світом ярма й клевети,
Заляканим атомом світом.

В прозорій, сріблястій імлі,
Купайсь, моя трепетна мріє,
Бо вже на цій грішній землі
Й небесна зоря не зоріє.

У сяєві райдужних зір
Забудь про криваві і білі,
Де гнаний й бездомний, мов звір,
Я рвав об терни душу й тіло.

Де блазня торгащ обніма,
А лжі сівачі — лавреати,
Де місця під сонцем нема,
У кого душа не розп'ята.

Півкулю земну облети
Й замри над святим видноколом,
Вклонились, як прочан, з висоти
Над батьківським, корсунським полем.

* * *

Уже півсотні — то як ціла ера,
То мов зірвав листка з календаря,
Далеких днів заобрійні озера
На вітрі духа тихо майорять.

Я п'ю із них цілющу прохолоду
У серпні віку спраглий на путі,
Їх не затъмарять осени негоди,
Вони фата моргана у житті.

ПЕРЕКОТИПОЛЕ

Лиш кущ сухий і більш нічого
Під лютим подувом вітрів,
На тлі осінніх перелогів,
В імлі вечірньої зорі.

Оголений, без листя й цвіту,
Насіння висіяв, сухий,
Лиш пасма бабиного літа
Тонкі обплутали гілки.

Безжалально гонить клята доля
В чужі невидимі світи,
Та прийдуть весни в рідне поле,
Його нащадкам ще цвісти.

* * *

Стояв самотній й про минуле марив,
Калини кущ плодами паленів,
Ключ літаків прогуркотів у хмарах,
Залізний ключ, як символ юних днів.

Запала тиша над осіннім лугом,
Лише потік грайливо струменів,
Один-один, ні кревного, ні друга...
І днів тих не догнали й на коні.

* * *

Турбот ланцюги я несу,
А скоро і віку зима,
Немає для віршів часу,
Для світлої думки нема.

Самотність і праця тяжка,
Утома й тривожні півшни,
Де буднів і свят є межа?
Де серця акорд голосний?

* * *

Грають зорі сифонію ночі,
І зове осяйний небозвід,
Одного серце спрагле лиш хоче —
Продзвеніть метеором на схід.

І на землю мрій райдужних спасти
Життєдайним ясним порошком,
Щоб цвітінням весняного рясту
Паленіти в ліску й за ліском.

* * *

Над Россю вітрець ледве дихав,
На водах прозорих, як скло,
Із човна, забувши про лихо,
Будив тишу плес я веслом.

Світало. Надходила осінь,
І свіжістю пахло отав,
На обрії древній наш Корсунь
В листві золотій потопав.

* * *

Розтерzano правду під грім батарей
По битвах нерівних і грізних,
Палке серце правди неправда бере
В долоню холодну залізну.

В жадобі садизму стиска його, мне,
Та в серця з'явилися сили,
І руку неправди нещадним огнем
Дощенту воно спопелило.

ПРОВЕСНА

День березневий. Став розливсь, як море,
І котики срібляться на вербі,
На пагорбку берези білокорі
Задивлені у далі голубі.

Ще сніг сивіє у долині гаю,
Та вже чорніє поля рівнина,
Видзвонюють привітно водограї,
І лине бриз, п'янкіший від вина.

З блакиті ллються золота каскади,
Природа щось задумано таїть,
У високості журавлина радість
Окрилює пробудження її.

БЕЗСИЛЛЯ МУЗИ

Бліде лице їй поорали
І душу рвуть думки-слова:
Ні читачів, ні гонорару,
Ні критики, а ти співай.

Співай деревам придорожнім,
Різким Атлантіки вітрам,
Вкладай всі сили в слово кожне,
Живи без радості й тепла.

Дерева до пісень байдужі,
Вітри розвіють кожен звук. . .
І пада емігрантська муза
В безсиллі на холодний брук.

ЧАСОМ

Часом сичать, як змії,
Ямби, дактилі й хореї,
«Як ти, вигнанцю, смієш
В мріях літать над землею?»

Часом вони воркочуть,
Як голуби на стрісі:
«Мрії твої пророчі,
Ти їх ніколи не бійся».

Часом дзижать, як оси,
Ритми гнівні і рими:
«Досить ілюзій, досить,
Вірити лиш у здійсніме».

Часом рядки щебечуть,
Як соловейки у лузі:
«Йди крізь життя хуртечі
Й здійсняться міти ілюзій».

* * *

Неба лице без маски,
Сонця каскади навскісні,
Глянь — і складеться казка,
Глянь — і народиться пісня.

Линуть у вальсі хвилі,
Бризу солодкі пеани,
Сонм навіва ідилій
Острів далекий, незнаний.

Бризки лоскочуть уші,
Тонуть у синяві очі.
Море окрилить душу,
Хочеш того чи не хочеш.

ПРИМИРЕННЯ

Я примирився, не ширять орлом...
І пережите й чорна неминучість
В роздуми хвилю більш мене не мучать
Під вересня життя моого крилом.

Ще зберігаю у душі тепло
Минулих літ, але вже не жагуче,
Дивлюсь на все з долини, а не з кручі,
Й чоло не крає туги чересло.

Століття чверть вигнання за плечима,
Пасивний, збайдужілми очима
На світу споглядаю метушню.

Ні жінки, ні дітей, ні побратима...
Я примирився, долі не виню,
Життя мое — клубок на вітрі диму.

* * *

У пишнім затінку алей
Хміль обнімався з маками,
Сміявсь на гілці соловей,
Берізка біла плакала.

Рунилась травка молода,
Шпачок звивавсь над мухами,
Джміль до кульбаби припадав,
Ми йшли, дивились, слухали.

ПРИЙДИ

Знов у серці запізнений жаль
І осіння вуаль самоти.
Знаю, буде на вірші врожай
І привидиця янголом ти.

Не як злісні, зрадливі оці
На путі дальшім осі — жінки,
А з пучечком волошок в руці
І коханням небесним палким.

Я поскаржусь, що білий цей світ
Був без тебе, як чорна труна,
Тільки кров, тільки сльози та піт
І гірка, як полин, чужина.

Похвалюсь, що тобою лиш снив,
Прочитаю посвяти пісні,
Пригадаю дні сонця й весни,
Незабутні, ясні юні дні.

То ж прийди, ненаглядна, прийди,
Синім поглядом душу загой,
Бо один я, до болю один,
Херувиме Надросся мого.

ОСЕНІ

Знов увічі легенько дихнула
Золотою задумою віт,
Не нагадуй мені про минуле,
Про розвіянний юности цвіт.

Не принось недопитого смутку
На яснім вересневім крилі.
Відцвіли на полях незабудки,
У блакиті пливуть журавлі.

МРІЇ

Мрії бувають різні:
Вічні, як світ, хвилеві,
Чорні, як ніч, рожеві,
Юности, пізні,
Лагідні, грізні. . .
Мрії бувають різні.

Різні бувають мрії:
Вільні, мов птах, безкрилі,
Сильні, як світ, безсилі,
Реготи вія,
Погляд Марії. . .
Різні бувають мрії.

Мрії — душі проміння:
В праці, у сні, в безсонні,
В звуках дзвінких симфоній,
В фібрах, у тінях,
Мрії душі проміння.

Мрії мої у слові:
В римах дзвінких, у ритмі,
В зойках душі, молитві,
В серця розмові,
В час вечеровий. . .
Мрії мої у слові.

* * *

Ніно, маленька Ніно,
Знов, як тоді, Купала,
Зникли сліди на ріні,
Де ти колись стояла.

Де ти колись ходила,
Русі чесала коси,
Змили сліди ті, змили
Хвилі грайливі Росі.

СНІГИ

Забіліли сніги, забіліли,
Не пізнати полів і борів,
Наче хвилі, літа відшуміли
На розгойданих тросах вітрів.

Замела всі дороги завія,
Не вгадати, де захід, де схід,
Утекли променисті надії
І даремно шукати їх слід.

Йду в незнане засніженим полем,
Як метар наболілих століть,
Захолола душа, захолола
І ніде вже її не нагріть.

* * *

Відшуміли весняні листки,
Догоряє життя мого літо,
Скоро цвіту життя пелюстки
Вітровій розвіють по світу.

Понесуть їх на захід і схід,
На північні й південні широти,
Може, тундри покриє їх лід,
Чи то джунглі замулють болото.

Але поки навік не замовк,
Я благаю вітрів стоголосих,
Щоб одну хоч із тих пелюсток
Опустили над рідним Надроссям.

ХОЧУ

Хочу з серця я викрисать слово,
Ним запальник душі запалити
І у синь осяйну вечорову
Полетіти стрілою за мить.

Спершу в смутку кружляти над світом,
Над залишеним гльобом землі,
І прощальним салютом дзвеніти,
І молитись, і плакатъ, і мліть.

А тоді залетіти на місяць,
Ще його не досяг людожер,
Бо на грішній землі — ані місця,
Ні свобод, ні братів, ні сестер.

МАТРИМОНІЯЛЬНА СТРІЧА

Явилася. Долонь легенький стиск,
Напудрена — не прочитати личка.
В очах зелених то імла, то блиск,
Кирпатий носик, ростом невеличка.

На голові якась кудель руда,
Уста м'ясисті аж пашать карміном.
Поставив крісло. Край стола сіда,
Заломлює коліно за коліно.

Мовчить. Мов розфарбована сова. . .
Дав цигарки. Затягується димом.
Налив у склянку віскі. Випива.
Не кривиться. Лиш кліпає очима.

Хильнув і сам. Розніживсь, промовля:
— Ти аж із Польщі прибула, хороша! —
Вона ліниво губи розтуля.
Запитує: «Чи маєш дім і гроші?»

ПОГОДА Й НАСТРІЙ

Травень, а в небі примари пливуть,
Скільки їх, скільки?! Без ліку,
Світу затьмарили душу живу,
Гори, долини і ріки.

Глянеш: агонія, збурений вир,
Краю немає й упину,
Згасло проміння небесних світил,
Темрява, ніч горобина.

День... Два... Чотири... І так без кінця,
Ціле століття неначе,
Краплі холодні втираеш з лиця,
Чуєшся, ніби незрячий.

В серце запала якась глухомань,
В мозок німе отупіння,
Тільки лишилось єдине з бажань:
— Сонця, ясного проміння.

Раптом, не віриться, із-за примар
Срібло живе полилося,
Небо яснішає, дзвонить янтар,
Спів солов'їв стоголосий.

Обрій веселки дуга сповива,
Вруниться яра пшениця,
Дихає парою зораний лан,
Тонуть у сині зіниці.

В травці кульбаби палають огні,
Пахне євшаном, розмаєм,
І забуваєш турботи земні,
Пекло земне забуваєш.

Йдеш і озон життедайний ти п'еш,
Спрагнений творчої праці,
Співом наповнене серце твоє,
Думи у мозку рояться.

СТАРИЙ ЗАМОК

Заглиблений у марива століть,
Затінений вечірнім небокраєм,
Старезний замок на горі стоїть,
На доли сумовито поглядає.

Повився плющ і дикий виноград
По обважнілих і замшілих мурах,
Там, де каплиці схилений фасад,
Під брилами володарі поснули.

Позаростали полинем вали,
Вода в ровах давно повисихала,
Сліди нестерті сонця, вітру, злив,
Громів, морозу, воєн і вандалів.

Не чути перекличок вартових,
Не сурмлять сурми і не трублять роги,
Лиш іноді озветься крик сови
Із димаря, як пустки осторога.

Над вежами кружляє вороння,
Мов чорний символ нашого століття,
Внизу дуби крислаті гомонять
Про давнину із вітром верховіттям.

* * *

В огні заграв і гулі веремій
До світлих візій згублено мости,
На вітрі часу гасне голос мій,
Заглушеній безмов'ям самоти.

Що день, що два, все глибшає мінор,
Під чужини вітрами чотирма,
Життя летить, неначе метеор,
Що спалахнув на обрії. . . й нема.

Ні муж, ні брат, ні батько ані син,
Безпашпортний, бездомний утікач,
Не линути душою до вершин.
В поті чола крізь сліози смійся й плач.

Безслідно літо віку вже мина,
І вересень надходить без плодів,
Лиш душу в пісню вилито до дна,
Єдиний скарб, яким я володів.

ЧОРНІ ДНІ

Чорні дні на відкритих шляхах,
Чорні ночі — життю антитези,
Над затъмареним обріем птах
Металевий за жертвами стежить.

Де розгін історичних вітрів?
Де бурунів огненні стріли?
Сунуть атомні хмари вгорі,
Навіть сонця лице потемніло.

І ростуть, наче символ доби,
На поранених грудях плянети
Мухомори, гіантські гриби,
Неба дах розривають ракети.

Замість вміння й ума — автомат,
Замість серця — гурчання мотора,
Замість віри — дурман, сурагат,
Замість радних — плути й людомори.

Пропор часу — протон, електрон,
Без компромісу, ради і звіту,
Математика пише закон,
Безсердечна володарка світу.

ЗМІСТ

Від Видавництва	5
Дещо про себе й свою творчість	6
Оспівувач поривів молодих	7

Із збірки «Чим серце билося»

Нехай реве, хай не вгаває хуга	15
Ні, не замовкнути!	15
Пісня про незнаного вояка	16
Деспотії	17
О як тебе, мій краю, не любити	17
Сон	17
Уперед	18
Надросся	19
Світ омолодіє	20
Про смуток більш ні слова	21
В стократ п'янкіше	21
Я знаю тиранію	22
Я п'ю надхнення	23
Бува удавом здавить серце туга	23
Атом	23
Я свято вірю	24
Хотів би я	24
Я за молодість Богові дякую	24
До розуму	25
В епоху воєн	25
Хустина	26
Місяць над Україною	27
Жовтень	27
Гнівна земля	28
Під шатами тихого парку	28
Не журися	29
Контраст	30

О.М.	30
Я так чекав	31
Я знаю	31
Пейзаж	32
Дві мети	32
Сучасній людині	33
До лопати	33
На човні	34
Я ходитиму босий по стернях	34
Відгримів вогняний буревій	34
Гасне сонця розпечений диск	35
Над містом червоні хмари	35
Димом дихала осінь	36
А як стрінемось знову	36
М.Л.	37
Евакуація	37
Де ти, Галю?	37
Я щось втратив	38
Життя-життя	38
Г.К.	39
Розпач	39
Як тяжко жити	40
Де ж та радість?	40
На узлісся	41
Передмістя	41
На човні	42
До України	42
Тебе нема	43
Туга	43
Одгриміло й нема	44
У бору	44
В час скитань	44
Година... Чотири, п'ять	45
І знову січень	45
Самота, чужина	46
Осінь	47
Чужиною	47

Із збірки «У тумані чужім»

Слово-слово	51
Хто сказав?	51
Пам'яті С.В. Петлюри	52
Любов	53
Сокіл	53
На океані	54
Іван Франко	55
Вірю я	57
Волелюбна Мадярщина	58
Ти для мене	59
Я казав — не покину пера	59
Репатріаторам	60
Я хочу	61
Приснилося	61
Січовик	62
Над рідним містом стихла канонада	62
Павлові Тичина	63
Новорічне	64
Люблю я землю, як і небо	64
Корсунське поле	65
Щасливий той, чия душа жива	65
1933 рік	66
Чому сумний у тиші вечеровій	67
Й досі сняться в полум'ї мости	67
Осіннє	68
О.М.	68
Каштани	69
Пригадалось	69
Знов надходить зима	70
В час війни він на захід поїхав	70
Знов розпуки змінє жало	71
Я думав	71
Порада читача	72
У лісі	73
Стойть і слухає	73
Війна	74
У лузі	74

Нескінчена пісня	75
Не людина жива і не мумія	75
В юрбі	76
Пригадалось соняшне літо	76
Вже гудок пообідній затих	76
Старий поет	77
На зорі юних літ	77
Кокетка	78
Через поле розлоге, осіннє	78
Немов тоді, вже відцвітають вишні	79
Уже давно в димах несамовито	79
Замирення	80
З-за якої судилося покути	80
Ніч цвінтарна	81
Відповідь на лист друга	81
Найперше кохання	82
Над горою заграва ясна	82
Роби!	83
Весняний сонет	83
Лондон	84
Сивина	85
Розливи Темзи	85
Візія	86
Г.Х.	86
Критикові	87
Тополі і хмаринки	87
Не ніжні терзини й октави	87
Здавалось, грінути грози молоді	88
Червоніли черешні на вітах	89
Вже не гримлять гармат залізні жерла	89
Щедро місяця сяйво лилося	90
Я слухав	90
Коли повернешся?	91
Безсилля	91

Із збірки «На крилах надій»

Ми є, були і будем ми!	95
В ясну і похмуру годину	95
Україні	96
Відкрийте серця	97
Молитва	97
Мазепа	98
Вічність	99
Пісні кобзаря	110
Тарас Шевченко	101
Є риси, що вікам не стерти	101
Біля Росі	102
Захід легко у скроні стукає	103
Крізь тумани	103
Після прочитання книги І. Багряного	104
До себе	104
Над Києвом	105
З Сибіру вернувся	105
Море	106
Над полями мете завирюха	106
У царстві сатани	107
Задля чого, брати, живемо	107
Корсунь	108
Спом'яни, о душе, спом'яни	108
Молодому поетові П.С.	109
Його закутим привели до ями	109
Себе віддав святій меті в офіру	110
Ще не забулись чорні силути	110
Щастя	111
Над могилою	112
Не нарікай	112
Народження пісні	113
Ще прийдуть сподівані ранки	113
Гартуймо дух	113
Краса	114
Грізних вихорів	114
Встань	115
Край міста	115

Дух природи лови	116
Не раз прикований очима	116
Мистцеві	117
Скромність	117
Розлучені серця	118
До Лади	119
Запав у серце	119
Блукання	120
Вона, як на картині у журналі	120
Завжди і у сні, і наяву	121
Емігрантське	122
Раніш я був стрункий і кароокий	124
На ставку	125
Сині очі і дні золоті	126
Ще будуть усміхнені люди	126
Чотири стіни сірої кімнати	127
Мої вірші	127
Солоний вітер. Обрій тьмяний	128
Раз у ліс	128
Михайліві Ситникові	129
Хто мрію навіє і райдужні сни	130
I от зайшов	130
Де ти, заквітчана весно?	131
Вдалини від залізного гулу	131
Колись я стрів утиші луговій	131
Спочив би духом по тяжкій утомі	132
На чужині, в бараці гостелю	132
Буває загляну в архів	132
Все рівно, чи жить, чи не жити	133
Волошки	133
Ліді В.ко	133
Поетом бути	134
Нема різниці — рік чи двадцять п'ять	134
Летіть, думки	135
Осінь у лузі	137
Не кличе неозора далина	137
За вікном у моєму садочку	138
Пливуть за роками роки	138
Ключ журавлів	139

Впивався б життям до останку	139
Війна	140
Лист	140
На пляжі	141
Пристрасть	141
У нашім лісі	142
Я щастя людського життя уже не зазнаю	142

Із збірки «Почуття»

Поетові	145
Наша мова	146
Усе іде, усе мина	146
Чим паленів	147
Рвешся у вічність	147
Тріщав над нами неба дах	148
Не зупиняйсь	148
Відступ	149
Інтер'ю дівчини з комісаром	150
Спада хула злоби ідей	150
Месник	151
Молодим українським підсоветським поетам	151
Подолянка	152
Т. С. Осьмачці	153
Буває образ, наче пісня вічна	153
Богуслав	154
За нагороди й гонорари	155
Наймолодшим поетам поневоленої України	156
Леся Українка	157
Думки — думки	157
Борис Грінченко	158
Порада й відповідь	158
Ударять громи	159
Знайте, садисти несите	159
Карпати	160
Досвід	160
Пісня під саксофони	161
Яничар-малорос	162

Поцілунки	163
Вже двадцять літ не сяє зірка рання	163
Почуття	164
Хамелеон	165
Часом чулий ідеш до роботи	165
Олю, Олю, пострівай	166
Не щебече душа соловейком	166
Ніч над морем	167
Непрощений гріх	168
Мрійник	169
Де весен відлуння?	169
Євшанові стежки	169
Не горнись, синьоока, до мене	170
Дощ	170
Прозорий день і озера вода	170
Є каяття, немає вороття	171
Ранене сонце	171
Вже двадцять літ зозуля не кувала	171
Зубожіння музи	172
Стояв один на березі ріки	172
Бажання	173
Думки неспокійні, як повінь	173
Дороги	174
Де серця проміння?	174
Піkkаділлі	175
На виставці картин	177
Ти, наче Єва у земнім раю	177
Стрічі в парку	178
Догоріли на часу огні	179
Салюти кари	180
«У гаю	181
Обідня година	181

Із збірки «Мрії»

Серцю без пісні, як птиці без крил	185
Мово моя	185
Читаючи «Кобзаря»	186

До музи	186
Поет	187
Поети	187
Богун	188
Павло Грабовський	188
Володимир Сосюра	189
Розкрив у лузі «Білі острови»	189
Дух І. П. Багряного	190
Роздуми	191
Дійсність моя — пітьма	191
Геть, утомо!	192
Стеблина пробиває камінь	192
Земле рідна	193
Василь Симоненко	194
З приводу «резигнації» Хрущова	194
До місяця	195
До п'ятдесятиліття жовтневої контрреволюції	195
Контрастні думки	196
Дума	197
Не зазнавайсь на змученій землі	198
З епіграм	198
У мить повернення	199
Атомний вихор	199
Думки	200
Сіяч	200
Астронавтові	201
Народжуються й умирають люди	201
Чорний смерч	201
Є слова	202
Роки загублено в імлі, в огні	202
Коли тебе на місяць доля кине	202
Як в роки далекі	203
Вже не зовуть заобрійні стежки	203
Сонця	204
Вечорами по dennій утомі	204
Переорано в казку стежки	205
Скісне проміння заливало рінь	205
Очі	206
Не сумуй	206

Лети, моя думо	207
Уже півсотні	207
Перекотиполе	208
Стояв самотній	208
Турбот ланцюги я несу	208
Грають зорі симфонію ночі	209
Над Россю вітрець ледве дихав	209
Розтрезано правду	209
Провесна	210
Безсилля музи	210
Часом	211
Неба лице без маски	211
Примирення	212
У пишнім затінку алей	212
Прийди	213
Осені	213
Мрії	214
Ніно, маленька Ніно	214
Сніги	215
Відщуміли весняні листки	215
Хочу	216
Матримоніяльна стріча	216
Погода й настрій	217
Старий замок	218
В огні заграв і гулі веремій	219
Чорні дні	220
 Зміст	223

